

MÓR VÁROS

LOCAL AGENDA 21

Fenntartható Fejlődés Helyi Programja

2011. június

Készítette:

Mór Város Önkormányzatának megbízásából:

Grünvald Mérnökiroda

Elfogadta Mór Város Önkormányzatának képviselő-testülete

237/2011. (VIII. 31.) számú határozatával

A program készítésében részt vettek, az adatokat, információkat szolgáltatták:

Mór Város Önkormányzat Polgármesteri Hivatala
Városfejlesztési és üzemeltetési Iroda
Humánügyi Iroda
Közigazgatási és Szociális Iroda

Mór Város önkormányzati fenntartási intézményei
Móri Borvidék TDM Egyesület

A készítő adatai	
Neve:	GRÜNVALD MÉRNÖKIRODA
Képviseli:	Grünvaldné Sipos Anett
Címe:	Ajka, Dankó u. 6.
Telefon száma:	20/223-0258
E-mail cím:	siposan@freemail.hu
Aláírás:	

1	Bevezetés.....	5
1.1	Local Agenda 21	5
1.2	Az Önkormányzat szerepe a Local Agenda 21 folyamatában	9
1.3	A Local Agenda 21 megvalósításának lépései	9
2	Helyzetelemzés.....	9
2.1	Földrajzi elhelyezkedés	9
2.2	Természeti adottságok.....	11
2.2.1	Éghajlat	11
2.2.2	Vízrajz.....	12
2.2.3	Talajok.....	13
2.2.4	Növényzet	13
2.2.5	Állatvilág	15
2.3	Mór fejlődéstörténete	22
2.4	Mór városszerkezete.....	23
2.5	Táji értékek.....	25
2.5.1	Természeti értékek	25
2.5.1.1	Védendő fák, fasorok, facsoportok:	31
2.5.2	Épített értékek.....	34
2.5.3	Egyedi tájértékek	43
2.5.3.1	Tájtörténet	43
2.5.3.2	Tájszerkezet	44
2.6	Társadalmi helyzet	45
2.6.1	Demográfiai viszonyok	45
2.6.2	Oktatás, képzés	45
2.6.3	Művelődés, kultúra	47
2.6.4	Sport, kikapcsolódás.....	48
2.6.5	Egészségügy	50
2.6.6	. Szociális ellátás	50
2.6.7	Közbiztonság	53
2.7	Gazdasági helyzet.....	54
2.7.1	Mezőgazdaság	54
2.7.2	Ipar	56
2.7.3	Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus	57
2.7.4	Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet.....	57
2.8	Infrastrukturális helyzet.....	58
2.8.1	Ivóvíz ellátás, vízgazdálkodás	58
2.8.2	Szennyvíztisztítás, csatornahálózat	58
2.8.3	Villamos energia, gázellátás, távhő és elektronikus hírközlés	59
2.8.4	Hulladékgazdálkodás	60
2.9	Környezeti elemek állapota.....	62
2.9.1	Levegő	62
2.9.2	Felszíni és felszínalatti vizek	67
2.9.3	Talaj	67
2.9.4	Zaj és rezgés	68
2.9.5	Zöldfelületi rendszer.....	68
3	Helyzetértékelés	70
3.1	Kérdőívek kiértékelése.....	70
3.1.1	Lakossági kérdőívek kiértékelése	70
3.1.2	Oktatás-nevelési kérdőívek kiértékelése.....	78

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

3.2	SWOT analízis	82
4	Startégia.....	86
4.3	Célállapot	86
4.4	Prioritások	86
4.5	Várható hatások.....	87
5	Megvalósítás.....	88
5.1	Környezeti pillér.....	89
5.1.1	<i>Környezet ismerete, környezetgazdálkodás .....</i>	89
5.1.2	<i>Települési és épített környezet védelme.....</i>	89
5.1.3	<i>A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól.....</i>	92
5.1.4	<i>Infrastruktúra javítása, fejlesztése .....</i>	94
5.1.5	<i>Energia felhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása .....</i>	95
5.1.6	<i>Zöldterületek védelme, fenntartása .....</i>	96
5.1.7	<i>Növény és állatvilág fenntartása .....</i>	98
5.1.8	<i>Hulladékgazdálkodás .....</i>	99
5.2	Társadalmi pillér	100
5.2.1	<i>Társadalmi szemléletformálás.....</i>	100
5.2.2	<i>Intézményi működés hatékonyságának növelése .....</i>	100
5.2.3	<i>Egészségügyi helyzet fejlesztése .....</i>	100
5.2.4	<i>Szociális helyzet fejlesztése .....</i>	100
5.2.5	<i>Oktatás, képzés fejlesztése .....</i>	101
5.2.6	<i>Közbiztonság fejlesztése .....</i>	102
5.2.7	<i>Kulturális élet fellendítése.....</i>	102
5.2.8	<i>Esélyegyenlőségi jogok biztosítása .....</i>	104
5.2.9	<i>. Közösségi közlekedés fellendítése .....</i>	105
5.3	Gazdasági pillér.....	105
5.3.1	<i>Nemzetközi együttműködés .....</i>	105
5.3.2	<i>Az Önkormányzat és intézményei hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése .....</i>	105
5.3.3	<i>Ipar fejlesztése.....</i>	106
5.3.4	<i>Mezőgazdaság fejlesztése .....</i>	107
5.3.5	<i>Gazdasági szektorok fejlesztése .....</i>	109
5.3.6	<i>Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése.....</i>	109
6	Monitoring és visszacsatolás.....	112

1 Bevezetés

1.1 Local Agenda 21

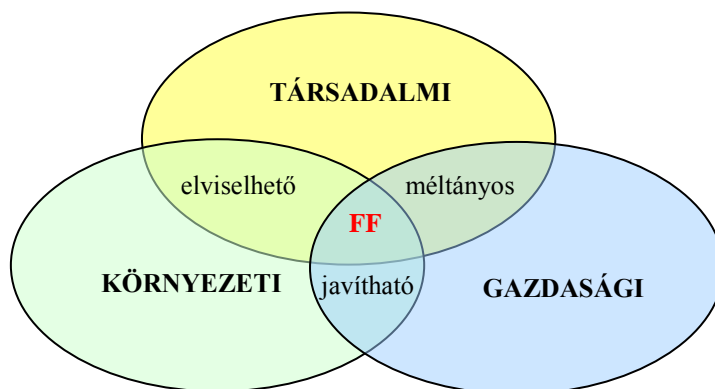
A nyolcvanas évek elején jelent meg a "fenntarthatóság" vagy a "fenntartható fejlődés" kifejezés a nemzetközi szakirodalomban.

1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök nő vezetett. (E huszonnégy tagú bizottságnak tagja volt Láng István akadémikus is.) A Bizottság 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát: **"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket".**

(Forrás: www.wikipedia.hu enciklopédia)

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális (társadalmi), a gazdasági és a környezeti pillérekre és mindhármát együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben. A fenntartható fejlődés, mint általános stratégiai cél "bevonult" a nemzetközi konferenciák, szervezetek dokumentumaiba és a nemzeti kormányok cselekvési programjaiba.

1. ábra: A Fenntartható Fejlődés alappillérei

(Forrás: www.wikipedia.hu enciklopédia)

A fejlődés alapvető célja tehát a szociális jólét, a méltányos életfeltételek lehetőségének biztosítása mindenki és egyaránt a jelenlegi és a jövőbeli nemzedékek számára, ami csak úgy lehetséges, ha közben fenntartható módon hasznosítjuk a természeti erőforrásokat, elkerüljük a káros hatásokat, s különösen a környezet állapotában bekövetkező visszafordíthatatlan változásokat.

A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: **"A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg."** (Átmenet a fenntarthatóság felé;

Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000).

Mi a fenntartható fejlődés?

Az emberiség, az egyes emberek és társadalmak közvetlenül vagy a gazdaság révén szükségleteik kielégítése érdekében természetes környezetükből veszik el azokat a javakat, amelyeket a földi rendszer létezése óta felhalmozott. A fenntarthatóság biztosítása azt kívánja tőlünk, hogy a jelen és jövő generációk létfeltételeihez szükséges természeti és épített környezet minőségét, értékeit megőrizzük. Ettől a rendszertől az ember annyit és olyan körülmények között vehet el, hogy ne sértse saját létkielégítésének jövőbeli esélyeit. A fenntartható fejlődés célja mindezek értelmében az emberi társadalom fenntartása.

Ebben a feladatban a környezet feltételként jelenik meg, amely azt jelenti, hogy addig a mértékig használhatjuk természetes környezetünk erőforrásait, amíg nem sértjük annak megújulási lehetőségét. A gazdaság a társadalom fenntartásának és ezen keresztül a környezet használatának eszköze. Ezt az eszközt bölcsen, a társadalom hasznára, a környezet sérelme nélkül kell használnunk.

A fenntartható fejlődés lényege:

Olyan fejlődési-fejlesztési folyamatok együttese, amely az életminőség hosszú távú, egyenletesen biztosítható javulását szolgálja az adott ökológiai keretek között. Ezért a természeti erőforrásokkal, a környezettel való fenntartható gazdálkodásnak együtt kell érvényesülnie a jólét elérését, megtartását elősegítő gazdasági fejlődéssel, valamint a szociális esélyegyenlőség folyamatos növelésével.

Az EU a tagállamok mellett felkért társult országokat is, hogy az EU stratégiával összhangban készítsék el saját stratégiájukat. A Bizottság a fenntartható fejlődés stratégiáját meghatározó alapelvekről szóló, 2005-ben született deklarációja szerint az Unió elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Az Unió megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiájának jóváhagyása a 2006. júniusi Európai Tanács napirendjén szerepelt. 1992-ben Rio de Janeiróban rendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Local Agenda 21” program („LA 21”) értékelése kapcsán fogalmazódott meg a fenntartható fejlődés helyi, lokális programja. Ezzel a modellel a cél az, hogy elveket (vezérfonalat) fogalmazzon meg a helyi önkormányzat(ok), valamint a helyi lakosok, közösségek számára a fenntarthatóság tennivalóinak, helyi programjának kidolgozása, megvalósítása érdekében.

A „LA 21” program az általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együtt munkálkodásával javasolja folytatni. Az alapfeladat itt a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- tartamos, azaz nem kimerítő kiaknázását. További fontos elvárás, hogy valamennyi nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó beruházó-fejlesztő, termelő-szolgáltató- és fogyasztó törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására. Ennek megvalósíthatóságát a megfelelő politikai akarat megléte és helyi társadalmi-közösségi kultúra jellege együttesen szabja meg és egy racionális tervezési folyamat útján kimunkált stratégia foglalja rendezett keretbe.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia (FFNS) globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

A FF környezeti szempontjainak figyelembe vétele az Európa Unió keretében benyújtott pályázatoknál:

Az Európa Uniós projektek tervezésekor javasolt eljárás a környezeti fenntarthatóságra történő hivatkozás és az azt szolgáló tervezett, gyakorlati törekvések bemutatása: ezért a pályázónak a környezeti fenntarthatóság elvének érvényesítését a pályázati dokumentáció egészében (célok, tevékenységek és eredmények stb.) érvényre kell juttatnia. A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos tevékenységét összefoglalóan is értékelnie kell a pályázati adatlap megfelelő pontjaiban. A FF reális és ténylegesen érvényesíthető szempontjainak pályázatba történő megfelelő beépítése így “versenyelőnyt” jelent a pályázat elbírálása során.

Az Agenda 21 program fő területei:

- a helyi közösségi humán és intézményi kapacitások fejlesztése
- a helyi és a regionális fenntarthatósági programok kidolgozásához és végrehajtásához nyújtott segítség
- a környezeti döntésekben való lakossági részvétel előmozdítása és ezzel a demokrácia erősítése
- a helyi és a regionális környezetpolitika számára kedvező jogi és gazdasági környezet kialakítása.

Fontos megemlítenünk, hogy a Local Agenda 21 program megvalósulására hatással lesz a most tervezés szintjén álló **KLÍMATÖRVÉNY**.

A magyar háztartások kiadásában az energia költségek közel 20%-ot tesznek ki.

A Klímatörvény megalkotását szorgalmazza a Magyar Természetvédők Szövetsége. Számításaik szerint háztartásonként akár negyven százalékkal csökkennének a fenntartási költségek az energiatakarékosságot célzó beruházásokkal.

A klímatörvényről szóló javaslat része, hogy hazánk az 1990-es adatokhoz képest 2020-ig negyven százalékkal, 2050-ig nyolcvan százalékkal kívánja csökkenteni az üvegházhatású gázok kibocsátását. Idén eddig ebből már 34 százalékot teljesítettünk.

A törvényjavaslat elfogadásával és bevezetésével

- csökkenthetőek az ipar és a magánemberek energiaszámlákra fordított kiadásai,
- javítható a leszakadó, nehéz életkörülmények, esetleg adósságok között élő emberek élete,
- új és jelentős mennyiségű zöld és helyi munkahely teremthető,
- növelhető a helyi piacok szerepe,
- csökkenthető Magyarország import energiaforrásoktól (kőolaj, földgáz) való függése,
- erősödik a magyar gazdaság versenyképessége és stabilitása,
- felerősödik a hazai zöld technológiák, fejlesztések szerepe.

A „Klímatörvény a fenntartható társadalomért” törvényjavaslat a fenntarthatóság átfogó elvén működik: szociális, gazdasági és környezeti előnyei egymást erősítik, hiszen eszközeivel az éghajlatvédelmet, a zöld gazdaságélénkítést és a társadalmi igazságosságot egyaránt célozza. A klímátörvény 3 alappillére:

- Erőforrás kvóta
- Zöldpiac
- Visszatérülő alap.

A Klímátörvény-javaslat az alábbiakat tartalmazza:

- A fosszilis energiahordozók (kőolaj, földgáz, szén) felhasználásának ütemezett csökkentését, a 2010-es szinthez képest 6 százalékkal 2020-ig,
- a lakosság és az oktatás környezeti tudatosságának javítását,
- a megújuló energiaforrásokhoz kapcsolódó technológiák fejlesztését és elérhetőbbé tételét,
- zöld beruházásokat támogató információs- és intézményrendszer kialakítását,
- a hazánkban található zöld területek rekonstrukcióját és növelését az építésszabályozással párhuzamosan,
- a társadalom termelői és fogyasztói struktúrájának átalakítását.

A rendelkezésünkre álló fosszilis energiaforrások mennyisége véges, azonban jelenleg túlfogyasztásuk jellemző világszerte, így Magyarországon is. A klímátörvény ezt mérsékelné, mégpedig egy társadalmilag igazságosan működő **erőforrás kvóta** alkalmazásával. Az iránymutató kvóta alapján a **zöldpiac**on, azaz a környezetbarát termékek és szolgáltatások piacán ennek az iránymutató kvótának az alapján foghatunk energiatakarékos, megújuló beruházásokba. Finanszírozásukat a **Visszatérülő Alap** kamatmentesen teszi lehetővé mindenki számára. Megtakarításaink által csökken az egyéni fogyasztásunk, a beruházásokkal pedig a hazai kis- és középvállalkozásaink is jól járnak, így mindenki számára előnyöket biztosít a zöld gazdaságélénkítés.

(Forrás: Magyar Természetvédők Szövetsége: szórólap)

1.2 Az Önkormányzat szerepe a Local Agenda 21 folyamatában

- Az Önkormányzat közel van a helyi közösséghez, könnyebben elérhető, mint a központi kormányzat, így érzékenyebb a helyi problémákra (szubszidiaritás elve)
- Kiterjedt szolgáltató rendszer működtetője.
- Az erőforrások egyik legnagyobb felhasználója.
- Piacot befolyásoló erő.
- Példakép más szervezetek számára.
- Információsztolgáltató.
- Támogató.
- Hálózatműködtető.
- Lobbizó és az általános megegyezést segítő fél.

1.3 A Local Agenda 21 megvalósításának lépései

- Helyzetelemzés: A város bemutatása földrajzi elhelyezkedés, természeti adottságok, környezetvédelmi, infrastrukturális, társadalmi, gazdasági helyzetének áttekintésével.
- Helyzetértékelés: kérdőívek kiértékelése, SWOTT analízis.
- Stratégia: célállapot meghatározása, prioritások, várható hatások.
- Megvalósítás: Környezeti –Társadalmi - Gazdasági pillérek figyelembevételével programok, cselekvési tervek meghatározása, programok beindítása, működtetése.
- Monitoring: a végrehajtás közbeni adatgyűjtés a bekövetkezett változásokról.

2 Helyzetelemzés

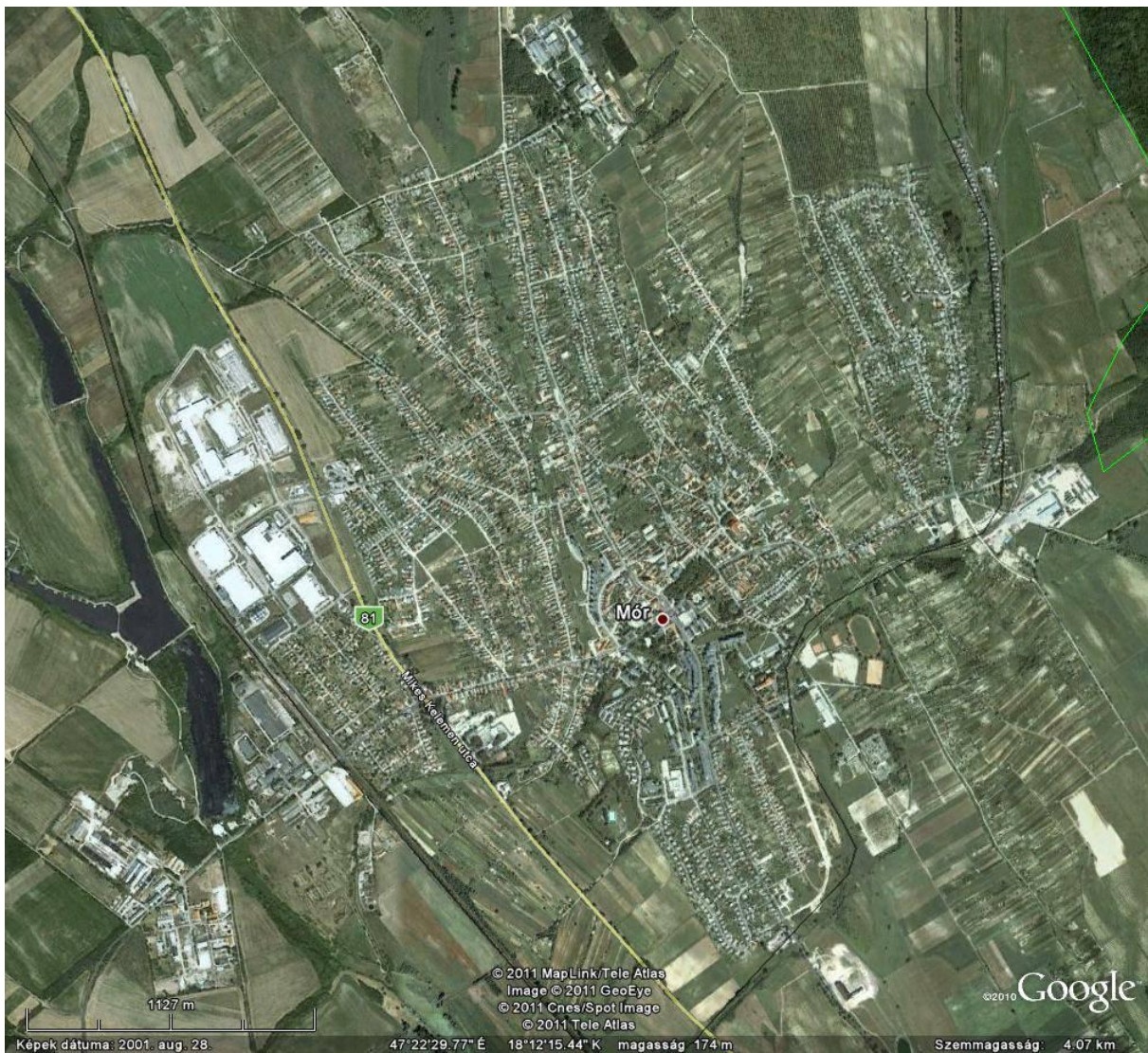
2.1 Földrajzi elhelyezkedés

Mór város a Dunántúli régióban, Fejér megyében található kisváros, a Bakony és a Vértes közötti Móri-árok nevű kistáj legjelentősebb települése. A megyeszékhelytől, Székesfehérvártól kb. 26 km-re, észak-nyugatra fekszik.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

A város kb. 20 km-es vonzáskörzetnek gazdasági, kereskedelmi és kulturális központja. A várost ma több mint tizenötezer lélek lakja.

2. ábra Mór a Google Earth 2001-es képén

2.2 Természeti adottságok

2.2.1 Éghajlat

A vizsgált terület a Dunántúli-középhegység éghajlati körzetbe tartozik, melyet a Köppen-féle éghajlatrendszerben cfbxx-el jelölnek. Klimatikus jellemzőit az **1.-2. Táblázat** tartalmazza.

1. Táblázat A régió klimatikus adottságai

Adatforrás: OMSZ Önálló Időjáráselőjelzési Osztály	
Adat	Érték
Átlagos évi középhőmérséklet (°C):	10.81
Tenyészedési időszak alatti középhőmérséklet (°C)	17.81
Fagyos napok száma:	21-22
Havas napok száma:	16-17
Hótakaró átlagos vastagsága (cm):	19-19
Hőségnapok száma:	25-30
Átlagos maximális hőmérséklet (°C):	22.1
Napsütéses órák száma:	1900-2000

2. Táblázat A régió átlagos hőmérséklet és csapadék értékei

Hónap	Havi átlagos	
	Hőmérséklet (°C)	Csapadék (mm)
JANUÁR	-1,2	35,00
FEBRUÁR	0,8	33,00
MÁRCIUS	5,6	35,00
ÁPRILIS	11,4	44,00
MÁJUS	16,3	57,66
JÚNIUS	19,8	62,66
JÚLIUS	21,7	50,00
AUGUSZTUS	20,9	74,33
SZEPTEMBER	16,8	46,33
OKTÓBER	11,1	43,66
NOVEMBER	5,2	54,66
DECEMBER	0,8	38,33
(Vajal Vadásztársaság 10 éves Vadgazdálkodási Üzemterve)		

Ám ettől eltérően a Móri-árok kifejezett, egységes karakterizálható mezoklimatikus bélyeget hordoz, amelyen belül számtalan mikroklimatikus elkülönülés tapasztalható. (Kiss 1992.)

Fentieket, illetve a vizsgált terület különlegességét bizonyítják a Móron mért csapadék és hőmérsékleti adatok. A **3. Táblázatban** szereplő értékek az 1959-1988 évek, a zárójelben szereplő adatok az 1901-1950 évek kerekített, átlagos értékeit mutatják, hónapokra lebontva.

3. Táblázat Móron mért hőmérséklet és csapadék adatok

Hónap	Havi átlagos	
	Hőmérséklet (°C)	Csapadék (mm)
JANUÁR	-0,56	42,65 (35)
FEBRUÁR	1,23	32,78 (36)
MÁRCIUS	5,31	28,99 (39)
ÁPRILIS	10,05	51,38 (51)
MÁJUS	15,54	76,35 (71)
JÚNIUS	18,41	80,90 (60)
JÚLIUS	20,31	82,35 (58)
AUGUSZTUS	19,90	82,38 (61)
SZEPTEMBER	5,37	59,91 (55)
OKTÓBER	9,51	57,70 (55)
NOVEMBER	4,80	48,89 (53)
DECEMBER	0,76	48,56 (41)

(Kiss 1992)

2.2.2 Vízirajz

A Móri árok ősfolyója az Óssárvíz volt, mely a Kárpátok nyugati része felől lefolyó vizet vezette a Mezőföldön keresztül az Alföld felé (Erdős 2002).

Mára sajnos a terület vízhálózata gyérnek mondható. A felszínre jutó víz mennyiségét nagyban csökkentette a bányászati tevékenység, melynek révén sok forrás apadt el. Legjelentősebb vízfolyás a Móri-víz, a vízfolyást tápláló források száma 17 db. A források nagy része időszakos, vizük kemény, karsztvíz jellegű. A források vízhozama a karsztvízszinttől függ. A térségről általában elmondható, hogy sem talaj, sem rétegvizekben nem bővelkedik.

Jelentősebb források, vízfolyások: Velegi víz, Által-ér, Sövénykút-patak, Káposzta-ér, Vájós-kút, Kút-ér illetve a móri halastavak túlfolyása, Jenő-kút, Koplalói források, Látó-hegyi tó túlfolyása, Hét-kúti forrás. E vízmennyiség a Móri-vízbe kerülésével, majd az alsóbb szakaszon további gyűjtéssel alakul ki a Fehérvárscurgón mért 500 l/sec vízhozam.

A felszíni vízfolyások kezelője a Vértesaljai Vizi Társulat, a Móri halastavak magántulajdonban vannak.

A helyi védelem alatt álló Móri-víz természetvédelmi kezelője a Móri Árok Természeti Öröksége Alapítvány, a vízfolyás kezelője a KDT Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság.

A város „A települések felszín alatti vizek állapota szempontjából történő besorolásáról” szóló 7/2005. (III. 01.) KvVM rendelet alapján érzékeny területen fekszik.

A település „A vizek mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezéssel szembeni védelméről” szóló 27/2006.(II. 7.) Korm. rendelet alapján nitrát-érzékeny területen lévő település.

A település területén sérülékeny vízbázis, hidrogeológiai védőidom nem helyezkedik el.

2.2.3 Talajok

Mór talajtípusai között több változat is található. Mészktörmelékkel kevert löszön kialakult agyagbemosódásos barna erdőtalajok, barnaföldek, hegyoldalakon, dolomiton és mészkövön képződött rendzinatalajok és vörös föld váltakoznak egymással. A bortermelő dűlők talaja elsősorban a laza negyedidőszaki fedő-üledékeken képződött. Lejtőtörmelék főként oligocén homokon képződött. A kavicsos vázta talaj főleg a patakok ártereire jellemző. Löss, homokos lösz is található. A talaj dolomit és mészkötörmelékkel kevert lösz és homok. Nem elhanyagolható az oligocén kőzeteken kialakult talajok magas káliumtartalma.

A Mór környéki talajok genetikai főtipusai a következők:

- vázta talajok
- kőzethatású talajok
- közép-és DK-európai barna erdőtalajok
- csernozjom talajok
- réti talajok
- folyóvízi és tavi üledékek, hordalékok talajai

A környék talajfelszínére jellemző a nagy erodáltság. Mór talajainak 40%-a közepesen vagy erősen erodált, a talajok 35%-ánál lenne szükség talajjavításra (Erdős 2002)

2.2.4 Növényzet

Mór városának florisztikai beosztása:

A terület Magyarország növényföldrajzi beosztásában a következő:

Klímaöv, vegetációzóna: erdős puszták öve

Flóratartomány: Pannóniai flóratartomány (Pannonicum)

Flóraidék: Dunántúli-középhegység (Bakonyicum)

Flórajárás: Vértes és Bakony (Vesprimense)

(Soó nyomán, Kovács 1995)

Mór területének különlegessége, miszerint éghajlatában és tájképi megjelenésében is eltér az elméletileg ide vonatkozó nagyobb földrajzi egységtől, leginkább a növényföldrajzi besorolás során szembeötlő. Ugyanis nem, illetve nem csak a Vértes és Bakony flórajárás elemei fedezhetőek fel, hanem az innen déli irányban elterülő Mezőföld elemei is megjelennek. Ez nem csoda, hiszen tulajdonképpen, annak észak-nyugati kis nyúlványa.

A rét sok helyen emlékeztet a Turján vidék rétjeire, de valószínűleg közelebb áll az igazsághoz az a kijelentés, hogy a középhegységi flóraidékbe beékelődő alföldi flóraidék jellegzetes elemei, mintegy átmeneti zónaként keverednek egymással.

A területen jelen lévő társulások közül a magaskórósok és kiszáradó láprétek (*Molinietalia*) rendjével lehet a legtöbbet azonosítani. Ebbe tartozik a területen található 7 védett fajból 5 faj: a hússzínű ujjaskosbor (*Dactylorhiza incarnata*), a mocsári kosbor (*Orchis laxiflora subsp. palustris*), szibériai nőszirm (Iris sibirica), fehér zászpa (*Veratrum album*), réti iszalag (*Clematis integrifolia*).

A szintén védett agárkosbor (*Orchis morio*) a mezofil rétek, kaszálórétek (*Arrhenatheretalia*) rendbe tartozik. A felsorolt védett fajok nagy része cönoszisztematikailag a *Molinio-Juncetea*-ba sorolható be. Rájuk a lomberdő és a szubmediterrán lombredő klíma (T=5-6), az üde-nedves vízháztartás (W=4-7) és a közel semleges-enyhén meszes talajlágosság (R=3-4) a jellemző.

A területen jelen lévő őshonos növényfajok leghatékonyabb védelme gyakorlatilag a fajok előfordulási helyeinek a védelme. Védelem alá helyezésével lehet óvni a növények egyedeit és a vele szoros összefüggésben álló életközösséget. Ha a biotópon belül bármilyen zavar keletkezik (pl. szántóföldi munkák, mederkotrás, fakitermelés, stb.) a védett növényfajok eltűnhetnek a velük együtt élő állatokkal együtt. Ezért nagy figyelmet kell fordítani az emberi behatásokra, amiknek többsége a mostani és a későbbi jelenléte természetvédelmi szakemberek irányításával pozitív irányba fordíthatók.

4. Táblázat Védett növények listája

Magyar név	Tudományos név	Védettség	Eszmei érték (Ft)
Hússzínű ujjaskosbor	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	védett	10 000
Mocsári kosbor	<i>Orchis laxiflora subsp. palustris</i>	védett	10 000
Réti iszalag	<i>Clematis integrifolia</i>	védett	2 000
Szibériai nőszirm	<i>Iris sibirica</i>	védett	10 000
Kisfészki aszat	<i>Cirsium brahycephalum</i>	védett	2 000
Agárkosbor	<i>Orchis morio</i>	védett	10 000
Fehér zászpa	<i>Veratrum album</i>	védett	2 000

2.2.5 Állatvilág

A területen gerinctelen állatokra vonatkozóan még nem történt részletes kutatás, a többszöri megfigyelések viszont arra hívják fel a szakemberek figyelmét, hogy vannak itt védendő fajok.

5. Táblázat Az eddig megfigyelt védett fajok:

<i>Magyarnév</i>	<i>Latinnév</i>	<i>Védettség</i>	<i>Eszmei érték (Ft)</i>
Imádkozó sáska	Mantis religiosa	védett	2000
Szarvasbogár	Lucanus cervus	védett	2000
Nappali pávaszem	Inachis io	védett	2000
Kardoslepke	Iphiclides podalirius	védett	10000
Fecskefarkú lepke	Papilio machaon	védett	2000

A területen található védett gerinces állatfajok a természetes környezetükben egyre jobban ki vannak szolgáltatva olyan külső tényezőknek pl: emberi zavarás, szennyezés, vízelvezetés, mely hatások károsan érvényesülnek az itt kialakult változatos élővilágra.

A jelenlévő fajok közül, mint pl.: a kétéltűek, amelyeknek szaporodásukhoz fontos a víz jelenléte, és egyben ennek az ökoszisztémának fontos tápláléka is. Azon állatfajok, melyek a környékben fészkelnek, viszont ide járnak táplálkozni a fennmaradásukhoz fontos ennek a területnek, és egyben természetes értékeinek megmentése.

6. Táblázat Védett gerinces állatok listája

A fajnevek utáni rövidítések magyarázata: F=fészkelő, V=vonuláskor, T=táplálkozó, kóborláskor gyakori vagy rendszeres vendég, R=ritka faj.

Magyar név	Latin név	Védettség	Eszmei érték (Ft)	Megjegyzés
Kétéltűek	Amphibia			
Pettyes göte	Triturus vulgaris	védett	2000	
Barna varangy	Bufo bufo	védett	2000	
Zöld varangy	Bufo viridis	védett	2000	
		védett	2000	

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Magyar név	Latin név	Védettség	Eszmei érték (Ft)	Megjegyzés
Barna ásóbéka	<i>Pelobates fuscus</i>			
Levelibéka	<i>Hyla arborea</i>	védtett	2000	
Mocsári béka	<i>Rana arvalis</i>	védtett	2000	
Erdei béka	<i>Rana dalmatina</i>	védtett	2000	
Kecskebéka	<i>Rana esculenta</i>	védtett	2000	
Kacagó béka (tavi béka)	<i>Rana ridibunda</i>	védtett	2000	
Kis tavi béka	<i>Rana lessonae</i>	védtett	2000	
Vöröshasú unka	<i>Bombina orientalis</i>	védtett	2000	

Hüllők	Reptilia			
Mocsári teknős	<i>Emys orbicularis</i>	védtett	50000	
Fürge gyík	<i>Lacerta agilis</i>	védtett	10000	
Zöld gyík	<i>Lacerta viridis</i>	védtett	10000	
Vízisikló	<i>Natrix natrix</i>	védtett	10000	
Rézsikló	<i>Coronilla austriaca</i>	védtett	10000	

Madarak	Aves			
Barátcinege	<i>Parus palustris</i>	védtett	2000	F
Barátposzáta	<i>Sylvia atricapilla</i>	védtett	2000	F
Barázdabillegető	<i>Motacilla alba</i>	védtett	2000	F

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Madarak	Aves			
Barna rétihéja	Circus aeruginosus	védett	50000	F
Békászó sas	Aquila pomarina	Fokozottan védett	1000000	R
Berki tücsökmadár	Locustella fluviatilis	védett	10000	F
Bíbic	Vanellus vanellus	védett	2000	F
Búbosbanka	Upupa epops	védett	50000	F
Cigánycsuk	Saxicola torquata	védett	2000	F
Csilp-csalp füzike	Phylloscopus collybita	védett	2000	F
Citromsármány	Emberiza citrinella	védett	2000	F
Cserregő nádiposzáta	Acrocephalus scirpaceus	védett	2000	F
Csuszka	Sitta europaea	védett	2000	F
Egerészölyv	Buteo buteo	védett	10000	F
Énekes nádiposzáta	Acrocephalus palustris	védett	2000	F
Énekesrigó	Turdus philomelos	védett	2000	F
Erdei cankó	Tringa ochropus	védett	2000	V
Erdei fülesbagoly	Asio otus	védett	10000	F
Erdei pinty	Fringilla coelebs	védett	10000	F
Fehér gólya	Ciconia ciconia	Fokozottan védett	100000	V,T
Fekete gólya	Ciconia nigra	Fokozottan védett	500000	V,T
Fekete rigó	Turdus merula	védett	10000	F

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Madarak	Aves			
Fenyőpinty	<i>Fringilla montifringilla</i>	védett	2000	V
Fenyőrigó	<i>Turdus pilaris</i>	védett	10000	V
Foltos nádiposzáta	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	védett	2000	F
Függőcinege	<i>Remiz pendulinus</i>	védett	2000	F
Fülemüle	<i>Luscinia megarhynchos</i>	védett	10000	F
Fürj	<i>Coturnix coturnix</i>	védett	50000	F
Füsti fecske	<i>Hirundo rustica</i>	védett	2000	V,T
Gatyás ölyv	<i>Buteo lagopus</i>	védett	50000	V
Guvat	<i>Rallus aquaticus</i>	védett	10000	F
Gyurgyalag	<i>Merops apiaster</i>	Fokozottan védett	100000	V,T
Hamvas küllő	<i>Picus canus</i>	védett	50000	R
Hantmadár	<i>Oenanthe oenanthe</i>	védett	10000	V
Haris	<i>Crex crex</i>	Fokozottan védett	500000	F
Hegyi billegető	<i>Motacilla cinerea</i>	védett	10000	R
Héja	<i>Accipiter gentilis</i>	védett	50000	F
Holló	<i>Corvus corax</i>	védett	10000	V,T
Kabasólyom	<i>Falco subbuteo</i>	védett	50000	F
Kakukk	<i>Cuculus canorus</i>	védett	10000	F
Karvalyposzáta	<i>Sylvia nisoria</i>	védett	50000	F

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Madarak	Aves			
Kék cinege	Parus caeruleus	védett	10000	F
Kék galamb	Columba oenas	védett	50000	V
Kékes rétihéja	Circus cyaneus	védett	50000	V
Kenderike	Caeduelis cannabina	védett	10000	F
Kis poszáta	Sylvia curruca	védett	10000	F
Kis sólyom	Falco columbarius	védett	50000	V
Kuvik	Athene noctua	Fokozottan védett	100000	F
Léprigó	Turdus viscivorus	védett	10000	F
Macskabagoly	Strix aluco	védett	50000	F
Meggyvágó	Coccothraustes coccothraustes		10000	F
Mezei pacsirta	Alauda arvensis	védett	10000	F
Mezei poszáta	Sylvia communis	védett	10000	F
Molnár fecske	Delicon urbica	védett	2000	V,T
Nádi sármány	Emberiza schoeniclus	védett	10000	F
Nádi tücsökmadár	Locustella luscinioides	védett	10000	F
Nádirigó	Acrocephalus arundinaceus	védett	2000	F
Nagy fakopáncs	Dendrocopos major	védett	10000	F
Nagy kócsag	Egretta alba	Fokozottan védett	100000	V,T
Nagy őrgébics	Lanius excubitor	védett	50000	V

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Madarak	Aves			
Nyaktekerecs	<i>Jynx torquilla</i>	védett	10000	F
Örvös galamb	<i>Columba palumbus</i>			F
Őszapó	<i>Aegithalos caudatus</i>	védett	10000	F
Parlagi sas	<i>Aquila heliaca</i>	Fokozottan védett	1000000	V
Partifecske	<i>Riparia riparia</i>	védett	10000	F
Réti tücsökmadár	<i>Locustella naevia</i>	védett	10000	F
Rozsdás csuk	<i>Saxicola rubetra</i>	védett	10000	F
Rövidkarmú fakusz	<i>Certhia brachydactyla</i>	védett	2000	F
Sárga billegető	<i>Motacilla flava</i>	védett	10000	F
Sárgarigó	<i>Oriolus oriolus</i>	védett	10000	F
Sárszalonka	<i>Gallinago gallinago</i>	védett	50000	V
Szécinege	<i>Parus major</i>	védett	10000	F
Szürke cankó	<i>Tringa nebularia</i>	védett	10000	V
Szürke gém	<i>Ardea cinerea</i>	védett	10000	V,T
Szürke légykapó	<i>Muscicapa striata</i>	védett	10000	F
Tengelic	<i>Carduelis carduelis</i>	védett	10000	F
Tövisszúró gébics	<i>Lanius collurio</i>	védett	10000	F
Vadgerle	<i>Streptopelia turtur</i>	védett	10000	F
Vörös vércse	<i>Falco tinnunculus</i>	védett	50000	F

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Madarak	Aves			
Vörösbegy	<i>Erithacus rubecula</i>	védett	10000	F
Zöld küllő	<i>Picus viridis</i>	védett	50000	F
Zöldike	<i>Carduelis chloris</i>	védett	10000	F
Sordély	<i>Miliaria calandra</i>	védett	10000	F

Emlősök	Mammalia			
Keleti sün	<i>Erinaceus concolor</i>	védett	2000	
Vakondok	<i>Talpa europaea</i>	védett	2000	
Erdei cickány	<i>Sorex araneus</i>	védett	2000	
Törpecickány	<i>Sorex minutus</i>	védett	2000	
Mezei cickány	<i>Crocidura leucodon</i>	védett	2000	
Közönséges vízicickány	<i>Neomys fodiens</i>	védett	2000	
Közönséges denevér	<i>Myotis myotis</i>	védett	50000	
Vízi denevér	<i>Myotis daubentoni</i>	védett	10000	
Szürke hosszúfűlű denevér	<i>Plecotus austriacus</i>	védett	10000	
Törpedenevér	<i>Pipistrella pipistrellus</i>	védett	10000	
Korai denevér	<i>Nyctalus noctula</i>	védett	10000	
Kései denevér	<i>Eptesicus serotinus</i>	védett	10000	
Vidra	<i>Lutra lutra</i>	védett	250000	

Emlősök	Mammalia			
Nyuszt	Martes martes	védett	2000	
Hermelin	Mustela erminea	védett	10000	
Közönséges menyét	Mustela nivalis	védett	2000	

2.3 Mór fejlődéstörténete

A kedvező természetföldrajzi adottságoknak köszönhetően a Móri-árok térsége már a római kor idején jelentős közlekedési folyosónak számított. A terület már az államalapítás idején is lakott volt, erre utal egy 1246. évi jegyzőkönyv a Szent István által épített templomról. A település népessége kezdetben magyar volt, azonban a törökök kiűzése után az elnéptelenedett településre a magyar népesség mellett németeket is telepítettek. A nagyszabású német betelepülések hatására a város vallási összetétele is megváltozott, a XVII. század végére a lakosok többsége katolikussá vált. Mária Terézia idejétől kezdődően a város korábbi mezővárosi rangján túl évi négy vásárt is megtarthatott. A vásárok színhelye a város központja, a mai Szent István tér fás ligete, az egykori Markplatz volt. Az 1848-1849-es szabadságharc idején a város fontos csata színhelye volt. A kiegyezés után fejlődésnek indultak a pénzintézetek és az ipar. 1871-ben létrehozták a Móri Ipartársulat. A XIX. század végére a móri borvidék mai képe is kialakult.

Az első világháborút követően a város fejlődése lelassult: értékesítési gondok, munkanélküliség jellemezte a két háború közötti időszakot. A II. világháború idején a németek elfoglalták a várost, akiket csak nagy harcok árán tudtak kiverni a településről. A háború után számos német lakost telepítettek ki, ami máig tartó sebet ejtett a város nemzetiségi képén. A háborút követően erőteljes fejlődésnek indult a szén- és bauxitbányászat, számos szocialista nagyüzem is megalakult. Az 1970-es 1980-as években a város lélekszáma nagy ütemben növekedett, és a környező településekről sokan költöztek ide. A város központi területétől, a Vén-hegy szőlősdombjai által elválasztva, keletre fekvő Bányász-telep lakóövezete ebben az időben alakult ki.

A rendszerváltozás Móron is számos nehézséget okozott, azonban a város helyzeti és helyi előnyeit kihasználva számos külföldi befektetőt tudott magához vonzani, ezzel megalapozva jelenlegi, viszonylag stabil gazdasági-társadalmi helyzetét. A város szerkezetét mindez úgy befolyásolta, hogy a város nyugati határában, a vasútvonal mentén jelölték ki a multinacionális cégek letelepedésének helyszínét, ami azóta ipari park címet is kapott.

Mór belvárosának rekonstrukciója érdekében pályázatot nyújtott be az „Értékmegőrző és funkcióbővítő városrehabilitáció a 10.000 fő feletti és 20 000 fő alatti városokban” címmel kiírt pályázaton. A pályázat pozitív elbírálása a városban bizonyára nagy átalakulást hoz majd. A megpályázott összegből felújításra kerülne a városközpontban lehelyezkedő Luzsénkszy-kastély, amely jelenleg Polgármesteri Hivatalként funkcionál, Szent Istvánt tér park, a mellette fekvő üzletsor, illetve a Kapucinus tér és az összekötő út.

2.4 Mór városszerkezete

Mór 1984-ben kapta meg városi rangját a 100. magyar városként.

A település lakásállományának túlnyomó része családi ház, két kisebb területen épültek lakótelep-jellegű épületek (Belvárosi rész, Velegi út)

A 2010 évben kidolgozott Integrált Városfejlesztési Stratégia (továbbiakban IVS) négy városrészt különít el.

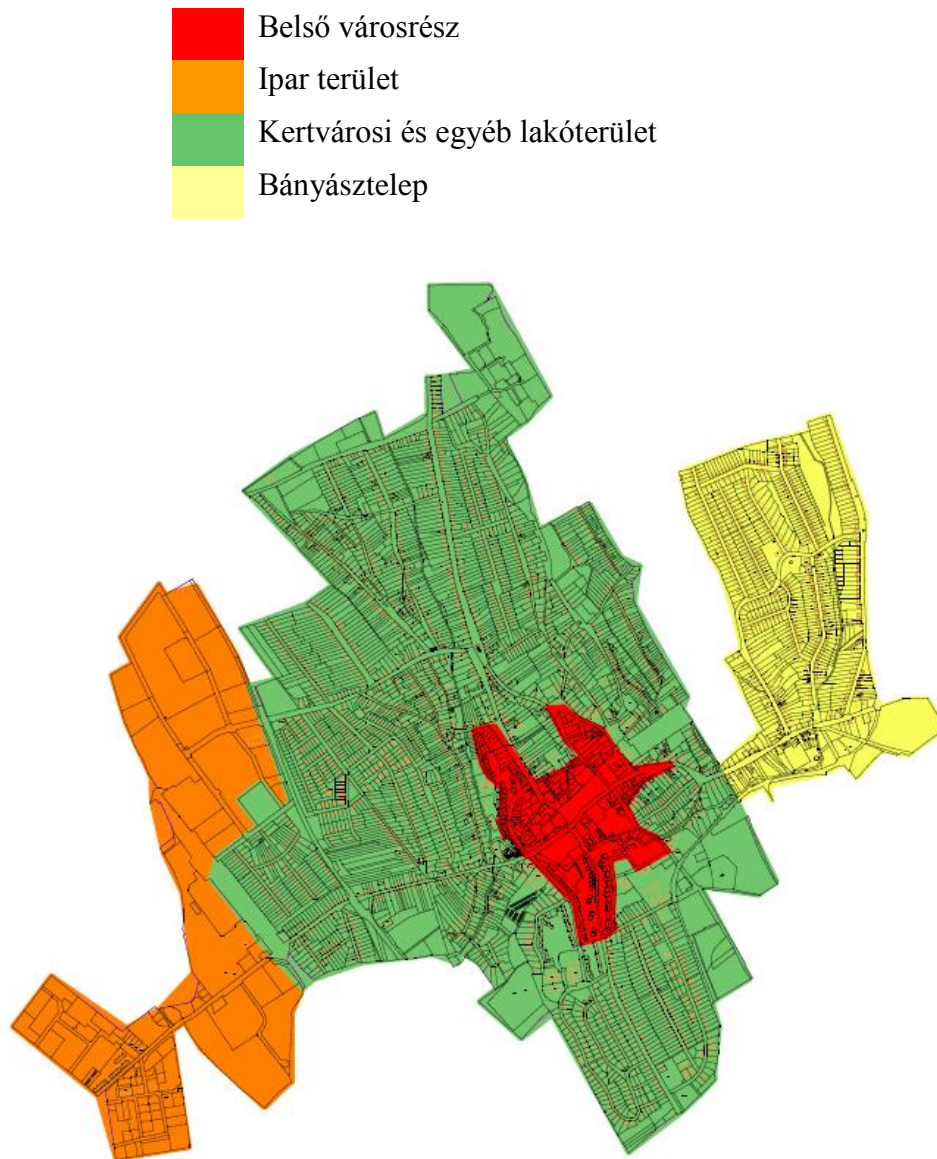
Mór kisváros lévén, méretéből következően a város területén valódi, markánsan elkülönülő városrészek nem igazán határozhatóak meg. Kijelölhető a városközpont területe, ahol a fő közlekedési útvonalak összefutnak, ahol a város hivatalai, közintézményei, legnagyobb temploma található. Egyértelműen elkülönül a város nyugati részén lévő ipari terület. A város többi része azonban családi házas, kertvárosias jellegű, melyen belül csak egy elválasztást tettünk, mivel a város keleti végén lévő Bányász-telep fizikailag is elkülönül a város fő szövetétől.

Az elkülönített négy városrész tehát a következő:

- Belső városrész
- Ipari terület
- Kertváros
- Bányásztelep

Az IVS-ben meghatározott városrészek, nem egyeznek a 2008-évben elkészített Előzetes Akcióterületi Tervvel, ugyanis abban a „történelmi városközpont” elnevezésű rész csak egy része az itt megnevezett „Belső városrésznek”. Ennek oka, hogy a KSH adatai alapján nem csupán a Láncos-kastély közvetlen környezete, hanem a magas laksűrűségű háztömböket (Dózsa utca, Vértes utca) is magába foglalja. A belső városrészre tehát egyaránt jellemző a történelmi városközpont adta épületállomány, valamint egyes területein a házigyári technológiával épült, lakótelepi tömbök megléte.

A városrészek elhelyezkedését és határait a következő ábra mutatja.

3. ábra Mór városrészei

Forrás: Mór Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája

Jelentős szerkezeti probléma nem azonosítható a városban, csupán kisebb anomáliák találhatók. A város alapvető adottsága – a természetföldrajzi árokban való fekvés – érezteti hatását több vonatkozásban is: az árok futása mentén hosszan elnyúló, feltáratlan belsejű háztömbök formájában, a Bányász-telep városközponttól való elkülönülésében. A történelmi városközpont szegélyén található 4-5 emeletes panelházak – legalábbis más hasonló méretű városokhoz képest – nem jelentenek helyrehozhatatlan torzulást a város szerkezetében, megjelenésében. Közlekedési útvonalak, vasútvonalak nem szabdalják elzárt részekre a várost, bár a 81-es főútnak jelentős a forgalma, főleg ipari és lakóterületeket választ el egymástól.

2.5 Táji értékek

2.5.1 Természeti értékek

Mór területén természetvédelmi szempontból az alábbi védettségeket kell figyelembe venni:

Móron ex lege védett terület (láp, kunhalom, szikes tó) nem található. A település közigazgatási területén ex lege védett források helyezkednek el.

A település területén érzékeny természeti terület nem található.

A település területén országos védelem alatt álló terület (Vértesi Tájvédelmi Körzet) található, amely a Vértesi – Natúrpark területéhez tartozik, ahol a természeti és kulturális értékek hasznosítását az idegenforgalom – elsősorban a természetben történő aktív kikapcsolódás, felüdülés, gyógyulás, természetvédelmi oktatás, nevelés, ismeretterjesztés – lehetőségeit is kihasználja. Az oktatási – kutatási – ökológiai célú idegenforgalmi hasznosítást, valamint a természetkímélő gazdálkodást részesíti előnyben.

A településen az országos ökológiai hálózat egyéb területei:

Ökológiai folyosó területek a vízfolyások mentén helyezkednek el.

Természeti területek a Timár erdő tömbje és a Móri víz mellett húzódnak.

A településen Natura 2000 területek kijelölésre kerültek.

Az országos védelemre nem tervezett és törvény ereje által sem védett területek közül számos természeti, illetve ökológiai értékekben gazdag. Ezen területek védelmét helyi természetvédelmi területek kialakításával, illetve a területhasználatok ökológiai védelmet biztosító szabályozásával lehet elérni.

A természeti védelem kialakítása megkönnyíti a tájvédelmi, művelési ág váltási javaslatok végrehajtását, ezáltal lehetővé teszi az élőhelyek rehabilitálását, ökológiai, illetve zöld folyosó kialakítását. A helyi védettségekkel a táj fontos elemeinek a fennmaradása biztosítható.

2009-ben az alábbi területek kerültek helyi védelem alá:

35/2009. (XII.17.) Ök. rendelet **a Vajal-forrás és környékének helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításáról**

- a Vajal-forrás és környéke, amelynek természetközeli állapota mély fekvésének köszönhetően megmaradt. Az itteni, viszonylag kis kiterjedésű nádasban őshonos, hatalmas szürke nyár matuzsálemek, valamint szintén idős fűzek állnak. Számos állatfajnak nyújt menedéket az intenzív mezőgazdasági termeléssel övezett terület. A helyi jelentőségű természetvédelmi területen a tájszerkezet jellegzetes elemeit bemutató tanösvények kialakítása javasolható.

34/2009. (XII.17.) Ök. rendelet **a Móri-víz és környékének helyi jelentőségű védett természeti területté nyilvánításáról**

- a Móri-víz környéke, ahol rétek, nádasok, éger-füzesek kísérik a vízfolyást a Vértesi és a Kelet-Bakony között. Ez, a talaj- és felszíni vízviszonyok miatt mezőgazdaságilag értéktelennek mondható terület ökológiailag igen jelentős

értéket képvisel, számos természetvédelmi ritkaság található meg itt. Az élővilág számára élő-, szaporodó-, búvó- és táplálkozóhely, természetközeli állapotban való megőrzése az intenzív mezőgazdaság övezte területen rendkívüli fontosságú.

A helyi jelentőségű természetvédelmi területekre hosszú távú természetvédelmi kezelési terv készült.

A helyi jelentőségű természetvédelmi területen csak környezeti hatástanulmány és természetvédelmi kezelési terv alapján szabad építési munkát, feltöltést, bozót- és cserjeirtást végezni.

A település területén található idős, értékes fák helyi jelentőségű védett természeti emlékként védelem alá kerültek. A helyi jelentőségű védett természeti emlék nem károsítható, nem vágható ki. Fakivágási engedély csak abban az esetben adható ki, amennyiben azt a növényegyed egészségi állapota szükségessé teszi és a fakivágás balesetveszély elhárítására irányul. A kivágást követően a fa helyén a természeti emlék azonos fafajjal és fajtavál pótlendő. A helyi jelentőségű védett természeti értékek védelem alá helyezéséről azon ingatlanok tulajdonosait, amelyen a természeti érték található, értesíteni kell.

1.Országos természetvédelmi terület (Vértesi Tájvédelmi Körzet):

0159/2, 0160/60, 0160/61, 0160/62, 0162, 0176/10, 0176/2, 0176/3, 0176/5, 0176/7, 0176/8, 0176/9, 0177, 0178, 0179, 0180, 0181, 0182, 0183, 0184, 0185/1, 0185/3, 185/4, 0187, 0188, 0189, 0191, 0192, 0193, 0194, 0195, 0226 (megosztva), 0231

2. Ökológiai folyosó területek:

0298, 0300/1, 0305, 0307/a (megosztva), 0307/b, 0308/1, 0312/b,c, 0313, 0314, 0315/1, 0315/2, 0315/3, 0315/4, 0316/1, 0316/2, 0316/3, 0316/4, 0317 (megosztva), 0411, 0412/2, 0412/3, 0412/4, 0413/1, 0414, 0452 (megosztva), 0452/j,m,n,p,r,s,t,x,v, 0453, 0454, 0594/a,b,c,d,f,h,j,l, 0600/2, 0643/1, 0643/2/a,c, 0644/a, 0645/2 (megosztva), 0645/4/b, 0646 (megosztva), 0647/1, 0647/2, 0647/2, 0647/4/b, 0647/6/b, 0647/7/b, 0647/8/c, 0648, 0649/3, 0649/8/a, 0652/1, 0652/2, 0652/3, 0653, 0654/2, 0654/3, 0654/3/b, 0654/4, 0654/5, 0654/6, 0679, 0680, 0689/1/b, 0690 (megosztva), 0691/4, 0692, 0693, 0694, 0694, 0695/10, 0695/2, 0695/3, 0695/3, 0695/9, 0707/2, 0707/3-4, 0707/4, 0708, 0709/10, 0709/14/a (megosztva), 0709/14/b, 0709/15, 0709/16, 0709/9, 0723/5, 0723/6, 0723/6, 0730/6, 0730/7, 0733/10, 0733/11, 0733/7, 0733/8, 0733/9,0773/1, 0773/15/b, 0773/2, 0773/21, 0773/22, 0774, 0775/18, 0775/22, 0775/24, 0775/25, 0775/29, 0775/34, 0775/35, 0779/2, 0780, 0781, 0782, 0783, 0784/1 (megosztva), 0784/2, 0784/3, 0784/4, 0785, 0831/2, 0831/3, 0834, 0835, 0836, 0837, 0839, 0840/14, 0957, 0959, 0960, 0961, 0962, 0963, 0964, 0965/3, 0968/1, 0969, 0970, 0971, 0972/13, 0972/14, 0972/3, 0972/5, 01046/1/b, 01065 (megosztva), 01066/a, 4911/2 (megosztva), 4911/1

3. Természeti terület:

01001/1, 0177/1, 0177/2, 0181/8, 0300/2, 0300/3, 0300/4, 0300/5, 0301, 0302, 0304, 0306 (megosztva), 0413 (megosztva), 0426, 0427, 0428, 0430/1, 0430/2, 0430/3, 0430/4, 0431, 0432/1, 0432/2, 0432/3, 0432/4, 0433 (megosztva), 0434/1/a, 0434/2/a, 0440/1, 0440/2/b, 0440/3/b, 0440/4/b, 0440/5/b, 0443/1/b, 0443/2/b, 0443/3, 0445/a, 0448, 0449, 0452, 0455, 0456, 0457, 0458, 0460/d,j,k,r,s,x,v, 0760/1, 0760/3, 0856, 08573 0858 (megosztva), 0865/c,d 0867, 0869/1, 0869/3, 0869/4, 0870, 0871, 0872, 0873/1, 0873/10, 0873/11, 0873/12, 0873/13, 0873/2, 0873/3, 0873/4, 0873/5, 0873/6, 0873/7, 0873/9, 0878, 0880, 0881, 0882/2, 0884/2, 0886/10, 0886/11, 0886/5, 0886/6/g, 0887 (megosztva), 0888 (megosztva), 0889/b,c, 0892/k, 0904/d, 0992, 0993, 0994,0995, 0996, 0997, 0998, 0999, 01048/12, 01059/10, 01061/1,2, 01063, 01065, 01067/1, 01067/2 (megosztva), 01068 (megosztva), 01075/13/a, 01075/13/b (megosztva), 01077/3, 01078, 01080, 01083/d,h, 01084, 01085, 01086, 01088/1,2, 01089, 01090/1/a, 01090/2/a, 01090/3/a

4. Helyi jelentőségű védett természeti területek:

01046/1/b, 01048/12, 01061/1-2, 01063, 01065, 01066/a, 01077/1-3, 01078, 01080, 01081/8, 01083, 01085,01086, 01088/1,2, 01089, 0167/b, 0190/1-3, 4908/2, 4908/3, 4908/4, 4908/5, 4909, 4910, 4911/1, 4911/2 (megosztva)

5.Natura 2000 területek:

068/4, 093/1, 0159/2, 0160/60, 0160/61, 0160/62, 0162, 0176/2, 0176/3, 0176/5, 0176/7, 0176/8a, 0176/8b, 0176/8c, 0176/8d, 0176/9, 0176/10, 0177a, 0177b, 0177c, 0177d, 0177f, 0177g, 0177h, 0177j, 0177k, 0177l, 0178, 0179, 0180a, 0180b, 0180c, 0180d, 0180f, 0180g, 0180h, 0181a, 0181b, 0181c, 0181d, 0181f, 0181g, 0181h, 0181j, 0181k, 0182a, 0182b, 0183, 0184, 0185/1a, 0185/1b, 0185/1c, 0185/1d, 0185/1f, 0185/1g, 0185/1h, 0185/1j, 0185/1k, 0185/1l, 0185/1m, 0185/3a, 0185/3b, 0185/3c, 0185/3d, 0185/3f, 0185/3g, 0185/3h, 0185/4, 0187, 0188, 0189, 0191, 0192, 0193a, 0193b, 0193c, 0193d, 0194a, 0194b, 0194c, 0194d, 0194f, 0194g, 0194h, 0194j, 0194k, 0194l, 0194m, 0194n, 0195, 0228/1, 0229, 0230/3, 0230/4, 0231, 02400452, 0453, 0454, 0455, 0456a, 0456b, 0457, 0458a, 0458b, 0458c, 0458d, 0458f, 0459, 0460/1, 0462, 0463, 0467/1

6. Tájképvédelmi övezet által érintett területek:

041/b, 042/1-2, 043, 044/1-3, 047, 048/1-9, 049, 050, 051, 052, 053, 055/1-2, 056/1, 056/3-7, 057, 058/2, 061, 062, 063, 065, 066, 067, 068/a,b, 073, 074, 075/4/b (megosztva), 084/1, 084/2, 084/3, 085, 086/1, 086/4-7, 086/8-11, 087, 088, 089,090, 091/1, 091/2, 092/3-14, 094/2, 094/9-20, 097, 0101, 0102/1, 0103, 0104, 0105, 0106, 0107, 0108/1, 0108/2, 0108/3, 0109, 01092, 01093, 0110, 0111, 0113, 0130/1, 0131/2-6, 0132, 0133, 0134, 0135/1, 0135/2, 0136/1, 0137/2, 0137/3, 0137/4, 0137/5, 0137/6, 0139, 0141, 0142, 0143, 0144/1, 0144/2, 0145/2,0146/7, 0146/9, 0148, 0152/2, 0153/2, 01531, 0154, 0155/1, 0155/2, 0155/3, 0156/2, ,0159/2, 0160/60, 0160/61, 0160/62, 0162, 0163/1, 0163/10, 0163/2, 0163/4, 0163/5, 0163/7, 0163/8, 0163/9, 0165, 0167, 0168, 0171, 0173, 0174, 0211/2, 0211/3, 0211/4, 0212, 0213/1, 0213/2, 0216, 0217, 0218, 0219 (megosztva), 0221/1, 0221/3, 0221/5, 0221/6, 0222, 0223, 0224, 0226, 0227, 0275, 0276, 0278, 0279/1, 0279/2, 0280, 0281/1-14, 0283/5, 0283/6, 0283/7, 0283/8, 0284, 0285, 0286, 0287, 0288, 0288/2, 0289 (megosztva), 0290/4/c (megosztva), 0290/5, 0290/7, 0318, 0319, 0320, 0321, 0322, 0323/1-19, 0324, 0325, 0327, 0328/1, 0328/2, 0329/1, 0329/5, 0330, 0331, 0335, 0367/1, 0367/3, 0367/6, 0367/7, 0375/1,

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

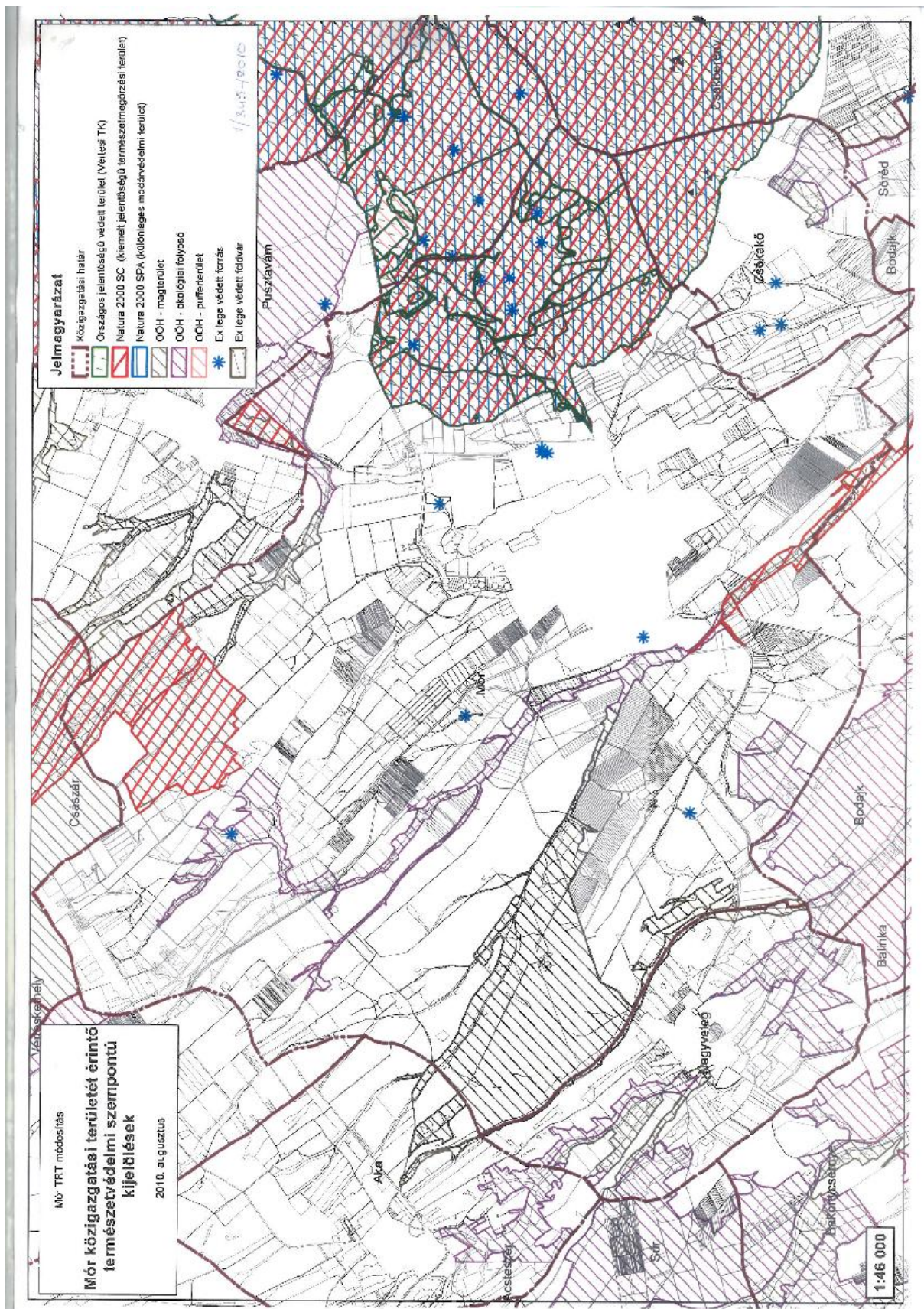
0378/1, 0379, 0380, 0383/2, 0384, 0385/1, 0385/4, 0386, 0387, 0388, 0389, 0393, 0394 (megosztva), 0395/1, 0395/1, 0395/11/a,b (megosztva), 0395/12/a,b, 0395/13 (megosztva), 0395/2/a,b, 0395/6 (megosztva), 0395/8/b (megosztva), 0395/a, 0395/b,c (megosztva), 0407, 0408, 0409 (megosztva), 0410/b (megosztva), 0495/22 (megosztva), 0495/23/a (megosztva), 0495/23/b, 0495/24, 2793/3 5018 5501/2 5502 5503 5504 5505 5506 5507 5508 5508 5508 5511/2 5512/1 5512/2 5513/1 5513/1 5513/2 5514/1 5514/1 5514/2 5514/3 5515 5516 5517 5517 5518 5519 5520/1 5520/1 5520/2 5520/3 5521 5521 5522 5523 5524 5525 5526 5527 5527 5528 5528 5529 5529 5530 5530 5530 5530 5531 5531 5533/1 5533/2 5533/3 5533/4 5534 5535 5536 5536 5537 5538 5539 5540 5540 5540 5541 5541 5542 5543 5544 5545/1 5545/2 5546 5546 5546 5547 5547 5548 5549 5550 5550 5552 5553 5554 5555 5556 5557 5558 5559 5560 5561 5561 5562/1 5562/1 5562/2 5562/2 5563 5564 5565 5566 5566 5566 5567 5567 5568 5568 5569 5569 5569 5570 5571 5572/1 5573 5574/1 5574/2 5575/1 5575/1 5575/2 5575/2 5576 5578 5578 5579 5579 5579 5580 5581 5581 5582 5582 5582 5582 5583 5583 5583 5583 5584 5585 5585 5586 5586 5587 5588 5588 5589 5589 5589 5590 5591/1 5591/2 5592/1 5592/2 5593 5593 5594 5596 5597 5598 5599/1 5599/2 5600/1 5600/2 5600/2 5601 5601 5601 5602 5602 5602 5603 5603 5603 5604 5605/1 5605/1 5605/2 5605/2 5605/2 5606/1 5606/1 5606/1 5606/2 5606/2 5607 5607 5607 5608 5609 5609 5610 5610 5611 5611 5611 5612 5613 5613 5614 5615 5616/1 5616/1 5616/2 5616/2 5617 5617 5617 5619 5619 5620 5620 5621 5621 5622 5622 5623/2 5623/2 5623/2 5626 5627 5629 5630 5630 5631 5632 5633/1 5633/2 5634 5634 5635 5636 5637 5637 5638/2 5639 5639 5639 5640 5640 5641 5642 5642 5643/1 5643/2 5644 5645 5647 5648 5648 5649 5649 5650 5650 5651 5653 5654 5655 5656 5657 5657 5658 5659 5660 5661 5662 5663 5664 5664 5665 5666 5667 5668 5669 5670 5670 5671 5672 5673 5674 5675/1 5675/2 5681 5682 5683 5684 5685 5686 5687 5688 5689 5690 5691 5693 5694 5695/1 5695/2 5695/3 5696 5697 5698 5699 5701 5702 5703 5704/1 5704/2 5705 5706 5706 5707/1 5707/2 5708 5709 5710 5711/1 5712 5714 5715 5716 5717/1 5717/2 5718 5719 5719 5720 5721 5722 5723 5724 5725 5726 5729 573 5730 5731 5732 5733/1 5733/2 5733/3 5734 5735/1 5735/2 5735/3 5736/1 5736/2 5737 5738 5739 5740/1 5740/2 5741 5741 5742/2 5742/3 5742/4 5742/5 5743/2 5744 5745/1 5745/2 5746/3 5746/4 5747/1 5747/2 5748 5749 5749 5750 5751 5752 5753 5754 5755 5757 5758/1 5758/2 5759 5760 5761 5762 5763 5764 5765 5766 5767 5768 5768 5769/1 5769/2 5770/1 5770/2 5771/1 5771/2 5772/1 5772/2 5773/2 5773/2 5773/2 5773/3 5773/4 5773/4 5774/1 5774/2 5775/1 5775/2 5776/1 5776/2 5777/2 5778/1 5778/2 5779/1 5779/1 5779/2 5780/1 5780/2 5781/1 5781/2 5781/3 5782/4 5782/5 5783/1 5783/2 5784 5784 5786/3 5786/6 5787/1 5787/3 5787/4 5788 5788 5789/1 5789/2 5790 5791 5791/1 5791/1 5791/2 5791/2 5792/1 5792/1 5792/2 5792/2 5793/1 5793/4 5794/1 5794/1 5794/2 5794/2 5795/1 5795/1 5795/3 5795/5 5795/5 5795/5 5795/6 5798/1 5798/2 5798/2 5799/2 5799/4 5799/4 5799/4 5800/1 5800/1 5800/2 5800/3 5800/3 5800/4 5800/5 5801/1 5801/2 5802 5803 5804/1 5804/2 5805 5806 5806 5806 5808 5809/1 5809/1 5809/2 5809/2 5810 5810 5810 5811/1 5811/1 5811/1 5811/2 5812/1 5812/1 5812/1 5812/2 5813/2 5813/2 5813/3 5813/4 5814 5815 5815 5816 5817 5817 5818/1 5818/1 5818/4 5818/5 5818/6 5818/6 5818/7 5818/8 5818/8 5819 5820/1 5820/2 5821/1 5821/2 5822 5823/1 5823/2 5824/1 5824/3 5824/4 5824/4 5825 5826/1 5826/2 5827/1 5827/2 5828 5828 5829 5830/1 5830/2 5831 5832 5833 5834 5836 5836 5837 5838 5839/1 5839/3 5839/3 5839/4 5840 5840 5841/1 5841/2 5842 5842 5843/2 5843/4 5843/4 5843/5 5843/6 5843/6 5844/1 5844/2 5844/2 5845 5845 5846/1 5846/1 5846/2 5846/2 5847 5848 5848 5849 5850 5851 5852 5852 5853/1 5853/2 5853/2 5854 5855/1 5855/2 5856/1 5856/2 5856/2 5857/1 5857/2 5858 5859 5859 5860/1 5860/2 5861 5861 5862 5862 5863/1 5863/2 5863/3 5864/1 5864/2 5865/1 5865/2 5866 5867 5868/1 5868/2 5868/4 5868/5 5868/5 5869 5869 5870 5871 5872 5873/1 5873/1 5874 5875/4 5875/5 5876 5876 590 5920 5920 5922 5923 5924 5925 5926 5927 5928 5929 5931 5932 5933 5934 5935 5936 5937 5938 5939 5940 5941 5942/1 5942/2 5943/1 5943/2 5943/2 5944 5945/1 5945/2 5946

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

5947/25947/2 5948 5949 5950 5951/1 5951/2 5952 5953 5953 5960/1 5960/2 5960/2 5961
5961 5961 5962 5962 5964/1 5964/2 5964/2 5965/1 5965/2 5966/1 5966/2 5967/1 5967/2
5968 5969 5970 5972 5973 5975/1 5975/2 5976/1 5976/2 5977 5978/1 5978/2 5978/2 5979
5980 5981/1 5981/2 5981/2 5982/1 5982/1 5982/2 5983/1 5983/2 5983/3 5983/3 5984 5984
5985 5986/1 5986/2 5987 5988/3 5988/4 5988/4 5989 5990/1 5990/2 5990/2 5991/10
5991/11 5991/12 5991/13 5991/15 5991/16 5991/17 5991/18 5991/19 5991/2 5991/20
5991/21 5991/22 5991/23 5991/3 5991/4 5991/5 5991/6 5991/7 5991/8 5991/9 5993/1
5994/1 5995/1 5995/2 5996/1 5996/1 6017 6018 6019 6019 6020 6020 6021 6021 6022
6022 6023 6024 6025 6026/1 6026/2 6027/1 6027/2 6028 6029 6030/1 6030/2 6031 6032/1
6032/2 6033 6034 6035 6036/1 6036/2 6037 6037 6038 6039 6040 6041 6042 6043 6044
6045 6046 6047 6048 6049 6050 6601 6602 6603/1 6603/2 6604 6605 6606/1 6606/1 6606/2
6606/2 6607 6608 6609 6610 6611 6612 6613 6614/1 6614/2 6614/3 6615 6615 6616
6617/1 6617/2 6618 6619/1 6619/2 6620 6621 6622/1 6622/2 6623 6623 6624 6625 6625
6626 6627 6628 6628 6629 6630 6631 66326634 6635 6635 6636 6636 6637 6638 7001
7002 7003 7004 7005 7005 7006 7006 7007 7007 7008 7009 7010 7011 7011 7011 7012
7012 7012 7013 7014 7015 7016 7017 7017 7018 7019 7019 7020 7021 7022 7023 7024/1
7024/3 7024/3 7024/5 7024/6 7025 7026 7027 7028 7029 7030 7030 7031 7032 7033 7033
7034 7034 7035 7035 7035 7036 7037 7038 7039 7040 7041/1 7041/1 7041/2 7042 7042
7043 7043 7044 7045 7046 7047/1 7047/1 7047/2 7047/2 7050 7051 7052 7053 7054 7055
7055 7056 7057 7058 7059 7060 7061 7062 7063 7064 7064 7064 7065 7065 7065 7066
7067 7068 7069 7070 7071 7071 7072 7073 7074 7075 7075 7076 7077 7078/1 7078/10
7078/11 7078/12 7078/13 7078/15 7078/16 7078/2 7078/4 7078/4 7078/5 7078/5 7078/6
7078/6 7078/7 7078/8 7078/9 7079 7080/1 7080/10 7080/11 7080/12 7080/13 7080/14
7080/2 7080/3 7080/4 7080/4 7080/5 7080/6 7080/6 7080/7 7080/7 7080/8 7080/9 7081/1
7081/2 7081/3 7081/5 7081/5 7402 7406 7406 7407 7408 7409 7410 7411 7412 7413 7414
7416 7417 7418 7419 7420 7421 7422 7423 7425 7501/1 7501/2, 8002

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

2.5.1.1 Védendő fák, fasorok, facsoportok:

7. Táblázat Védendő fák, fasorok, facsoportok belterületen

Sorszám	Latin név	Magyar név	átmérő (cm)	Hrsz
1.	Tilia cordata	kislevelű hárs	100	3001
2.	Platanus hybrida	platán 2db	35-40	2685
3.	Platanus hybrida	platán	40	273/20
4.	Tilia cordata	kislevelű hárs 6db	40	273/20
5.	Sophora japonica	japánakác 3 db	70	273/37
6.	Fraxinus ornus	virágos kőris 2 db	3x50, 1x50	273/14
7.	Aesculus hippocastanum	vadgesztenye 6 db	55	273/30
8.	Platanus hybrida	platán	60	689
9.	Tilia cordata	kislevelű hárs 2db	45	449
10.	Acer negundo	zöld juhar	45	129
11.	Gleditsia	lepényfa	50	690
12.	Tilia cordata	kislevelű hárs	70	689
13.	Celtis occidentalis	nyugati ostorfa 4 db	40-70	697
14.	Celtis occidentalis	nyugati ostorfa 2 db	90	486
15.	Celtis occidentalis	nyugati ostorfa 10 db	40-50	486
16.	Tilia cordata	kislevelű hárs 2 db	80	703
17.	Sophora japonica	japánakác	60-70	703
18.	Platanus hybrida	platán	60	703
19.	Fraxinus americana	kőris	65	2657
20.	Fraxinus americana	kőris	70	708
21.	Taxus baccata	tiszafa	35	710
22.	Salix matsudana 'Tortuosa'	csavart fűz 2 db	5x25, 3x25	991
23.	Acer pseudoplatanus	hegyi juhar	45-70	561
24.	Fraxinus excelsior	magas kőris	80	1802
25.	Platanus hybrida	platán	110	1802
26.	Fraxinus excelsior	magas kőris 2 db	70-85	1802
27.	Populus nigra	fekete nyár	130	1237/2
28.	Populus nigra	fekete nyár	130	1237/2

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

29.	<i>Celtis occidentalis</i>	nyugati ostorfa 3 db	70	488
30.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	vadgesztenye 21 db	45	561
31.	<i>Pinus nigra</i>	fekete fenyő 4 db	35	2572/2
32.	<i>Platanus hybrida</i>	platán 7 db	70	1962
33.	<i>Juglans nigra</i>	fekete dió 2 db	65	2173
34.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	vadgesztenye 36 db	40-70	616
35.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	vadgesztenye	55	3221/8
36.	<i>Robinia pseudoacacia</i>	akác	55	512

8. Táblázat Védendő fák, fasorok, facsoportok külterületen

Sorszám	Latin név	Magyar név	átmérő (cm)	Hrsz
40.	<i>Castanea sativa</i>	szelídgesztenye 6 db	80	0624/8
41.	<i>Salix sp.</i>	fűz fasor	60	0663
42.	<i>Robinia pseudoacacia</i>	akác	60	0658/1
43.	<i>Robinia pseudoacacia</i>	akác	60	0676/10
44.	<i>Salix sp.</i>	fűz	100	0412/5
45.	<i>Quercus sp.</i>	tölgy	80	0244/1
46.	<i>Populus sp.</i>	nyár	3x70	0243/7
47.	<i>Aesculus hippocastanum</i>	vadgesztenye fasor		0936 mentén
48.	<i>Salix sp.</i>	fűz	80	0135/1/b
49.	<i>Quercus sp.</i>	tölgy	80	1032/2
50.	<i>Quercus sp.</i>	tölgy	50	1032/2
51.	<i>Salix sp.</i>	fűz	60	1025/4
52.	<i>Populus sp.</i>	nyár	80	1025/4
53.	<i>Quercus sp.</i>	tölgy	80	1033/3
54.	<i>Cerasus avium</i>	cseresznye		7241
55.	<i>Juglans regia</i>	dió		7223
56.	<i>Salix sp.</i>	fűz		7269
57.	<i>Salix sp.</i>	fűz		7265
58.	<i>Juglans regia</i>	dió		7333

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Sorszám	Latin név	Magyar név	átmérő (cm)	Hrsz
59.	Juglans regia	dió		6424
60.	Cerasus avium	cseresznye		6379
61.	Juglans regia	dió		6382/b
62.	Cerasus avium	cseresznye		6379/b
63.	Armeniaca vulgaris	kajszi		6377/b
64.	Juglans regia	dió		6359/b
65.	Juglans regia	dió		6355
66.	Juglans regia	dió		6342
67.	Acer sp.	juhar		0288
68.	Quercus sp.	tölgy		6167
69.	Cerasus avium	cseresznye		6206
70.	Pyrus sp.	körte		6149/1
71.	Juglans regia	dió		6246
72.	Cerasus avium	cseresznye		5024
73.	Juglans regia	dió		5133/3
74.	Juglans regia	dió		5172
75.	Juglans regia	dió		5074
76.	Juglans regia	dió		5243
77.	Cerasus avium	cseresznye 2 db		5322
78.	Cerasus avium	cseresznye		5578
79.	Juglans regia	dió		5869
80.	Armeniaca vulgaris	kajszi		5584
81.	Populus sp.	nyár		5546
82.	Cerasus avium	cseresznye		5530
83.	Tilia sp.	hárs		5633/2
84.	Juglans regia	dió		5949
85.	Cerasus avium	cseresznye		5790
86.	Armeniaca vulgaris	kajszi		5775/2
87.	Juglans regia	dió		7588
88.	Cerasus avium	cseresznye		7059
89.	Juglans regia	dió		7065
90.	Cerasus avium	cseresznye		7043

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Sorszám	Latin név	Magyar név	átmérő (cm)	Hrsz
91.	Juglans regia	dió		7041/1
92.	Juglans regia	dió		7080/11
93.	Juglans regia	dió		7080/7
94.	Cerasus avium	cseresznye		7081/5
95.	Cerasus avium	cseresznye 2 db		7081/2
96.	Juglans regia	dió		7081/2
97.	Cerasus avium	cseresznye		7081/1
98.	Juglans regia	dió		7081/1
99.	Cerasus avium	cseresznye		7021
100.	Amygdalus communis	mandula		7004
101.	Armeniaca vulgaris	kajszi		6830
102.	Cerasus avium	cseresznye		6840
103.	Juglans regia	dió		6807

2.5.2 Épített értékek

4. ábra Kapucinus tér

A településen számos műemléképület található. Jelenleg műemléki környezet a településközpont területén, a Kálvária temető területén, a Szent Vendel kápolna környezetében és az árkipusztai Nepomuki Szent János kápolna környezetében van kijelölve.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

9. Táblázat Országos védelem alatt álló műemlékek

Műemlék	Cím, helyrajzi szám
Járásbíróság; városháza és lakóház	10445, Fejér, Mór, Szent István tér 2 hrsz.: 1, 2, 3
Szent Flórián-szobor	9709, Fejér, Mór, Kapucinus tér, hrsz.: 4
Szent Sebestyén-szobor	1663, Fejér, Mór, Kapucinus tér, hrsz.: 4
Római katolikus templom, ún. Magyar templom (Szent Kereszt)	10316, Fejér, Mór, Köztársaság tér, hrsz.: 10
Lakóház és tiprómalom	9676, Fejér, Mór, Wekerle u. 2., hrsz.: 11
Lakóház	1661, Fejér, Mór, Köztársaság tér 6., hrsz.: 18
Lakóház	1665, Fejér, Mór, Köztársaság tér, hrsz.: 23
Rendőrkapitányság	1666, Fejér, Mór, Szent István tér, hrsz.: 26
Lakóház	1660, Fejér, Mór, Erzsébet tér 2., hrsz.: 478
Lakóház	1659, Fejér, Mór, Erzsébet tér 1., hrsz.: 479
Lakóház	1667, Fejér, Mór, Szent István tér, hrsz.: 483
Borospincék	1669, Fejér, Mór, Pince u. 12., 14., 16., 18., 20, hrsz.: 695/2,3,8,9,10,11,14
Római katolikus templom, kapucinus templom és rendház	1668, Fejér, Mór, Kapucinus tér, hrsz.: 698
Nepomuki Szent János-szobor	1658, Fejér, Mór, Kapucinus tér, hrsz.: 699
Lamberg-pince	1657, Fejér, Mór, Hársfa u. 10., hrsz.: 739
Római katolikus Szent Vendel kápolna	1670, Fejér, Mór, Széchenyi u., hrsz.: 790
Lakóház, homlokzatán szobor	1671, Fejér, Mór, Széchenyi u. 16., hrsz.: 1283
Lakóház	10262, Fejér, Mór, Bajcsy-Zsilinszky Endre u. 16., hrsz.: 1307
Lakóház	10261, Fejér, Mór, Bajcsy-Zsilinszky Endre u. 14., hrsz.: 1308
Lakóház	1655, Fejér, Mór, Bajcsy-Zsilinszky Endre u. 26., hrsz.: 1323/1
Lakóház	10263, Fejér, Mór, Tánicsics Mihály u. 5., hrsz.: 1351
Lakóház	10255, Fejér, Mór, Arany János u. 2., hrsz.: 1352/1

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Műemlék	Cím, helyrajzi szám
Lakóház	10256, Fejér, Mór, Arany János u. 4 ., hrsz.: 1353
Lakóház	10257, Fejér, Mór, Arany János u. 6 ., hrsz.: 1363, 1365, 1366 (1365 és 1366 alatti épület elpusztult, 1363 alatti csúnyán átépítve)
Lakóház	10258, Fejér, Mór, Arany János u. 8 ., hrsz.: 1368
Lakóház	10259, Fejér, Mór, Arany János u. 10 ., hrsz.: 1369/3
Lakóház	10260, Fejér, Mór, Arany János u. 12 ., hrsz.: 1370/2
Lakóház	10385, Fejér, Mór, Arany János u. 14 ., hrsz.: 1371
Lakóépület	11266, Fejér, Mór Bajcsy-Zsilinszky u. 12., hrsz.: 1373
Lakóház	1654, Fejér, Mór, Bajcsy-Zsilinszky Endre u. 10 ., hrsz.: 1374
Lamberg-kastély és parkja	1662, Fejér, Mór, Szent István tér 5 ., hrsz.: 1400, 1401, 1409/1, 1410/3
Láncos-kastély és parkja; városháza	1664, Fejér, Mór, Szent István tér 6 ., hrsz.: 2574
Gróf Rudolf Schaffgottsch síremléke	10315, Fejér, Mór, (Kálvária temető), hrsz.: 096
Kálvária szoborcsoport	9706, Fejér, Mór, (Kálvária temető), hrsz.: 096
Nepomuki Szent János-kápolna	10944, Fejér, Mór, hrsz.: 0282
Láncos kastély volt istállóépülete	11197, Fejér, Mór, Deák F.u.4., hrsz: 2571

5. ábra Lános kastély

Országos műemléki védelem alá vonandó épületek (elindított eljárás):

Lakóépület

Mór Dózsa György út 6., hrsz.: 1800/1

Országos műemléki védelemre javasolt épületek:

Iskolaépület

Mór Kossuth Lajos u. 1., hrsz.: 30

Lakóépület

Mór Ady Endre u. 3., hrsz.: 33

Trauttenberg-kastély

Mór Dózsa György út. 2-4., hrsz.: 1801

Meglévő műemléki környezet a városközpontban(MK 10117):

1-7; 8 egy része; 9-13; 14/1,2; 15; 16; 17/1,2; 18; 19/1,2; 20-36; 37/1,2; 38-41; 43-47; 48/1,2; 128/2 egy része; 129 egy része; 403/2; 404-411; 448; 449; 456-469/1,2; 470/1-4; 471-473/1-4; 474-481/2,3; 482-486; 487 egy része; 488; 489/1,2; 493/1 egy része; 523 egy része; 524-527/1-3; 528-533; 606/2 egy része; 695/2,8-14; 696-698; 700/1,2; 701-707/1,2; 708/1-8,10-15; 709-719/2; 720-730/1,2; 731-744; 1237/1,2 egy része; 1275-1279; 1282; 1283; 1286; 1287; 1290; 1291/1,2; 1292; 1293/1,2; 1294; 1295/1,2; 1304-1321/1-5; 1323/1,2; 1324; 1325; 1329-1331/1,2; 1332-1335/1,2; 1336; 1337; 1341-1348/1,2; 1351; 1352/1,2; 1353; 1360-1366; 1368; 1369/1-3; 1370/1,2; 1371-1381/1,2; 1382-1388; 1389 egy része; 1390-1397/1,2; 1398-1402/2; 1403-1409/1-17; 1410/1-3; 1411; 1412/1,3,4; 1413-1415; 1416/17 egy része, 1579 egy része; 1800/1,2; 1801; 1802; 2330 egy része; 2568-2572/2-8; 2573-2584/2; 2585; 2586/24,29, 33-35; 2589-2591/1,3; 2593; 2594; 2596-2598/2-5,7-10; 2599-2601/3; 2605/6,7; 3803-3817; 3819; 3820/1,2; 3821- 3833; 5365/1-5; és 5380, 5383, 5384/2, 5385/1,4, 5386-5395/1,2, 5396, 5398/2; 5399/2, 5410 ingatlanok egy része; valamint 5411-5418 hrsz-ú ingatlanok.

A városközpontban: 692-694; 695/5,6

A Kálvária temetőben: 096

A Szent Vendel kápolna környezetében: 756/2; 757-760/1,2; 761; 789 egy része; 790; 791/1; 1258/1; 1258/4 egy része; 1258/5-9; 1305 egy része

Az árkipusztai Nepomuki Szent János kápolna környezetében: 0281/1-4,6,7; 0282; 0322 egy része; 0323/1,5-19

Védelem alatt álló helyi értékvédelmi területek

2271/1; 2272/4,5; 2280-2284; 2286; 2287/3; 2289/1; 2329; 2331/2; 2332-2341/1,2; 2342-2346; 2348/1-3; 2349-2364/1,2; 2365; 2367-2373/1,2; 2374-2378/1-4; 2379; 2380; 2383; 2384/5; 2386-2389/1; 2390/1; 2393-2397/1; 2398; 2399/1,2,4,5; 2400-2406/1,2; 2407-2412/2; 2413-2415/1,2; 2416-2420/1,2; 2421-2432/1,2; 2433-2449; 2451-2455/1,2; 2456-2471; 2474-2477/1,4; 2478/1,2; 2479-2483/1,3; 2484-2487; 2488/1; 2489/1,2; 2490/2,3,5; 2491-2493; 2495/1,2; 2496; 2497/1,4; 2498-2500; 2501/1,2; 2502-2506; 2508; 2509; 2512-2517/1,2; 2518-2523/1,2; 2524-2533; 2536-2545; 2548-2550/2; 2626 egy része;

Homoki temető a Vásártéri út északi oldalán: 2999

Zsidó temető: 2162; 2163

Városközponti terület: 49-53; 56; 57/1,2; 58-65/2; 66; 67/1,2; 68; 71/2; 72; 73/1,2; 74/3,4; 76/1,2; 77; 78; 80-83/1,2; 85; 90; 93/1-6; 94-97; 99/2-5; 100-107; 109-123/1,2; 124; 126-128/1; 129-134/1,2 egy része; 135; 136; 137 egy része; 138 egy része; 139; 140 egy része; 141,1; 141/2 egy része; 142 egy része; 143 egy része; 145 egy része; 146; 147; 149 egy része; 150 egy része; 152 egy része; 153 egy része; 154 egy része; 155 egy része; 156 egy része; 157 egy része; 162 egy része; 163/1; 164 egy része; 165/1,2; 166; 167; 168 egy része; 169; 170; 171/1; 173-184/1,2; 185-193/1,2; 199/1,2; 200; 208-213/1,2; 214; 338-341; 342 egy része; 347; 348/2; 350; 351; 354/1,2; 355; 356; 360/1,2; 363-373; 377-382/1,2; 383/1,2; 384; 386; 387; 388; 389; 390; 391; 392; 393; 396/1,2; 397; 398; 399/1,2; 400/1,2; 401; 402; 412-425; 438; 439 egy része; 440-443/1,2; 444-447; 451-453/1,2; 454; 455; 487 egy része; 490-493/2; 494; 504; 505; 506/1,2; 507-516/1,2; 517-522; 594/1,2; 597; 598; 605/1,2; 606/1; 606/2 egy része; 2586/26,27,28; 2609/1,2; 2612; 2613; 2614; 2619; 2620; 2621/2; 2628-2631/1,2; 2636; 2640; 2642; 2644; 2645/1,2; 2646; 2647; 2648; 2650/1; 2654; 2655; 2656 egy része; 2657; 2658; 2659/2; 2660/1,2; 2661/1,2; 2662-2665/1-3; 2666 egy része; 2667 egy része; 2671; 2672; 2674/8,9 egy része; 2674/3-7,10; 2676; 2677 egy része; 2678 egy része; 2679 egy része; 2680 egy része; 2681/1 egy része; 2682 egy része; 2683/1 egy része; 2684/2,3; 2686-2695;

10. Táblázat Helyi jelentőségű művi értékek

Helyi jelentőségű művi értékek		
Hely	Cím	Hrsz
Présház, pince	Pince utca 26.	692
	Pince utca 36.	687
	Pince utca 38.	686
	Pince utca 40.	685
	Pince utca 42.	684
	Pince utca 46.	683
	Pince utca 48.	682
	Pince utca 50.	681
	Pince utca 52.	680
	Pince utca 8.	530
	Pince sor 8.	665
	Pince sor 12.	663
	Pince sor 14.	662
	Pince sor 18.	660
	Pince sor 22.	659
	Pince sor 24.	658
	Pince sor 28/a.	657/1
	Pince sor 28/b.	657/2
	Pince sor 32.	656
	Pince sor36.	654
	Pince sor	653
	Pince sor	652
	Pince sor 40.	651
	Pince sor 42.	650
	Pince sor 44.	649
	Ezerjő utca 3.	525
	Ezerjő utca 5.	526
	Ezerjő utca 7.	531
	Ezerjő utca 9.	497
	Ezerjő utca 11.	498
	Ezerjő utca 21.	503
	Ezerjő utca	509

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Helyi jelentőségű művi értékek		
Hely	Cím	Hrsz
	Ezerjő utca	511
	Ezerjő utca	513, 514
	Zrínyi utca	388
	Zrínyi utca	389
	Zrínyi utca	401
Szt. Rókus kápolna	II. Rákóczi Ferenc u.	126
48-as Honvéd emlékmű	Szabadság tér	2657
református templom	Perczel Mór u.	2494
I. világháborús emlékmű	Szt. István tér	4
feszületek	Köztársaság tér	10
lakóépület	Köztársaság tér 5.	15
általános iskola	Lovarda u.2.	27
lakóépület	Lovarda u.4.	28
általános iskola	Szt. István tér. 2	29
általános iskola	Szt. István tér. 2.	29
általános iskola	Kossuth Lajos u. 1.	30
lakóház	Ady Endre utca 3.	33
lakóépület	Kossuth Lajos u. 3.	37/1 és 2
lakóház	Ady Endre utca 4.	39, 40
lakóépület	Wekerle Sándor u. 14.	67/1
lakóépület	Kossuth Lajos u. 25.	105
présház, pince	Zrínyi utca 13.	400/1
présház, pince	Zrínyi utca 11.	400/2
lakóépület	Erzsébet tér 16.	408, 410
lakóépület	Erzsébet tér 15.	411
présház	Martinovics utca 6/c	419
művelődési ház	Erzsébet tér 14.	448
óvoda	Erzsébet tér 13.	449
lakóépület	Budai Nagy Antal tér 4.	454
lakóépület	Kossuth Lajos u. 18.	461
lakóépület	Erzsébet tér 6.	469/1
lakóépület	Erzsébet tér 5.	470/1 és 2

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Helyi jelentőségű művi értékek		
Hely	Cím	Hrsz
lakóépület	Erzsébet tér 4.	473/1 és 2
lakóépület	Erzsébet tér 3.	474
lakóépületek	Kossuth u.2., Kapucinus tér 1,6,10.	481/3, 482, 484, 485
általános iskola	Erzsébet tér 19.	488
kerítés	Pince utca 6.	529
lakóház és üzlet	Kapucinus tér 2.	700/1-2
virágárus pavilon	Széchenyi utca	701
lakóépület	Bajcsy-Zsilinszky utca 1.-1/a	704, 705, 706
öregék napközi otthona	Bajcsy-Zsilinszky utca 7.	710
lakóépület	Bajcsy-Zsilinszky utca 11.	712
lakóépület	Széchenyi utca 7.	731
présház, pince	Hársfa utca	737
présház, pince	Hársfa utca	741
útszéli kereszt	Széchenyi utca - Csókakői út	1234
uradalmi épület és kapu	Széchenyi utca 42.	1258/5, 6, 7, 8, 9
lakóépület	Széchenyi utca 10.	1290
lakóépület	Bajcsy-Zsilinszky utca 8.	1375, 1376
lakóépület	Bajcsy-Zsilinszky utca 6.	1379
lakóépület	Bajcsy-Zsilinszky utca 2.	1382
lakóépület	Tánescsics Mihály utca 1.	1384, 1385
Perczel Mór szakközépiskola Dózsa György utca 2-4	1801	
lakóépület	Deák Ferenc utca 99.	1956
lakóépület	Deák Ferenc utca 40.	2325
gyógyszertár és üzlet	Köztársaság tér 1.	2576
présház, pince	Köztársaság tér 1.	2576
kerítés	Vasút utca 8.	2594 és 2596
lakóház és kerítés	Vasút utca 6.	2597
vendéglő és kerítés	Vasút utca	2599

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Helyi jelentőségű művi értékek		
Hely	Cím	Hrsz
lakóépület	Wekerle Sándor u. 35.	2677
Szt. Antal szobor	Pince sor	3926
külterületen:		
présház, pince	Vén-hegy, Hársfa utca	5414
présház, pince	Vén-hegy, Hársfa utca 2.	5417
présház, pince	Vén-hegy, Hársfa utca	5418
útszéli kereszt	Kecske-hegy	5622
kápolna	Kecske-hegy	5638/1-2
lakóépület	Árkipuszta	0281/1,2,3,4
útszéli kereszt és fejfa	81 számú főút	0818/8 a részlet

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek:

=KÖH 39132. 10; 591.

=KÖH 39131. 547; 2205/2; 2208; 2211.

=KÖH 39127. 2586/11-12, 45, 48.

=KÖH 21677. 5853/2; 5855/1-2; 5856/2; 5857/2; 5858-5859; 5585-5587.

0904; 0911-0913; 0918; 0920-0921; 0930/34-35, 45; 0932. 0930/45; 0920; 0432/5; 0403.

0403; 0410; 0316/4; 0317; 0410; 0412/3-4; 630/4; 6334/1-2; 6335; 6336/1-3; 6337-6342.

0412/2; 0313; 0285.

=KÖH 39130; 0281/1-4, 6; 0282; 0322; 0331; 942/5, 8-11; 943-947; 1047-1069; 1071-1074;

1084; 1085/1-3; 1086-1097; 1099-1103; 4017-4023; 0328/1; 0329/1, 5; 1158-1166.

0221/1; 0316/3; 0183, 0130/1; 0133; 0136/1; 0139; 0133; 0110; 0108/3.

=KÖH 38661. 01010/1. =KÖH 38660. 01015/2; 01017/8; 069/2-3.

=KÖH 21678. 027/43; 029/24-39; 041; 068; 069/1; 072. 0380; 0383/2; 0384; 0385/4.

=KÖH 22142. 0243/4.

4261/1; 4262/5-6.

A KÖH lelőhely-nyilvántartásában szereplő azonosíthatatlan lelőhelyek:

KÖH 39126 (Vajalpuszta)

KÖH 39128 (Állami Gazdaság)

KÖH 39129 (Újbányák lakótelep 3. ház))

A település fejlődése és az idegenforgalmi vonzerő erősítése szempontjából fontos feladat a településszerkezeti, építészeti és régészeti értékek megóvása, az új építéseknel – a védelem alatt álló épületekre még jellemző – hagyományörző építészeti karakter megtartása.

6. ábra Magyar templom

2.5.3 Egyedi tájértékek

2.5.3.1 Tájérténet

A Móri árok már a római korban is fontos közlekedési csomópont volt, itt futottak össze a táci és öszönyi utak. A település szőlőtermesztésének gyökerei egészen erre az időre nyúlnak vissza. E dombos vidék mérsékelten meleg és mérsékelten száraz, meleg telű éghajlati adottságai és a lejtős területek talajviszonyai különösen kedveztek a szőlőművelésnek. Az első írásos emlék a honfoglalás után, a középkorból származik, Csák Miklós nagyúr örökhatározó levelében 1231-ben említik először a vajali és a csákberényi szőlőket. A tizedben, majd kilencedben beszédett kötelező jobbágyi terményszolgáltatásban e vidéken első helyen már a 14.századtól a szőlőbor állt, és egyre jelentősebbé vált a borkereskedelem is. A XVI. század első felében az akkori földesurak előjoga volt a borvidéken az első borkimérések alapítása.

A 150 évig tartó török uralom, az állandó hadműveletek miatti lakosságfogyás e vidéken a szőlőművelést is rendkívül hátrányosan érintette. A török hódoltság idején a terület fekvése miatt nagy károkat szenvedett, mivel itt haladt át a Győrt Székesfehérvárral összekötő hadi út, és a csókakői várban török helyőrség állomásozott. A török sereg kivonulás közben felgyújtotta a településeket és ekkor elpusztultak a szőlőültetvények is. Megújulás csak a Rákóczi-szabadságharc 1711. évi bukása után következett be. A fellendülésben jelentős szerepe volt a 18. század elején a Hochburgok, majd a Lambergerek által a környékre telepített kapucinus rendnek és német telepeseknek, akik magukkal hozták korszerűbb eszközeiket és fejlettebb munkakultúrájukat. 1694 és 1696 között a kapucinus barátok rendházat alapítottak Mórton, nagyban segítve a szőlőtermesztés fejlesztését is. A móri kapucinusok szoros kapcsolatban álltak tokaji rendtársaikkal, akik a hagyomány szerint szőlővesszők küldésével segítették a szőlők újratelepítését. A borvidék későbbi fő fajtáját, az Ezerjót is ők telepítették meg. Bár a legfontosabb szőlőterületek akkor Csókakőn voltak, 1758-ban Mór mezővárossá válásában minden bizonnyal a szőlészet-borászat fellendülése is szerepet játszott. A móri szőlőtermesztés korabeli jelentőségét mutatja Mór mezőváros 1768-ból származó pecsétje, melynek egyik oldalán egy szőlőtőke és egy szőlőfürt található. E korszakban a környék szőlőtermelő parasztjai évtizedeken át küzdöttek a Lamberg-uradalommal terheik enyhítéséért és a szabad borkimérés jogáért. 1791-ben ez a konfliktus a borkimérés eltiltását követően lázadássá fajult, sőt a móri parasztok jogaik védelmében közvetlenül I. Lipót császárhoz fordultak. A népmozgalmat végül 700 katona kirendelésével, és számos résztvevője bebörtönzésével törte le a vármegye nemesi vezetése. Az első katonai felmérés (1763-1787) tanúsága szerint akkoriban a település É-i és Ny-i területeit erdő borította, szőlőtermesztés a

ma is meglévő szőlőhegyeken folyt. A fennmaradó sík területeket, beleértve Árki-pusztá környékét is, szántók, ill. gyepek borították.

A 19. század elejére Mór jelentős vásárvárossá fejlődött. A szőlőket gondosan ápolták, mivel a borértékesítés a városnak és az uradalomnak is jelentős bevételt hozott. A történelmi feljegyzések tanúsága szerint 1834-ben szüreteltek először a borvidéken aszúbor minőségű szőlőt. A 19. században a Móri borvidék borai jó szállíthatóságuknak köszönhetően egyre nagyobb mennyiségben kerültek az osztrák kimerésekbe, sőt még az osztrák császári család asztalára is került belőle. A hagyomány úgy tartja, hogy a nászéjszakán elfogyasztott Ezerjő jótékony hatása biztosítja a fiúgyermek áldást, ezért a népes osztrák uralkodói családban gyakran sorra kerülő frigyek alkalmával elmaradhatatlan ajándék volt az üveg móri bor. A paraszti termelők helyzetét a század második felében jelentősen javította, hogy 1868-ban eltörölték a szőlődézszt. Ebben az időszakban a móri bor eladási ára olyan magas volt, hogy a magyar borok közül csak a tokaji borok előzték meg. A II. katonai felmérés (1819-1869) rögzítette tájhasználatban az erdők visszaszorulása, a szántó- és gyepterületek növekedése tapasztalható. Megjelentek a vízgazdálkodás létesítményei, több vízimalmot (Öreg-malom, Kecske-Malom), valamint egy duzzasztott tavat is találunk a térképen. Ez a kedvező időszak az 1875-80. közötti filoxéra-vészig tartott, mely elpusztította a szőlőültetvények jelentős részét. Ezt követően amerikai oltványokkal újították fel az ültetvényeket, a bortermelés újbóli felfutásának időszaka következett egészen az 1930-as évek világgazdasági válságáig. A gondok ellenére a lakosság legnagyobb jövedelemforrása a bortermelésből és az ehhez kapcsolódó különböző szakmákból származott. Ebben változás a német nemzetiségűek 1947. évi kitelepítésével következett be, mivel a helyükbe betelepítettek nagy része nem mezőgazdasági munkás volt és nem értett a szőlőműveléshez. A II. világháborút követően készült értékelés szerint hazánkban a legjobb állapotú szőlők a soproni és a móri borvidékeken voltak, de az egyéni borosgazdákra mégis nehéz idők következtek a beszolgáltatási rendszer bevezetése és az erőszakos kollektivizálás miatt. Az új termelési rendjegyében 1949-ben alapították meg a Móri Állami Gazdaságot, a magas művelésű szőlők telepítése illetve az ültetvények magas művelésre való átalakítása 1961-ben kezdődött. Ebben az időszakban már fokozatosan az erdők és gyepterületek visszaszorulásának lehetünk tanúi, helyükön szántók, szőlők és gyümölcsösök létesülnek. A lakott területek aránya is fokozatosan növekszik. Az 1990. évi rendszerváltást követően az Állami Gazdaságot felszámolták, borászati kapacitásait megszüntették, a privatizációval a borvidék sorsa így újra a helyi döntéshozók és az egyéni gazdák kezébe került.

2.5.3.2 Táj szerkezet

Mór a Vértes-Velencei hegyvidék kistájon belül, a Bakonyt a Vértestől elválasztó Móri árokban fekszik. Táj szerkezete igen változatos, a Móri-víz és a Sövénykúti-patak folyását kísérő szántó és gyepterületek, a Bakony és a Vértes erdőnyúlványai, valamint a kiterjedt gyümölcsös és szőlőterületek egyaránt megtalálhatók itt.

A Móri árok ÉNy-DK-i irányú fő szerkezeti vonalak mentén lépcsős levetődésekkel kialakult, sashéces szerkezetű árkos süllyedék. Fontos jellemzője szerkezetéből adódó szeizmikus aktivitása- az 1810. január 14-én a térséget sújtó földrengésről hajdanán térkép is készült.

Talajviszonyait a magasabb fekvésű területeken agyagbemosódásos barna erdőtalajok jellemzik. A szántóterületek talaja javarészt kedvezőtlen vízgazdálkodású homoktalaj. Legnagyobb elterjedésűek a löszön kialakult réti talajok. Mechanikai összetételük vályog,

vízgazdálkodási tulajdonságaik kedvezőek. Termékenységüket a felszínközeli talajvíz korlátozza.

Az egykori cseres-tölgyes erdőknek csak csekély állományai maradtak vissza. Jellemzőek a gyertyános kocsánytalan tölgyesek, és a karsztölgyesek.

A terület a Gaja vízgyűjtő területéhez tartozik, melynek legnagyobb mellékvize a Móri-Bodajki vízfolyás.

A vízfolyás menti területsáv és a vízfolyásra települt halastavak környezete intenzív rekreációs zóna kialakítására alkalmas, a terület jelenleg nem feltárt, megközelítése megoldatlan.

2.6 Társadalmi helyzet

2.6.1 Demográfiai viszonyok

Mór állandó lakosainak száma **2009.** évben 14.734 fő, ebből

7.106 a férfi

7.628 a nő

5.925 személy házas,

1.195 személy él özvegyként, az özvegyek megoszlása: 157 férfi és 1.038 nő

1.348 személy elvált: az elváltan élők esetében nem ilyen kiugró a nők száma: 595 férfi és 753 nő él elváltként.

Mór állandó lakosainak száma **2010.** évben: 14.651 fő, ebből férfi: 7078 és nő 7.573.

- 0-6 éves korig 434 férfi és 392 nő
- 7-14 éves korig 531 férfi és 536 nő
- 15-18 éves korig 268 férfi és 235 nő
- 60-100 éves korig 1.107 férfi és 1.716 nő

Az aktív korúak száma: 4.918 férfi és 4514 nő

Ezekből az adatokból is megfigyelhető az a tendencia, hogy a férfiak átlagéletkora alacsonyabb, több nő marad egyedül. Az özvegyen illetve elváltan élő nők többnyire alacsonyabb jövedelműek, mint az egyedül élő férfiak.

2.6.2 Oktatás, képzés

Móron egy **bölcsőde**, és három **óvoda** működik, amelyekben összesen 450 férőhelyet biztosított. A magas természetes szaporodással összefügg, hogy az óvodába beíratott gyermekek száma meghaladja a férőhely-kapacitást.

A város három önkormányzati és egy egyházi **általános iskolájába** összesen közel 1500 iskolás jár. Az általános iskolák közül 2 iskola ÖKO minősítéssel rendelkezik.

A városban működik a Gárdonyi Géza Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola, amely 2003-tól új korszerű épületben fogadja a tanulni vágyókat. Az iskolába enyhe fokban sérült értelmi fogyatékos (tanulásban akadályozott) tanulók nevelése-oktatása folyik teljes óraszámában, és középsúlyos értelmi fogyatékosok (értelmileg akadályozott) foglalkoztatása integráltan valamint heti 10 órában történik az intézményben. 1-8. évfolyamon általános iskolai, 9-10. évfolyamon előkészítő szakiskolai képzést valósítunk meg. A tanulólétszám 90 körül mozog. Tanulóink 50%-a móri, 50%-a a környező településekről jár be.

7. ábra Radnóti Miklós Általános Iskola

Közéiskolai oktatás Móron a Táncsics Mihály Gimnáziumban és a Perczel Mór Szakközéiskolában folyik, ahol összesen 20 osztályban 800 fő tanul.

A Táncsics Mihály Gimnáziumnak körülbelül mintegy 270 tanulója van. Az iskolában három tagozat közül választhatnak a diákok: a német nemzetiségi, az informatikai-számítástechnikai, illetve a speciális, utazás-turizmussal bővíthető idegennyelvi szak közül. A gimnázium tanulóinak továbbtanulási aránya évek óta magas. Az iskola a nappali rendszerű képzés mellett felnőttoktatást is folytat levelező tagozaton.

A Perczel Mór Szakközéiskola képzési kínálatában az esztergályos, az irodavezető, a számítástechnikai szoftverüzemeltető és az ügyintézőitkár szerepel. A diákok többsége ide a kistérség más településeiről jár, az intézményhez kollégium is kapcsolódik, melyben a Táncsics Mihály Gimnázium hallgatóit is elhelyezik.

Emellett Móron működik a Pászti Miklós Alapfokú Művészetoktatási Intézmény is, amely intézmény szintén népszerű a diákok körében. A helyi zeneiskola keretein belül alakult meg a híressé vált Móri Ifjúsági Fúvószenekar, amely 1991-től Móri Fúvószenesi Egyesületként működik.

Ezen felül jellemző még a közéiskolai tanulók Székesfehérvár középiskoláiba történő ingázása is, mint ahogy a felsőfokú oktatás tekintetében is Székesfehérvár, majd Budapest, Győr és Veszprém felsőfokú oktatási intézményei a célpontok a kistérség továbbtanulni vágyó fiataljai körében.

2.6.3 Művelődés, kultúra

A művelődési és kulturális élet szervezői a Radnóti Antal Könyvtár és Művelődési Központ, de számos – nem feltétlenül városi – programot szerveznek a helyi oktatási intézmények is.

8. ábra Lamberg kastély

A város **Művelődési Központja**, a XIX. század végén, XX. század elején élt, Móri születésű költő, műfordító és irodalomtörténészről, Radó Antalról kapta a nevét. A belvárosban található Lamberg kastély ad otthont, a városi könyvtárat is működtető kulturális intézménynek. A Művelődési ház tevékenységének fontos területe az ismeretszerző, az amatőr alkotó, művelődési közösségek tevékenységének segítése, szervezése és menedzselése. A több évtizedes működés során megalakult művészeti csoportok heti rendszerességgel tartanak foglalkozásokat a kastélyban.

A város rendezvényei az élő borászati hagyományok, a sokszínű művészeti élet és a helyi sváb nemzetiség jelenléte köré épülnek. Az éves rendezvénynaplót közel 150 db kulturális programot tartalmaz.

A város egyik legrangosabb rendezvénye, a szürethez kapcsolódó **Móri Bornapok**, melyet minden év október elején tartanak. A program sorozat ideje alatt a város egész területén, számos helyszínen több ezer látogató számára kínálnak rendkívül sokrétű hagyományőrző, kulturális és sport programokat.

A város egyik legjelentősebb kulturális programja a **Szent György-heti vígasságok**, amely sokszínű kulturális, gasztronómiai és borászati programokkal várja a vendégeket. Kiállításra kerülnek a Móri Képző- és Iparművészeti Szabadiskola előző év nyári művésztelepén készült kerámia és nemezalkotásai. Főző- és borversenyre, virágvásárra és kórustalálkozóra kerül sor, valamint a nyitott műhelyekben kézműves foglalkozásokra, borospincékben borkóstolásra nyílik lehetőség. Estéknként koncertek, utcabál zárja a napot.

A város német kisebbségének hagyományos ünnepe a **Márton-napi rendezvénysorozat**. Ezeken a napokon német nyelvű kulturális és hagyományőrző programokon várják az érdeklődőket, ahol az óvodák és iskolák nemzetiségi műsorokat mutatnak be. A nap zárásaként minden évben megrendezésre kerül a Márton-napi bál a rendezvénysorozat keretén belül.

Az Adventi időszakban a Polgármesteri Hivatal előtt felállított fenyőfa mellett a város lakossága vasárnaponként egy-egy közös **adventi gyertyagyújtásra** gyűlik össze. A polgármesteri köszöntő és az egyházi vezetők áldását követően a város közoktatási intézményei adják elő műsoraikat.

A fenti városi rendezvényeken felül jelentős még a fiatalabb korosztálynak szóló „*Játék a kastélyban*” elnevezésű program, a Múzeumok Éjszakája és a Nyári Zenei Estek, mely egész nyáron minden vasárnap este koncertekkel várja a vendégeket.

A kisebb városi rendezvényeken alacsony a résztvevők száma, átlagosan 150-200 fő látogat el a helyi jelentőségű programokra.

A nyár folyamán a Lamberg-kastély folyamatosan várja a nyári szünetüket töltő diákokat különböző táborokra. Több éve kerül megrendezésre a környezetvédelmi tábor, ami egyre népszerűbb a fiatalok körében.

A programok szervezésével, valamint a közösségek létrehozásával a szervezők célja a helyi társadalom kapcsolatrendszerének építése, a civil szervezetek és egyéni kezdeményezések fogadása, támogatása, s az együttműködés révén az információ áramlásának biztosítása.

Móron több mint 100 civil szervezet, egyesület működik, akik fontos szerepet játszanak a város kulturális életében.

2.6.4 Sport, kikapcsolódás

Mór Város Önkormányzata 2009-2014 évre vonatkozó sportkoncepciójában megfogalmazásra kerültek a célok, valamint az önkormányzat fő feladata, hogy az oktatási intézményekben biztosítsa tárgyi feltételeket, és azok folyamatos karbantartását.

A városban 2002. augusztus 20-án nyitotta meg kapuit a térség lakossága és az idelátogató vendégek sport és kulturális igényeit kielégítő Wekerle Sándor Szabadidő Központ.

Ez a város sport és szabadidős tevékenységének központja. Játékcsarnoka hitelesített kézilabda pálya, 400 ülőhelyes és 200 állóhelyes lelátójával, korszerű hang- és műszaki technikájával az ország legmodernebb létesítményei közé tartozik. Növeli a lehetőségeket a változtatható nagyságú színpad, ahol színházi előadások, kulturális események, vállalati rendezvények, fesztiválok, bálók megrendezésére is lehetőséget ad. A létesítmény kiválóan alkalmas edzőtáborok, nemzetközi kézilabda, kosárlabda, röplabdamerkőzések, tollaslabda versenyek megrendezésére is.

9. ábra A szabadidőközpont sportpályája, lelátója

A szabadidőközpont közvetlen szomszédságában található egy füves és egy salakos nagyméretű labdarúgópálya, valamint egy salakos futópálya 400 méteres futókörrrel és további 2 db kisméretű salakos labdarúgópálya. Mindezekon felül a sporttelep 2 salakos tenispályával is rendelkezik.

Mór város férfi kézilabda csapata az NB II. Északnyugati csoportjában szerepel, a női szakosztály pedig a Megyei I. osztályban. Mind a két csapat e csarnokban tartja edzéseit és játssza mérkőzéseit. A móri Ezerjő Tollaslabda Egyesület több versenyzőt is ad a Magyar válogatott csapatába. Az egyesület évente 2-3 országos versenyt rendez a móri szabadidőközpontban. A városi kosárlabdacsapat edzéseinek és mérkőzéseinek is e létesítményben kapnak helyet. Továbbá itt tartja edzéseit a városi Aikido egyesület is. A téli alapozásra, a tavaszi idényre való felkészülésre a MÓRI SE NB III-as labdarúgó felnőtt, ifjúsági és serdülő csapatainak is a Wekerle Sándor Szabadidő Központ biztosít helyszínt. Minden évben, a téli hónapokban itt kerül megrendezésre egy országos teremlabdarúgó torna és a móri kispályás labdarúgó torna téli fedettpályás fordulói.

A Szabadidőközpont uszodájában van egy 6 sávos 25 méter hosszú versenymedence és egy tanmedence. Az úszásoktatás mellett finn szauna, infrakabin és szolárium szolgáltatás is igénybe vehető. Az uszodában alábbi sokszínű (babaúszás, gyógyúszás, úszásoktatás, aquafitness, egyesületi edzések, öttusa) foglalkozásokat tartanak.

A Mór Városi Labdarúgó Szövetség (MOVLSZ) amatőr labdarúgással foglalkozó sportszervezetek és a labdarúgásban sporttevékenységet folytató egyéb jogi személyek, és nem jogi személyiséggel rendelkező szervezetek, valamint magánszemélyek tevékenységét összehangoló, munkájukat elősegítő, a sportágat önkormányzatiság elvén irányító, közhasznú szervezatként működő társadalmi szervezet. A szövetség két 12-12 csapatos kispályás bajnokság mellett öregfiú tornát is megrendez minden évben, és további négy kupa része még az éves eseménynaptárnak.

2007 óta minden évben megrendezésre kerül a Móri Karika kerékpártúra, amely jótékonysági céllal jött létre az agyszerültek támogatására. A rendezvény egyre nagyobb népszerűségnek örvend.

2.6.5 Egészségügy

Háziorvosi ellátás

A város egészségügyi és szociális ellátó hálózatában 10 háziorvos és házi gyermekorvos praktizál.

Járóbeteg szakellátás

A városban működő **kórház** kapacitásai az egészségügyi reform kezdeti lépéseit követően mintegy kétharmadával csökkentek. A területi kórházi státuszt elvesztette, a fekvőbeteg ellátási kötelezettségét a kiemelt kórházak irányába átadta. A cél a meglévő szakembergárdával az alapellátás, járóbeteg szakellátás és az egynapos sebészet irányába történő elmozdulás volt. A TIOP 2.1.3 konstrukció keretében benyújtott, az aktív kórházi ellátásokat kiváltó járóbeteg szolgáltatások fejlesztését célzó pályázat által, az aktív fekvőbeteg ellátó kapacitások szűkítésével párhuzamosan az ezeket kiváltó egynapos-, nappali és kúraszerű kórházi ellátások, az otthoni szakápolás és a járóbeteg-szakellátás kapacitásainak bővítése, illetve terápiás ellátások fejlesztése, IT fejlesztésre, egészségfejlesztési központ kialakítása megtörtént. Az átadásra 2010 szeptemberében került sor.

10. ábra A városi kórház épülete

Gyógyszertárak

Móron jelenleg 2 működő gyógyszertár látja el a lakosok kiszolgálását. A gyógyszertárak hétvégén és nyitvatartási időn kívül szervezeten ügyeletet tartanak.

2.6.6 . Szociális ellátás

Jogszályi háttér:

Az 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról átfogóan meghatározza a fenntartói feladatokat, szabályozza magát a fenntartó fogalmát szociális feladatok tekintetében. A törvény a fenntartók három csoportját különbözteti meg: állami,

nem állami és egyházi fenntartókat, melyeknek szakmai és törvényességi feladatait is részletesen szabályozza.

Szociális alapszolgáltatások:

- falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás
- étkeztetés
- házi segítségnyújtás
- családsegítés
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- közösségi ellátások
- támogató szolgáltatás
- utcai szociális munka
- nappali ellátás.

A települési önkormányzat lakosságszámától függetlenül köteles biztosítani az étkeztetést és a házi segítségnyújtást.

Az a települési önkormányzat, amelynek területén:

- 2000 főnél több állandó lakos él, köteles biztosítani: étkeztetést, házi segítségnyújtást, családsegítést,
- 3000 főnél több állandó lakos él, köteles biztosítani: étkeztetést, házi segítségnyújtást, családsegítést és idősek nappali ellátását
- 10.000 főnél több állandó lakos él, köteles biztosítani: étkeztetést, házi segítségnyújtást, családsegítést és nappali ellátást.

A gyermekvédelmi feladatokra vonatkozóan a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) tartalmazza a kötelező feladatellátásra vonatkozó rendelkezéseket.

A Gyvt. 20/C. §-a szerint a település 2009. év szeptemberétől köteles annak a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermeknek a szülője részére, aki 3 illetve 4 éves gyermekét beíratta az óvodában és a gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsága is fennáll, óvodáztatási támogatást nyújtani.

Az óvodáztatási támogatásnak az a célja, hogy ösztönözze az arra jogosult szülőket három- illetve négyéves gyermekük óvodai beíratására és a gyermekek rendszeres óvodába járatására.

A Gyvt. 94. § (3) bekezdése szerint az a települési önkormányzat, amelynek területén 10.000-nél több állandó lakos él, bölcsődét köteles működtetni.

Ellátási kötelezettség teljesítésének helyzete:

Móron az alábbi szociális ellátás működik:

- étkeztetés
- házi segítségnyújtás
- családsegítés
- nappali ellátás
- gyermekjóléti szolgáltatás

A fentiekből megállapítható, hogy Mór Város Önkormányzata az Szt. által előírt kötelező feladatainak maradéktalanul eleget tett.

Az elmúlt időszakban a Szociális törvényben jelentős változtatások történtek a települési önkormányzatok lakosságszám szerinti kötelezettségei tekintetében. A jogszabály enyhült, mikor több szolgáltatási formát kivett a kötelező feladatok közül (pl. szociális információszolgáltatás, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás, támogató szolgáltatás, közösségi ellátás).

Változás történt az étkeztetés és a házi segítségnyújtás igénybevételével kapcsolatos eljárásban is.

Összegezve elmondható, hogy a jogszabály a települési önkormányzatok kötelezettségei tekintetében az alapszolgáltatások körében enyhült, viszont az ellátások igénybevételével kapcsolatban szigorodott.

Mór város a Gyvt.-ben előírt kötelezettségének eleget tett. Városunkban a 76 férőhelyes Nefejejs Bölcsőde működik. A 6 csoportban 13 szakképzett gondozónő gondozza a 20 hetestől a 3. életévüket betöltött gyermekeket.

A mikrotérség településeinél a gyermekvédelmi feladatellátás és a családsegítői feladatok esetében egyazon szakember látja el a családgondozói kötelezettségeket.

Mivel a szociális és gyermekvédelmi ágazat nagyon közel áll egymáshoz, jogi szabályozások, feladat ellátási kötelezettségek meghatározása is nagyon hasonló.

11. Táblázat Kimutatás a mikrokörzetben az alapszolgáltatást igénybevevőkről:

Ellátási forma	2009. (év/fő)	2010. (év/fő)
szociális étkeztetett	203	212
házi segítségnyújtás	121	102
nappali ellátás	38	40

Az Szt. 120. §-a szerint a helyi önkormányzat Képviselő-testülete szociális szolgáltatást más nem állami szerv, fenntartóval kötött ellátási szerződés útján is biztosíthatja.

Mór Város Önkormányzata ellátási szerződést kötött a Magyar Vöröskereszt Fejér Megyei Szervezetével támogató szolgálat működtetésére.

Falugondnoki és Tanyagondnoki szolgálat működik Mór Város külterületein (Tímár puszta, Árki puszta, Felsődobos) szintén a Magyar Vöröskereszt Fejér Megyei Szervezetének fenntartásában.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás szintén nem kötelező alapszolgáltatási feladata Mór Városának, de egy nem állami fenntartó működtet a városban jelzőrendszeres házi segítségnyújtást. Igény szerint ehhez a szolgáltatáshoz a hozzáférést önkormányzatunk segíti.

Ezen szolgáltatások Mór Város Önkormányzata részére nem kötelező alapszolgáltatási feladat. Ezekkel a szolgáltatásokkal az állampolgárok szociális ellátásokhoz való szélesebb körű hozzáférést tudja biztosítani a szolgáltató.

2.6.7 Közbiztonság

A közbiztonság a legtöbb településen, de legfőképp a városokban jelent problémát. Ezt elmondhatjuk Mórról is. Rendszeresen történnek lopások, betörések.

A lakók elégedetlenek a rendőrséggel, hiányolják a járőröket és nem tartják kielégítőnek a működésüket.

11. ábra Móri Rendőrkapitányság

A városban évek óta működik a Mór Város Polgárőr Egyesülete, tagjai társadalmi munkában vigyázzák a várost, és segítik a rendőrség munkáját, és szolgálják a lakosság védelmét.

Az önkormányzat jelentős figyelmet fordít a biztonság megteremtésére, és a városba térfigyelő rendszer került kiépítésre. A kamerák szemmel tartják a be illetve a kivezető utakat, valamint a belvárost, melynek legfőbb célja a rongálók, illegális szemétkerakók elfogása, és az autólopások megakadályozása. A város területén jelenleg 8 db térfigyelő kamera működik. A rendszer bővítése folyamatban van.

2.7 Gazdasági helyzet

2.7.1 Mezőgazdaság

A település nagy kiterjedésű mezőgazdasági területekkel rendelkezik. A sík fekvésű területeken szántóterületek uralkodnak, amelyeket a vízfolyások, árkok és utak mentén gyep és erdőfoltok tagolnak. Jelentős kiterjedésűek a gyümölcs és szőlőterületek, a nagyüzemi táblák mellett több szőlőhegyet is találunk. A térségben a mezőgazdálkodás hagyományosan erős jelenléttel bír, különös tekintettel a szőlő és bortermelésre. A Móri-víz mentén meglévő szántóterületek a településtől északra hajdani erdőirtások nyomán keletkeztek. A mezőgazdasági területeken törekedni kell a termőhelyi adottságokhoz igazodó földhasználatra, a komplex szemléletű környezet- és tájgazdálkodásra, a környezetkímélő gazdálkodási módok alkalmazására.

12. Táblázat A település területén a művelési ágak megoszlása:

művelési ág	összes terület (ha)	legkisebb alrészlet területe (ha)	legnagyobb alrészlet területe (ha)	átlagos alrészlet terület (ha)
erdő	2864,5893	0,0419	224,9972	6,0180
fásított terület	0,2378	0,0720	0,1658	0,1189
gyümölcsös	568,5712	0,0244	75,4080	3,9484
halastó	54,2049	0,0321	11,9524	6,0228
kert	37,8010	0,0008	0,4096	0,0816
kivett	1330,3356	0,0004	15,4851	0,2222
legelő	634,5551	0,0007	64,2018	0,8022
nádas	10,2065	0,2417	1,5695	0,5103
rét	278,5505	0,0336	11,0308	1,0967
szántó	4520,2304	0,0031	122,4870	1,3938
szőlő	562,2068	0,0054	15,9872	0,4098
Összesen:	10861,4891			

A település területén található erdők jó állapotúak, többségük lombos és gazdag aljnövényzettel rendelkezik. A település határában az Állami Erdészeti Szolgálat Budapesti Igazgatósága 3091,15 ha üzemtervezett erdőt tart nyilván.

13. Táblázat Üzemtervezett erdők elsődleges rendeltetése Mór határában:

Gazdasági	- Fatermelés	928,45 ha
	- Vadaskert	571,20 ha
	<i>össz gazdasági:</i>	<i>1499,650 ha</i>
Védelmi	- Mezővédő erdő	45,51 ha
	- Vadvédelmi erdő	33,90 ha
	- Településvédelmi erdő	3,50 ha
	- Talajvédelmi erdő	218,79 ha
	- Műtárgyvédelmi erdő	3,40 ha
	- Védett természeti területen lévő erdő	1023,50 ha
	<i>össz védelmi:</i>	<i>1328,60 ha</i>
Eü, szociális	- Parkerdő	2,80 ha
Egyéb		251,80 ha

Az erdőterületek felerészt gazdasági, felerészt védelmi rendeltetésű erdőkből állnak. A település nyugati részén vadaskertet találunk.

Gyeppek

A Móri-víz, a Sövénykúti-patak és a hozzájuk kapcsolódó vízfolyások és árkok mentén elhelyezkedő réti talajtípusokon rétek-legelők foglalnak helyet. A gyepterületek az ökológiai folyosó részei. A rétek-legelők hasznosítású területek aránya nem jelentős a településen. A gyepterületeken elindult a térségre jellemző intenzív önerdősülés. A területen lévő gyepterületek megtartása hosszú távon is szükséges.

Szőlők és gyümölcsösök

Mór település területe a Móri borvidék része. A szőlőhegyek a táj hagyományos elemei, a régi térképek tanúsága szerint is megvoltak. A település szőlőhegyei előzőleg zártkerti besorolással bírtak. A területen hegyközség üzemel a hegyközségekről szóló törvény értelmében.

A szőlőterületek között egyaránt megtalálhatók I., és II. osztályú szőlőkataszteri, valamint kataszterjelzés nélküli területek. Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. tv. 8.§-a alapján a borvidéki és bortermőhelyi települések I. és II. osztályú kataszteri területei beépítésre szánt területté nem minősíthetők, így Mór város területén található ezen területek

mezőgazdasági területként megőrzendők. A kataszteri területek között gyümölcsös ültetvényeket is találunk.

Mivel a területen folytatott szőlőművelést és a gyümölcsösöket a hagyományos tájelemek közé soroljuk, illetve az I. és II. osztályú kataszteri területek a törvény ereje által is védettek, elő kell segíteni, hogy a település területén található gyümölcs és szőlőültetvények hosszútávon is fennmaradjanak.

2.7.2 Ipar

A rendszerváltozás, az átalakulás Móron is gazdasági nehézségekkel, foglalkoztatási gondokkal járt, de a kilencvenes évektől új, elsősorban külföldi (német, amerikai, japán) érdekeltségű üzemek épültek, amelyek jelentős fejlesztéseket hajtottak végre. Az elmúlt évek bányabezárásai (és az erőművi leépítések) miatt a külföldiek olcsó és főleg szakképzett, németül is beszélő munkaerőt találtak itt. A **külföldi érdekeltségű közép- és nagyvállalatok** a város északnyugati részén telepedtek meg. A legkorszerűbb technológiával berendezett telephelyeik zöldmezős beruházásként jöttek létre. A beruházók az Ikarus móri technológiai kultúrájára is építhettek. Móron autóüléseket, kábelkötegeket, ülésmozgató automatikát, és gépkocsi-szerelvényeket gyártanak. A fejlődés dinamikáját jellemzi, hogy a dolgozók közel 30 km-es körzetből ingáznak. A 2008-ban kezdődő gazdasági válság következtében a termelés – és a foglalkoztatás – valamelyest visszaesett, de a reményeknek megfelelően újra kezd visszaállni a gazdaság.

A Móri Északnyugati Ipari Park egyike a legsikeresebb ipari parkoknak Magyarországon. 1992-ben jelent meg a területen az első multinacionális nagyvállalat, és azóta számos további követte. (A legjelentősebbek AFL HUNGARY Kft., LEAR CORPORATION HUNGARY Kft., HAMMERSTEIN Bt., SEWS Hungary Kft., GESTAMP HUNGARIA Kft., BENTELER Kft.) Az itt megtelepedett cégek hasonló profilúak, mindannyian autóipari beszállítók. Az Ipari Park erőssége a teljes közművesítettség, valamint az, hogy mellette fut a Győrt Székesfehérvárral összekötő 81-es főút, valamint, hogy a területen keresztülhalad a Székesfehérvár – Komárom vasútvonal.

A Velegi út mentén lévő ipari területeken már inkább a magyar kis- és középvállalkozások telephelyei találhatók, például FE-CO 2000, Mór Door Kft, Mesterkéz 2001 Kft., ER-FA 2000, stb.

Az iparterület esetében néhol problémát jelent a kertvárosi terület közelsége. Jelentős az itt lakókat már zavaró közlekedési terhelés, zajterhelés. Ezért bizonyos típusú ipari tevékenység (pl. nagy takarmánykeverő üzem) itt már nem telepedhet meg. A terület terjeszkedése emiatt elsősorban északi irányban, főképpen külterületek irányában történhet meg.

Az idei évben Mór Város Önkormányzatának kezdeményezésére megalakult a Vértes-Duna Járműipari Klaszter, amelyben számos móri és környékbeli vállalkozó együttműködésével szeretnék fellendíteni a térség gazdaságát, és bevonzani hasonló profilú cégeket, munkahelyet teremtve ezzel az itt élőknek. A klaszter működéséhez pályázati forrást is igényeltek a KDOP -1.2.1. konstrukció keretében.

2.7.3 Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus

Mór Város számos természeti és épített értéket tudhat magáénak. A városban több szálloda is működik. A legjelentősebb a város szélén elhelyezkedő Hétkúti Wellnes Hotel és Lovaspark, amely 4 csillagos minősítéssel rendelkezik, valamint a belvárosban működő Öreg Prés fogadó. Ezen kívül még több kisebb fogadót, turista házat találunk a városban.

A város jelentős figyelmet fordít a turizmusra. 2009 évben megalakult a Móri Borvidék Turisztikai Desztináció Menedzsment Egyesület, amelynek célja, hogy összehangolja a turisták igényeit a térség adta lehetőségekkel. A legjelentősebb rendezvény amely minden évben megtölti a szállodákat a minden évben megrendezésre kerülő Móri Bornapok.

2.7.4 Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet

A város népességének **foglalkoztatási helyzete** – a gazdasági válság adta keretet figyelembe véve – még mindig kedvezőbb, mint az országos, illetve a megyei átlag. Erre két példa, mely az elmúlt évek tendenciáit is mutatja: a Fejér megyei munkaügyi központ adatai szerint 2006 júliusában a Móri statisztikai körzetben 5% volt a nyilvántartott álláskereső és a regisztrált **munkanélküliek** (a gazdaságilag aktívakhoz viszonyított) aránya, ehhez képest 2009 novemberében ez az érték 10,3% volt. Mind a két érték alatta van az ugyanabban az időpontban mért– egyébként országos szinten kedvező – megyei 7%-os, illetve 12,1%-os értéknek. Ehhez társulva, a megyén belül is az alacsonyabb értékek közt van a Móri körzetben a pályakezdő, és a tartós munkanélküliek aránya is.

Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat legfrissebb (2009. novemberi) statisztikái szerint a Móri körzetben 1380 álláskereső található. Ez az érték jelentősen, 83%-kal magasabb, mint az előző év azonos időszakának értéke.

A foglalkoztatási mutatók többségében Mór szintén kedvező értékekkel rendelkezik. A 15-64 éves népességben belüli **foglalkoztatottság** tekintetében a város kifejezetten jó helyzetben van Fejér megye, Közép-Dunántúl vagy az ország egészének átlagához viszonyítva. Már korábban láttuk, hogy a város munkanélküliségének aránya általában alacsony, ennek megfelelően szintén alacsony értékekkel rendelkezik Mór az aktív korúakon belüli **rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők** arányát tekintve, amely nem éri el a 10 százalékot. A város előnye azonban a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya esetében már nem tér el oly mértékben az érintett térségi szintekhez képest.

A település foglalkoztatottjainak csupán 20%-a hagyja el a települést munkába menet, ez 1400 ingázót jelent a 6700 foglalkoztatottból – a többség egyébként a megyeközpontba, Székesfehérvárra **ingázik**.

A város – sőt az egész kistérség – foglalkoztatásában jelentős szerepet játszanak a Móri **Északnyugati Ipari Park** területére betelepült nemzetközi vállalkozások. Az autóalkatrész gyártásban, a járműiparhoz kapcsolódó ágazatokban működő vállalatok nemcsak, hogy biztosítják a kistérség foglalkoztatását, hanem azon túlról is vonzanak munkavállalókat. A legjelentősebb vállalkozások az AFL HUNGARY Kft., a LEAR CORPORATION HUNGARY Kft., a HAMMERSTEIN Bt., a SEWS Hungary Kft., a GESTAMP HUNGARIA Kft. és a BENTELER Kft. Az ipari parkon kívül, Pusztavám irányában található még a Rába Járműipari Holding móri telephelye, ahol szintén autóipari profilú tevékenységet folytatnak.

Probléma azonban, hogy ezen vállalkozások többségükben alacsony szakképzettséget igénylő, alacsony fizetést adó munkákat biztosítanak a térség dolgozóinak.

A kistérségre – de a városra is – jellemző, hogy az ipari foglalkoztatottak aránya jelentősen magasabb, mint a nagytérségi (megyei, regionális) átlagok, a szolgáltatások szerepe pedig valamivel alárendeltebb.

2.8 Infrastrukturális helyzet

2.8.1 Ivóvíz ellátás, vízgazdálkodás

Vízbeszerzési viszonyok:

Térségi vízszolgáltató: Fejérvíz Rt 8000 Székesfehérvár, Király sor 3-15.

Víznyerés módja: Mélyforrású karsztkút

	KAJMÁTI I	KAJMÁTI II	Régi kút
Vízhozam	3400m ³ /nap	3000m ³ /nap	300m ³ /nap
Talpmélység	200m	160m	
Fúrás éve	1992	1998	Felújítva 2006
Kivehető vízhozam(Q _ü)	2000 l/perc	2300 l/perc	

Vízhálózat kiépítettsége: 100%

Éves szolgáltatott vízmennyiség (lakosság és közület):

677497 m³/év 1856 m³/nap

A lakosság vízfogyasztása:

479254 m³/év 1313 m³/nap

2.8.2 Szennyvíztisztítás, csatornahálózat

Szennyvíztisztítás

A településen szennyvízcsatorna-hálózat üzemel, amelyre az ingatlanok 85%-a rá van kötve. A szennyvízcsatornára nem kötött ingatlanokon a szennyvizet egyedi medencékben gyűjtik, amelyekből az összegyűlt szennyvizet szippantókocsikkal szállítják el a kijelölt ürítőhelyre. Az un. zárt szennyvíztározó medencék legnagyobb részben nagy valószínűséggel szikkasztóként működnek. A talajba kerülő szennyvíz a talajt és a talajvizet is szennyezi, ami hosszútávon nemcsak a felszín közeli, de a mélyebben fekvő vízáadó rétegek elnitrátosodásához is vezet. A törvényi szabályozás és a környezetvédelmi igények sürgetik a település szennyvízelvezetési hiányainak mielőbbi rendezését, a szennyvízcsatorna hálózatra történő teljeskörű rákötést. A szennyvízhálózatra kötött ingatlanokon fel kell számolni a szennyvíztároló medencéket. Közcsatornába csak a rendeletekben előírt szennyezettségű

szennyvizek engedhetők. Az egyes telkekről, ha azon valaki - az előírt korlátok betartásával- valamilyen vállalkozást is folytat, a vállalkozásból eredő eltérő szennyezettsgű vizeket telken belül elő kell tisztítani és csak a megengedett szennyezettsgű vizet lehet továbbítani a közcsatornába.

A városi szennyvíztisztító telep 1994-ben épült, jelenlegi kapacitása 3500m³/nap teljes biológiai tisztítás. A település szennyvíztisztító telepe működési engedéllyel rendelkezik.

A szennyvíztisztító telep elmenő vizének befogadója a Káposzta ér, amely a Séd-Gaja-Nádor vízgyűjtő területéhez tartozik és III. kategóriájú vízminőség védelmi területre esik. A keletkező szennyvíziszapot a Depónia Kft szállítja el a családi lerakóba.

Csatornahálózat:

A csapadékvíz-elvezetés a városban nagyrészt megoldott. Zárt csapadékcsatorna hálózat a városközpontban épült ki; a külső kertvárosias, családi házas beépítésű területeken, Felsődoboson, és a település beépítésre nem szánt területein egyelőre továbbra is a nyílt árkos felszíni vízelvezető rendszer tartható fenn. Az ipari és üzemi fejlesztésre szolgáló területek, illetve a nagy felületű parkolók esetében még nem megoldott az összegyűjtött csapadékvizek olaj- és uszadékfogyó műtárgyon történő tisztítása. A talajvíz védelme érdekében indokolt, hogy a 20 fh-et meghaladó parkolók csak szilárd burkolattal legyenek kialakíthatóak úgy, hogy a csapadékvizeket olaj-, homok- és iszapfogyó aknán keresztül lehessen csak a csapadékvíz-elvezető hálózatba eresztetni.

2.8.3 Villamos energia, gázellátás, távhő és elektronikus hírközlés

A villamosenergiát szolgáltató vállalat az E.ON Észak-dunántúli Áramhálózati Zrt. (8000 Székesfehérvár, Királlyor 1/A).

Villamosenergiával ellátatlan terület nincs a városban.

Összes elektromos áramfogyasztás 12-15 MW, ebből lakossági fogyasztás 7-10 MW, szolgáltatások fogyasztása 0,5 MW, ipari felhasználás 3-5 MW.

A gázhálózatba bekapcsolt lakások aránya 57%. Összes szolgáltatott gázmennyiség 15 272 em³, egy lakásra jutó éves gázfogyasztás 1 692 m³.

Távhő szolgáltatásba bevont lakások száma 1 194 db, nem lakossági fogyasztó 230 db.

A településen a távbeszélő hálózat kiépített. Hírközlési átjátszótorony és TV átjátszóállomás van a településen. Táj- és településképvédelmi okok miatt további elektronikus hírközlési célú magasépítmények (adó- és átjátszótoronyok) a belterületen, a kertes mezőgazdasági területeken, a természetvédelem alatt álló területeken, az ökológiai hálózat, illetve a Natura 2000 által érintett területeken, a természeti területeken és a tájképvédelmi övezet által érintett területeken, valamint a nyilvántartott régészeti lelőhelyek területén nem létesíthetők, egyéb területeken is csak az önkormányzat hozzájárulásával. A lakó-, a vegyes-, különleges és a zöldterületeken, valamint a tájképvédelmi övezet által érintett területeken elektronikus hírközlést szolgáló közcélú antennák és hírközlési átjátszó létesítmények és berendezések – nagyságtól függetlenül – nem létesíthetők.

A központi belterületen új villamosenergia-ellátási, táv- és hírközlési hálózat építése, illetve ezek rekonstrukciós átépítése csak földkábeles megoldással történhet.

A település központi belterületén – kivéve a nem védett területen lévő gazdasági területeket – közmű- és hírközlési berendezések (gázfogyasztásmérő, homlokzati égéstermék kivezető, külső szerelt kémény, parabola antenna, stb.), valamint klímaberendezés közterületről látható módon nem helyezhető el.

A település közigazgatási területét érintik az alábbi országos és térségi közmű- és hírközlési hálózatok:

120 kV-os villamos elosztóhálózat
nagy és középnyomású földgázvezeték
ivóvíz gerincvezeték.

2.8.4 Hulladékgazdálkodás

A város területén a folyékony hulladék szállítását vállalkozó végzi, akivel a város közszolgáltatási szerződét kötött. (Pataki Lajos Csákberény, Petőfi u.). A folyékony hulladék ártalmatlanítása a városi szennyvíztisztító telepen történik.

A hulladékgazdálkodásról szóló 2000.évi XLIII. törvény értelmében az Önkormányzat kötelezően ellátandó közszolgáltatásként az ingatlantulajdonosoknál keletkező települési hulladék kezelésére hulladékkezelési közszolgáltatást szervez és tart fenn. 2003. január 1. napjától a Depónia Hulladékkezelő és Településtisztasági Kft mint szolgáltató végzi a települési szilárd hulladék összegyűjtését, elszállítását és kezelését.

Mór városában 15.000 lakost szolgálnak ki. A tevékenységet járatterv alapján végzik, mely a lakótelepeknél heti 3-szor, a családi házas övezetekben heti 1-szer történik a gyűjtés és szállítás.

A hulladék gyűjtésére a lakosság 60 – 1100 literes edényeket használ.

Lomtalanítás és zöldhulladék gyűjtés évi két alkalommal történik.

6 db szelektív hulladékgyűjtő sziget került kialakításra. Gyűjthető frakciók: üveg, műanyag, papír, fém.

Mór városában speciális újságpapír-gyűjtő konténerek is szolgálják a lakossági igényeket.

A kistérség területén a 2003. évtől a DEPÓNIA Kft. kezelésében lévő móri hulladéklerakó 2004. december 31-ével bezárásra került, 2005. évtől hulladékbeszállítás a lerakó területére nem volt. A kistérségben keletkező települési szilárd hulladékok fogadását a Székesfehérvár-Csala, Pénzverővölgyi Regionális Hulladéklerakó végzi, a biológiailag lebomló hulladék kezelése a lerakó komposztáló telepen történik.

A móri hulladéklerakó rekultiválása megkezdődött, a lerakott hulladék felszedésére a rekultivációs engedély alapján nincs szükség.

Lakosságtól begyűjtött települési szilárd hulladék mennyisége, (tonna)

2002. 3860

2007. 5156

2008. 4914,32

Begyűjtött hulladékok mennyisége 2008.(tonna)

Bio	753,9
papír	527,8
karton	202,5
kompozit	167,1
textil	210,3
higiéniai	337,1
műanyag	675,2
éghető	235,4
üveg	288,5
fém	205,4
éghetetlen	279,1
veszélyes	107,7
finom	928,3
összesen	4914,3

A közületektől beszállított kommunális hulladékok mennyisége

2002. 1153 t

2007. 1191 t

2008. 1076,15t

Lomtalanítási akciók során begyűjtött települési szilárd hulladék

2003. 405,00 t

2007. 151,90 t

2008. 214,34 t

Biológiailag lebomló hulladék beszállított mennyisége, (t)

2007. 17,00 t

2008. 65,52 t

Lerakásra kerülő biohulladék százalékos aránya az összhulladékhoz képest a 2002. évi 48%-ról 2008-ra 15%-ra csökkent.

Szelektíven begyűjtött hulladékok mennyisége (t)

	üveg	műanyag	papír	fém
2002	5,2	0,7	2,1	0,0
2007	19,7	18,4	19,7	0,6
2008	15,3	17,3	51,4	0,5

2.9 Környezeti elemek állapota

2.9.1 Levegő

A levegő minőségének alakításában meghatározók a települési légszennyezési források és a háttérszennyezés. A települési légszennyezési forrásai az ipari szolgáltatás, a lakossági fűtés és a közlekedés.

A 306/2010 (XII.23.) Kormányrendelet rendelkezik a levegő védelméről.

A terhelt terület nagysága a város közigazgatási területe, 10,861 km². A szennyezettségnek kitett lakosság száma megegyezik a város lakosainak számával, 14.651 fő.

A 4/2002 (X.7.) KvVM rendelet 1. számú melléklete alapján Mór városa a 10. számú légszennyezettségi zónába tartozik.

A Rendelet alapján a vizsgált szennyezőanyagokra a 4 megadott zónabesorolás:

Nitrogén-dioxid (NO ₂)	F
Szállópor (PM ₁₀)	E
Kén-dioxid (SO ₂)	F
Szén-monoxid(CO)	F

Szennyezőanyag koncentrációtartományok:

Zónák	SO ₂ (µg/m ³)	NO ₂ (µg/m ³)	PM ₁₀ (µg/m ³)	CO(µg/m ³)
C zóna	125 felett	45-58	40	5000 felett
D zóna	75-125	32,40	14-40	3500-5000
E zóna	50,75	26-32	10-14	2500-3500
F zóna	50 alatt	26 alatt	10 alatt	2500 alatt

A besorolás alapján a város légszennyezettsége a következő értékek között mozog:

Nitrogén-dioxid (NO ₂)	26 µg/m ³
Szállópor (PM ₁₀)	10 µg/m ³
Kén-dioxid (SO ₂)	10-14 µg/m ³
Szén-monoxid(CO)	2500 µg/m ³ alatt

14. Táblázat Településre vonatkozó összesítés több légszennyező anyagra

Szennyezőanyag	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1 - Kén-oxidok (SO ₂ és SO ₃) mint SO ₂	38 807	19 224	44	56	75	62	23
10 - Kén-hidrogén	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Szennyezőanyag	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
105 - Hexán	634	524	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
109 - Heptán	4	4	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
12 - Kénsav- kénsav gőzök (SPECIFIKUS)	2 862	1 898	1 934	2 228	2 156	2 187	1 965
13 - Kén-dioxid (SPECIFIKUS)	<0,5	<0,5	<0,5	8	2	1	1
143 - Metil- ciklohexán	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
150 - Benzol	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
151 - Toluol	57	50	79	79	448	164	159
152 - Xilolok	1	3	4	7	275	158	133
157 - Etil-benzol	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	73	36	27
16 - Sósav és egyéb szerves gáznemű klór vegyületek, kivéve klór és cián-klorid HCl- ként	550	457	15	6	<0,5	<0,5	1
160 - Sztírol	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
162 - Propil- benzol	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
164 - Trimetil- benzolok	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
165 - Izo-propil- benzol / kumol; metil-etil-benzol /	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
2 - Szén-monoxid	28 854	35 303	18 937	30 572	49 686	32 107	41 845
205 - Diklór- metán (DCM) / metilén-klorid /	925	2 650	2 161	2 535	1 003	927	1 444
24 - Foszforsav	38	31	32	36	35	1	1
261 - METOXI PROPIL-(2)- ACETÁT	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	7	10	4
266 - Butil- alkohol (szekunder- butanol) / butanol-2 /	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	1	<0,5

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Szennyezőanyag	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
3 - Nitrogén oxidok (NO és NO ₂) mint NO ₂	9 550	24 399	24 118	22 448	24 357	18 870	23 470
300 - Metil-alkohol / metanol /	4	2	7	2	2	1	<0,5
301 - Etil-alkohol / etanol /	18	20	5	10	5	84	42
302 - Propil-alkolok	<0,5	<0,5	<0,5	1	<0,5	<0,5	<0,5
304 - Butil-alkolok	5	7	10	4	5	3	1
307 - Izo-propil-alkohol	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	808	1 040
308 - Butil-alkohol (primer-butanol) / butanol-1 /	88	62	98	64	62	31	<0,5
310 Formaldehid	44	31	79	31	31	17	4
312 - Aceton	260	237	310	139	216	106	91
313 - Metil-etil-ke-ton / 2-butanon /	324	331	68	111	180	308	374
315 Ciklohexanon	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	1	1
316 - Metil-izobutil-ke-ton / 4-metil-2-pentan-on; izobutil-metil-ke-ton /	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	1	14	2
317 - Diaceton-alkohol	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	4	2	2
320 - Metil-acetát / ecetsav-metil-észter /	<0,5	<0,5	<0,5	43	201	203	222
321 - Etil-acetát / ecetészter; ecetsav-etil-észter /	1 355	1 094	<0,5	<0,5	14	25	26
323 - Butil-acetát / ecetsav-butil-észter /	31	23	38	18	37	45	40

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Szennyezőanyag	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
326 - Izo-butil- acetát	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	1	1	1
351 - Fenol	1	2	2	2	2	2	1
360 - Etilén- glikol-monobutil- éter / 2-butoxi- etanol;butil-glikol /	84	59	72	62	59	32	1
363 - Etilén- glikol / glikol /	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	2
367 - Butilén- glikol / 1,4 bután- diol /	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
401 - N,N- Dimetil-formamid	98	287	234	268	105	98	152
406 - Dimetil- amin	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	2	5
500 - Benzin mint C, ásványolajból	9 993	2 314	536	456	299	295	292
503 - Petróleum	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
52 - Ólom és szervetlen vegyületei Pb- ként	5	4	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
530 - Ásványolaj gőzök	9	9	8	<0,5	<0,5	<0,5	1
591 - Lakk csiszolatpor	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	4	7	2
598 - Paraffin- szénhidrogének C9-től	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
600 - Izo-propil- acetát	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
640 - Metil- ciklonhexanon	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	170	172
67 - Cink és vegyületei Zn- ként	3	13	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	7
7 - Szilárd anyag	3 106	6 270	3 970	2 361	5 951	2 075	2 770
703 - 4,4-Difenil- metán-di- izocianát	<0,5	<0,5	<0,5	97	<0,5	<0,5	<0,5

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Szennyezőanyag	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
715 - Nátrium-hidroxid	604	643	9 580	6 745	1 239	151	93
719 - Pinének	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	1	2
729 - Butil-diglikol / dietilén-glikol-monobutiter /	685	33	45	35	34	17	<0,5
736 - Propilén-glikol-monometil-éter / metil-proxitol; 1-metoxi-2-propanol /	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	102	29	38
75 - Króm (VI) vegyértékű vegyületei	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
77 - Mangán és vegyületei Mn-ként	<0,5	<0,5	<0,5	19	94	1	<0,5
82 - Nikkel és vegyületei Ni-ként	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
84 - Ón és vegyületei Sn-ként	16	14	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5
980 - Összes szerves anyag C-ként (TOC) (SPECIFIKUS)	<0,5	<0,5	<0,5	<0,5	34	952	<0,5
999 - SZÉN-DIOXID	6 316 702	111 007 869	1 147 098 034	396 449 677	421 042 696	365 811 626	302 069 503

Megjegyzés: A határértékkel nem szabályozott anyagok neve nagybetűvel jelenik meg. (forrás OKIR az adatok 2008-ig érhetőek el)

15. Táblázat Légszennyező anyagok összesített mennyisége 2007. évben:

Forrás	szén-monoxid	nitrogén oxidok	kén-dioxid	Szilárd nem toxikus por
Ipar és szolgáltatás kibocsátása	32069	18543	62	2073
Háztartások kibocsátása	15120	18479	nincs adat	nincs adat
Közlekedés kibocsátása	270123	88980	763	nincs adat

2.9.2 Felszíni és felszínalatti vizek

A település területén folyó Káposzta-ér, Kút-ér, Velegi víz, Szárazhegyi víz, a Szőke-hegy alatt futó Által-ér, a Sövénykút patak - Móri – víz és a patakra települt tórendszer a tájszerkezet jelentős elemei. Környezetük fejlesztése javasolt, mivel ökológiai és turisztikai potenciáljuk kihasználatlan. A tájkarakter a vizek által jelentősen befolyásolt – a lecsapolásokat követően is igen jelentős a vízfolyások, árkok hossza. Jókarban tartásukról gondoskodni kell. Fenntartásuk során biztosítani kell természetközeli kialakításukat, mérnökbiológiai módszerek alkalmazását.

A település „A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről” szóló 27/2006.(II. 7.) Korm. rendelet alapján nitrátérzékeny területen lévő település. A mezőgazdasági gyakorlatot folytatóknak be kell tartani a helyes mezőgazdasági gyakorlat előírásait.

A település közigazgatási területét érinti a kiemelten érzékeny felszín alatti vízminőségvédelmi terület övezete (Csókakő felől), ahol bányászati tevékenységet a bányászati szempontból kivett helyekre vonatkozó szabályok szerint lehet folytatni.

A település közigazgatási területét érinti a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezete (a közigazgatási terület keleti része), ahol

- - a vízgyűjtőn kívül keletkezett szennyvizek a vízgyűjtő területére nem vezethetők.
- - a vízgyűjtő területén keletkező szennyvizek csak tisztítás után és biológiai szűrőn keresztül vezethetők a rendszerbe.
- - a szennyvíztisztítókkal kapcsolatos követelményeket a hatóságoknak esetenként kell meghatározniuk.

A település területén sérülékeny vízbázis, hidrogeológiai védőidom nem helyezkedik el.

A karsztvíztároló képződmények közül a legjelentősebbek mind elterjedés (K-i Bakony-Vértes), mind a tározott víz szempontjából a Triász korban képződött karbonátos üledékek. A triász vízadók vízkészlete a változó mértékű nitrát (10 - 33 mg/l érték közti) és ammónia (0,1 - 1,17 mg/l értékek közti) tartalom a jellemző, egyéb komponensekben az eredetihez hasonló maradt a minőség.

A bányászati vízemelés (szén, bauxit) jelenlegi csökkenésével a felszabaduló vízkészlet a karsztvíz visszatöltődését, szintjének emelkedését okozza, megnövelve az ivóvízellátás céljára hasznosítható vízmennyiséget.

2.9.3 Talaj

Mór város közigazgatási területén belül 4 talajtípus található:

• agyagbemosódásos barna erdőtalaj	79%
• Redzina talajok	10%
• Réti talajok	7%
• Barnaföldek (Ramann féle barna erdőtalajok)	4%

Mór város külterületének talaja alkalmas a gyümölcs és szőlőtermesztésre.

2.9.4 Zaj és rezgés

A település lakóinak közérzetére és egészségi állapotára jelentős hatást gyakorol a zaj és rezgésterhelés. A nemkívánatos zajok az emberben diszkomfort érzést váltanak ki, gátolják a mindennapi emberi érintkezést, idegi feszültséget, érzékszervi és egészségi károsodást okozhatnak. Az éjszakai zajártalmak az előbbieken kívül a pihenést is zavarják. Már 35 dB környezeti zajszinttől kezdve nehézséget okoz az alvásban, a kortól, nemtől és egyéni érzékenységtől függően.

A környezeti zaj-és rezgésterhelés kialakulásában nagy szerepe van a település földrajzi adottságának, települési szerkezetének, közlekedési adottságának.

Mór zajhelyzetét három fő terület befolyásolja:

- közlekedés
- ipari tevékenységek
- kulturális, szórakoztató tevékenységek

A közlekedési zaj immisszió meghatározó tényezője a forgalom nagysága, összetétele és eloszlása.

Mór város esetében a közlekedési zaj és rezgés elsősorban a 81-es főút településen átvezető szakaszán jelentkezik, ezen kívül a település gyűjtő és forgalmi útjai is jelentős forgalmat bonyolítanak le. A közúti forgalomból származóan igen magas környezeti zajterhelés éri a várost, ami különösen a nappali időszakban okoz zavaró hatást. Zajimmiszió nappal 66-72 dB(A), éjjel 48-65 dB(A).

A vasúti közlekedés zajterhelésével is számolni kell, azonban a forgalmi viszonyok alapján a vasúti közlekedésből határértéket meghaladó környezeti zajterhelés nem várható.

A gazdasági tevékenységből származó zaj lokális jellegű, a zajt kibocsátó termelő, vagy szolgáltató környezetét terheli. Az üzemi létesítmények zajkibocsátását a lakosság kevésbé tolerálja.

Mór kisvárosias jellege ellenére jelentős iparral rendelkezik. Az iparterület elkülönül a lakóövezettől, így az ipari tevékenységek által okozott zaj a lakosság számára nem okoz jelentős terhelést. Azonban a lakóterületeken működő kisvállalkozások zajhatása közvetlen környezetüket zavarhatja, még akkor is, ha a zajterhelési határértékek betartásra kerülnek.

A kulturális, szórakoztató és vendéglátó létesítmények, rendezvények közvetlen környezetüket terhelik. A zajterhelést a hangosító berendezések, a hűtő és légkondicionáló berendezések kültéri egységeinek működése okozzák.

2.9.5 Zöldfelületi rendszer

A város belterülete zöldfelületi szempontból jól ellátott. A településen az elsődleges zöldfelületi cél az, hogy a település hangulatos, vonzó arculatát megőrizzük, illetve a tervezett területhasználatok által kínált lehetőségek mentén javítsuk, fejlesszük.

A történeti településrészen meg kell őrizni, és a szépen kialakult zöldfelületi hagyományoknak megfelelően helyreállítani, fejleszteni a településarculatot. A település

jövője a turizmus fejlesztésének lehetőségére is támaszkodik, amelyhez a hagyományokat tiszteletben tartó környezetalakítás szükséges.

Móron fasorokat elsősorban a központban találunk, az utcák általában ritkán fásítottak, feltehetően a sűrű közműhálózat miatt. Elterjedtek a látványos, a településkaraktert erősítő, nyírt ostorfa fasorok, a ritkán fásított területeken elszórtan dísz és gyümölcsfákat egyaránt találunk. Az utcafásítás a megfelelő teret biztosító utcakeresztmetszetekben a városképet kis befektetéssel hatékonyan javító eszköz.

Szent István tér: Nagy kiterjedésű fás park besűrűsödött faállománnyal. Igen értékes vadgesztenyefasor található a park DK-i térfala mentén.

Lamberg kastély kertje: Értékes növényállomány idős fákkal, kellemes pihenőhely.

Erzsébet tér: A II. világháborús emlékmű elbontásra került. A tér zöldterület felújítása 2011. augusztusáig elkészül a téren elhelyezésre kerülő Wekerle Sándor szobor felállításával együtt.

Káposzta- ér menti zöldterület: Új kútház épült a területen. Kertészeti terv készült, mely segítségével

a parkterület a város legintenzívebb zöldterületévé fejleszhető.

Budai Nagy Antal tér: Nagyszámú nyírt ostorfa található itt. A tér különleges hangulatú, városi kertté fejlesztése javasolt.

Millecentenárium tér, valamint a tömbházas beépítés zöldfelületei: Viszonylag fiatal dominánsan gyepes parkterületek.

Intézménykertek:

Perczel Mór szakközépiskola kertje: Faállománya igen értékes, koros példányai feltétlenül megőrzendők, az iskola fejlesztése, bővítése csak kertészeti szakvélemény alapján lehetséges.

Radnóti Miklós Ált. Isk., Petőfi Sándor Ált. Isk.: zöldfelületet csaknem teljesen nélkülöző iskolatelkek, aszfaltudvarral.

Gárdonyi Géza Általános Iskola kertje: új telepítésű kert.

Táncsics Mihály Gimnázium: zöldfelületei rendezettek, számos nagytermetű fa található kertjében.

Dr. Zimmermann Ágoston Ált. Isk. és mellette található Óvoda: kiterjedt zöldfelületei rendezettek, funkciójuknak megfelelően működnek.

Erzsébet téri Óvoda: kis kiterjedésű kertjében és körülötte értékes koros fák találhatók.

Kapucinus templom kertje: értékes idős fák találhatók itt.

Volt Móri Állami Gazdaság területe: igen értékes faállománya akár védelemre is méltó lehetne.

Wekerle Sándor Szabadidőközpont: új telepítésű zöldfelület a Kecse-hegy lábánál.

A település temetőellátottságának hosszútávú biztosítására tervezett temetőterületként a szerkezeti terv a meglévő Kálvária temető környéki területrészt jelöli ki.

3 Helyzetértékelés

3.1 Kérdőívek kiértékelése

A Local Agenda 21 program kialakításában fontos szerepet játszik a lakosság véleménye. A város környezetvédelmi, gazdasági és társalmi helyzetének felméréséhez és a helyzetértékelés elkészítéséhez kérdőíveket készítettünk, melyet a lakosság és a fiatalabb generációt is megközelítve a 13-18 éves korosztály körébe is kérdőívet küldtünk ki az Önkormányzat segítségével.

A lakossági kérdőíveknél a kitöltők száma 49 fő volt, amelyből nem volt kiértékelhetetlen.

Az oktatási intézményekben kitöltött kérdőívek száma 40 db, amelyek között 26 db kiértékelhetetlen volt, ugyanis több kérdés nem került megválaszolásra.

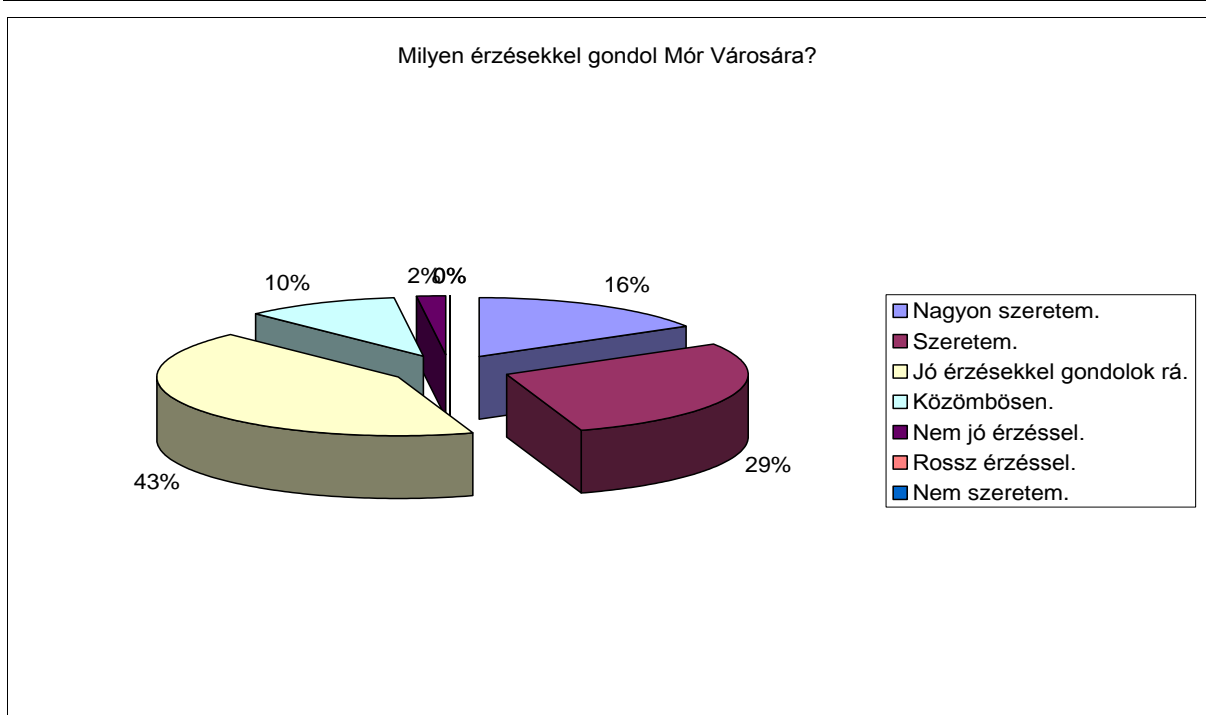
3.1.1 Lakossági kérdőívek kiértékelése

A lakossági kérdőívet kitöltők 31% volt férfiak, és 69 % a nő. A kor megoszlás szerint a válaszadók 36,7 %-a volt 30 év alatti, 36,7 %-a 31-40 év közötti, 18, 4%-a 41-54 év közötti és a kérdőívet kitöltők 8,2 %-a 54 év feletti.

A válaszok alapján a válaszadók többsége 71,4 %-a 20 évnél régebb óta él a városban, azonban 14,3 %-a 0-5 éve költözött a városba.

Arra a kérdésre, hogy szívesen élnek-e a városban egyöntetűen mindenki pozitívan nyilatkozott. A jövő generációira vonatkozóan a válaszadók többsége bizonytalan választ adott (57,1%), azonban válaszadók 28,6 %-a szerint a többség a településen marad.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

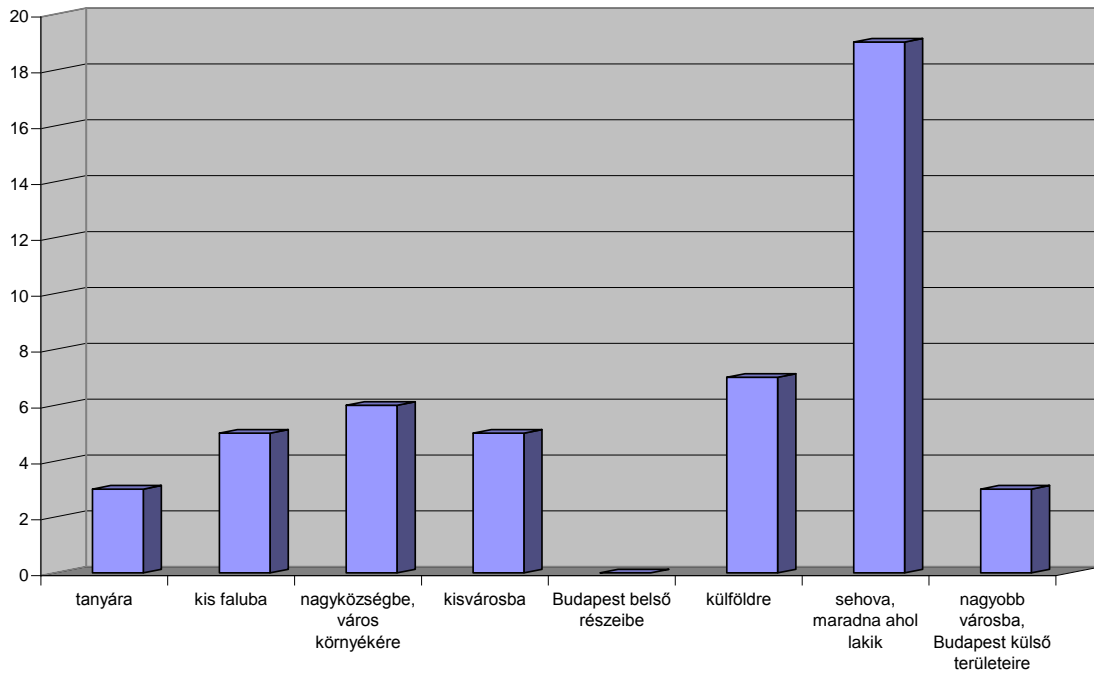
1. diagram

A diagramból leolvasható, hogy a kitöltők 43%-a jó érzésekkel gondol a városra, és a többség szeret Móron élni.

A válaszadók eltérően nyilatkoztak arra vonatkozóan, hogy mit kedvelnek a településen leginkább. A legtöbben a sok zöld területet (25,5%), valamint a munkahely közelségét (22,6%) részesítik előnyben, de többen nyilatkozták, hogy a közösséget (15,1%), az épületet (14,2%), a szabadidős tevékenységeket (12,3 %) kedvelik leginkább.

A legtöbben település hangulatát nyugalmasnak (39,5%) hangulatosnak (22,9%) és jókedvűnek (12,5%), tartják.

Hová költözne a legszívesebben?

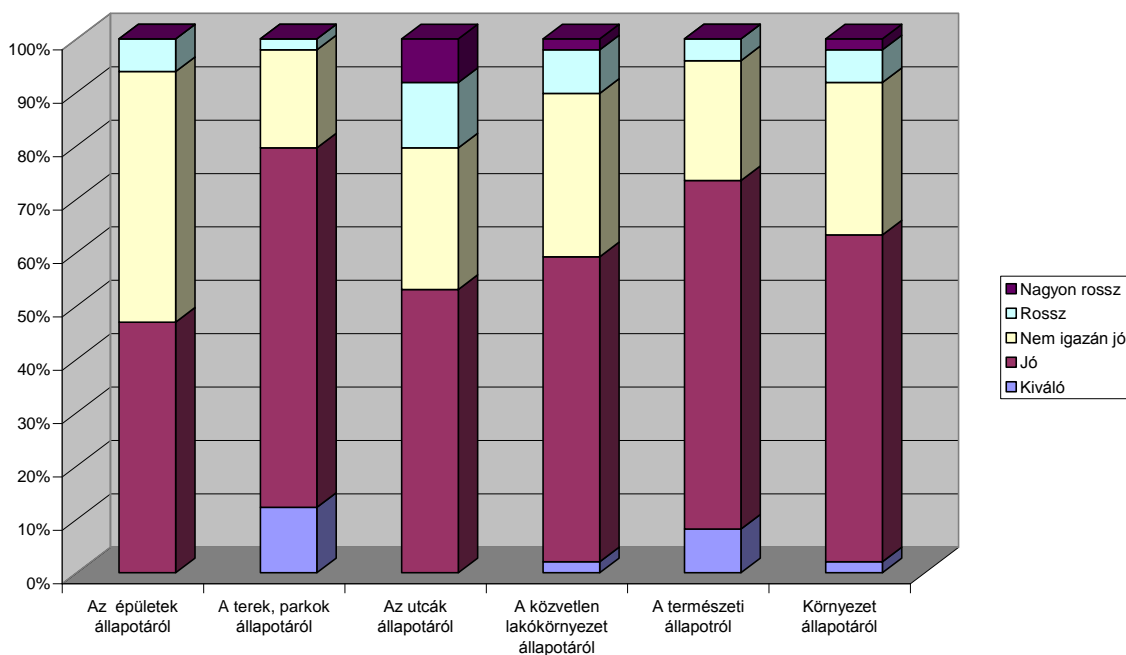
2. diagram

A válaszok alapján elmondhatjuk, hogy legtöbben 39,6 % ott élnének ahol most, viszont többen válaszolták (14,6%), hogy külföldre költözne legszívesebben.

Arra a kérdésre, hogy milyen környezetben élnének legszívesebben a legtöbben kultúrált kertvárosban (36,8%); egy hagyományokat őrző történelmi városban (18,4%) élnének, illetve olyan környezetben ahol most él.(18,4%). A válaszok alapján megállapítható, hogy a válaszadók közül senki nem élne magas házakkal beépített világvárosban.

A helyi értékek és a környezet megítélése a lakosság véleménye szerint

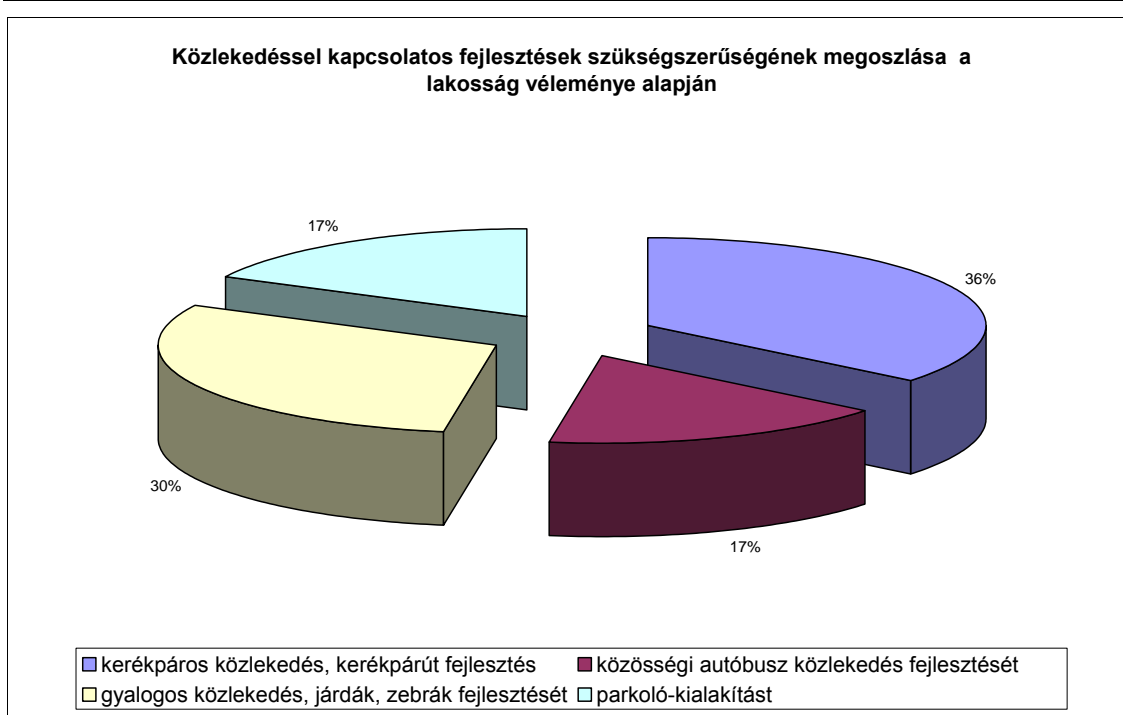
3. diagram

A lakosság véleményét mutatja a 3. sz. diagram. A válaszokból arra következtethetünk, hogy a válaszadók többsége jónak tartja az épületek, terek, parkok állapotát és elégedett a természeti és környezeti állapottal.

A településen működő szolgáltató egységek az itt élők 67,3 % -t kielégítik, ennek ellenére a többség (85,7%) mégis úgy gondolja, hogy szükség van több boltra és szolgáltató egységre.

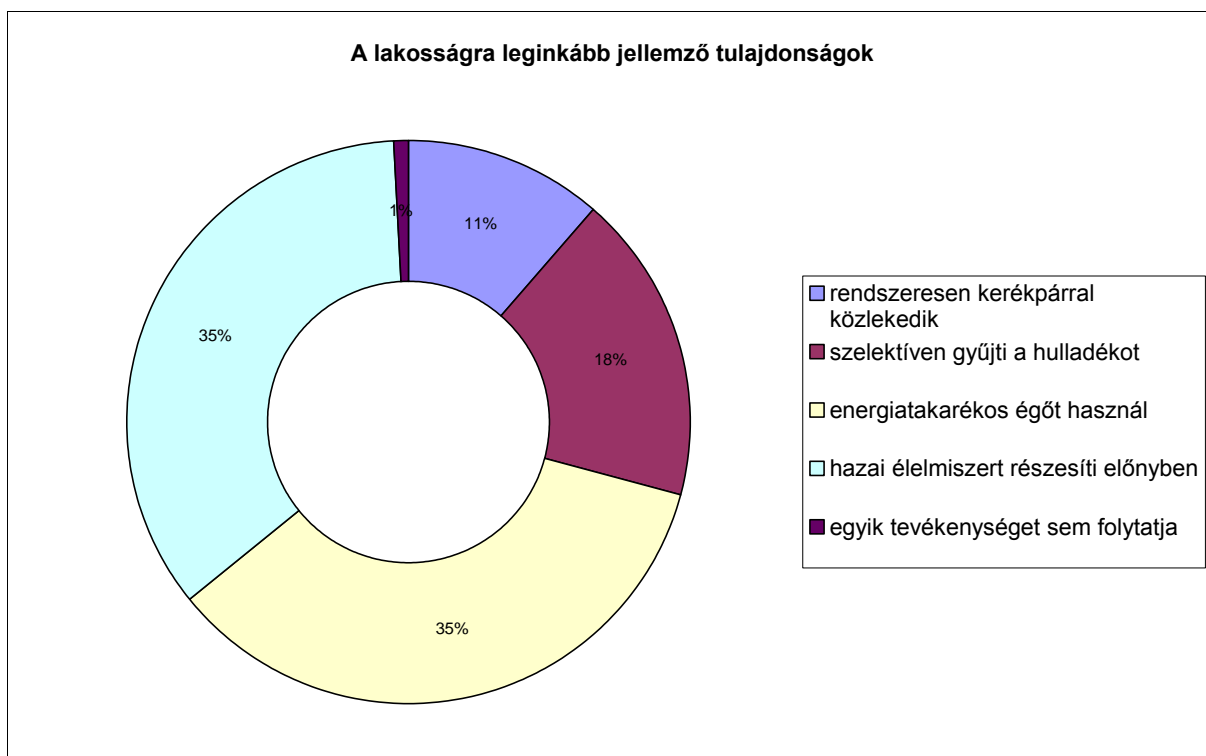
A település közlekedés fejlesztésével kapcsolatos kérdéseinkre megoszlanak a válaszok, amint azt a 4. sz. diagram is mutatja. A lakosság a kerékpár utak fejlesztését, és a gyalogos közlekedés (járdák, zebrák) fejlesztését preferálja.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

4. diagram

A kérdőívben megkérdeztük, hogy mely tevékenységeket részesítik előnyben az alábbiak közül. A válaszadók 35%-a nyilatkozott úgy, hogy a hazai élelmiszert részesítik előnyben, és energiatakarékos égőt használnak. Az elmúlt években elmondható az is hogy egyre többen figyelnek arra, hogy a szemetet szelektíven gyűjtsék. A válaszadók csupán 1 %-a nem folytat semmilyen tevékenységet a környezete védelmében.

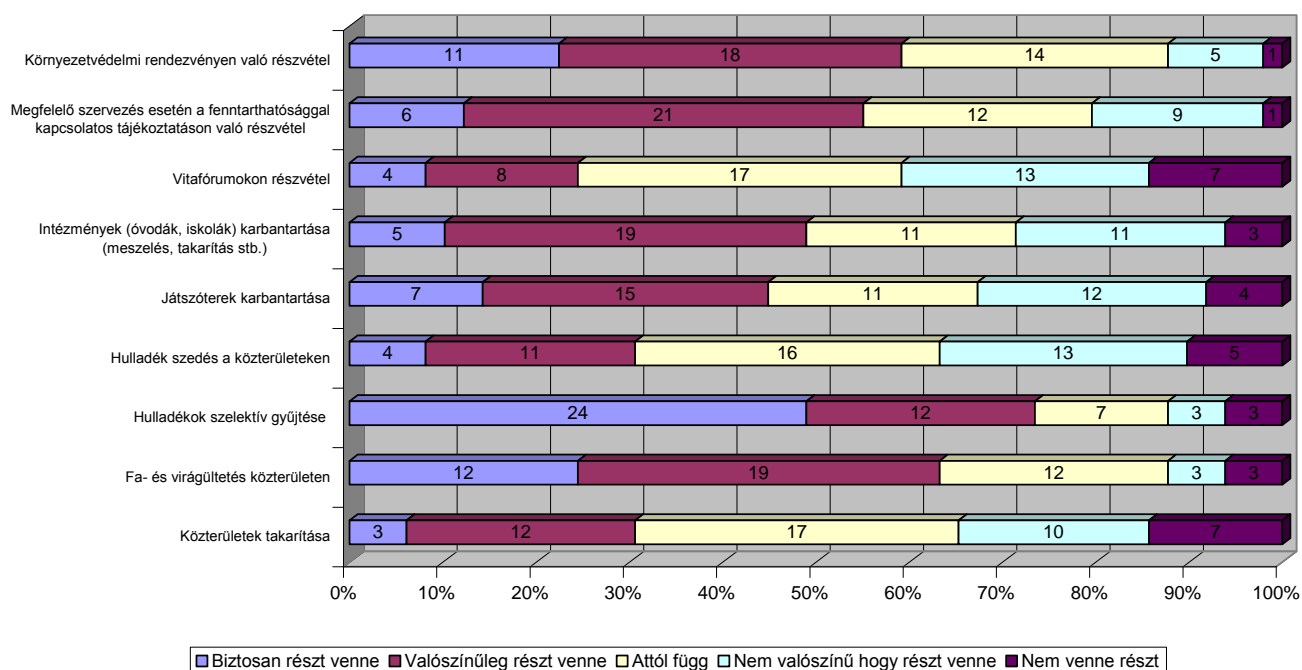

5. diagram

A környezet szennyezés megoldására a kérdőívet kitöltők 57,1 %-a véli megoldásnak a környezetbarát technológiák bevezetését anyagi támogatással, és jelentős többség (24,5%) gondolja a környezetszennyezők megbírságolása elősegítené a környezet védelmét.

A város életében, a környezet és természet védelmében jelentős szerepet játszik az itt élő lakosság. Az város lakóinak részvételével, és aktív közreműködésével sokat javulhatna a környezet állapota. A válaszok alapján elmondhatjuk, hogy a lakosság a hulladék szelektív gyűjtésében mutatkozik a legaktívabbnak, illetve a környezetvédelmi rendezvényeken venne részt. Több pozitív választ kaptunk fa- és virágültetésre közterületen. A válaszok alapján a lakosság a közterületek takarításába és megtisztításában közreműködne legkevésbé.

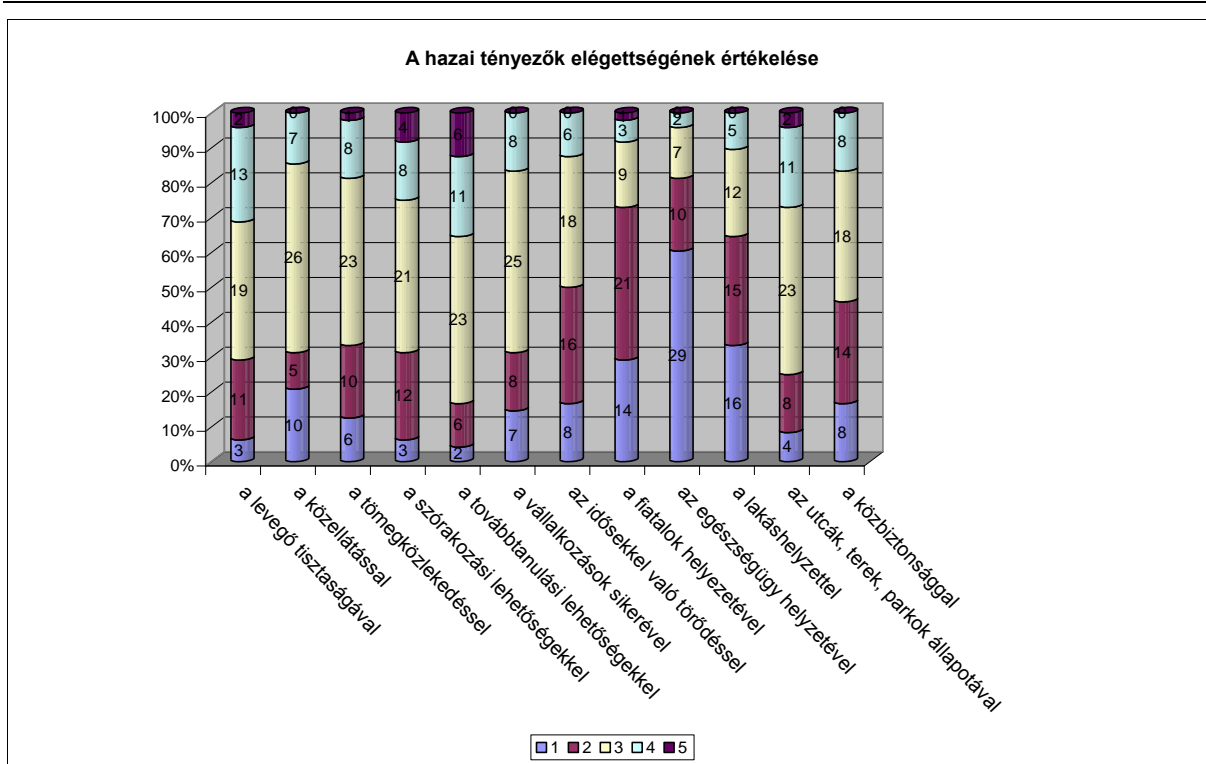
Lakóközösségi részvétel az önkormányzati kezdeményezésű akciókban

6. diagram

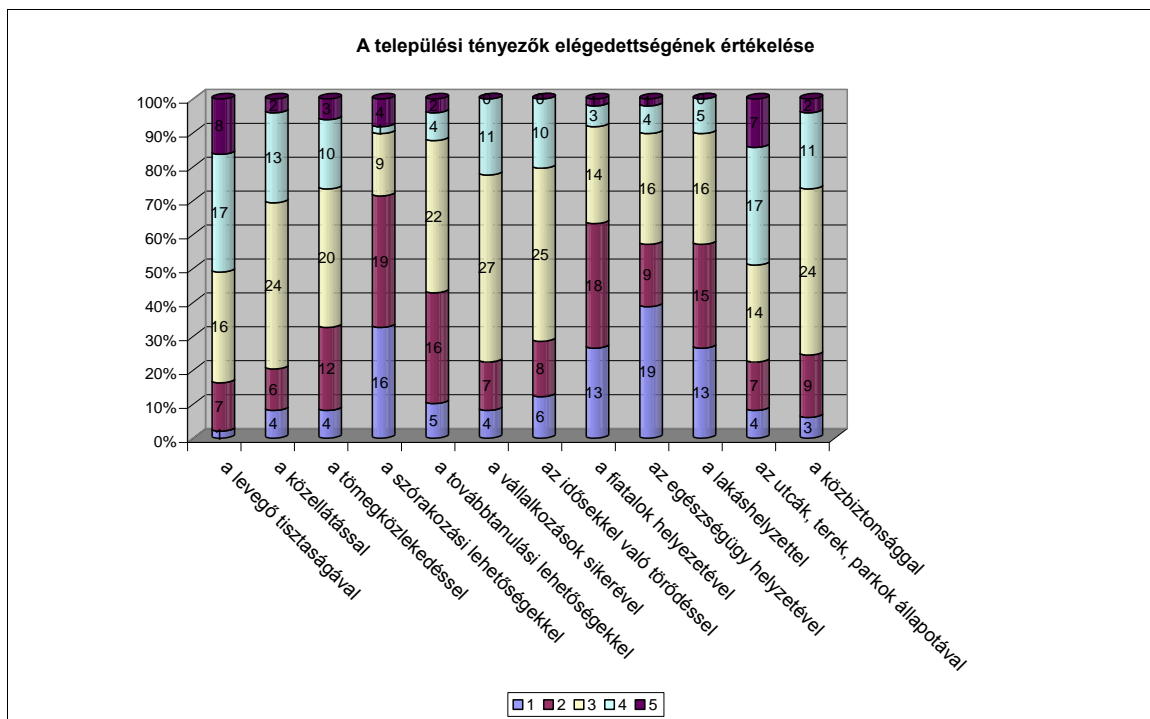
Kértük a válaszadókat, hogy értékeljék mely a hazai tényezőket. Az értékelés eredménye alapján elmondhatjuk hogy a lakosság az egészségügy helyzetével, a fiatalok helyzetével, és a lakáshelyzettel elégedett legkevésbé. Az értékelés alapján hazánkban a levegőtisztaságot és a továbbtanulási lehetőségeket értékelték a legjobbra.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

7. diagram

A települési tényezőkre adott válaszok eltérőek a hazaihoz képest. A legrosszabba értékelt a szórakozási lehetőségek, és a fiatalok helyzete, ezenkívül azonban még jelentősen negatívan értékelt a lakáshellyel és az egészségügyi helyzettel szemben támasztott elégedetlenség. A hazai értékekhez hasonlóan a legjobbra értékelt a levegőtisztaság, és az utcák, terek, és parkok állapota.

8. diagram

A válaszadók csupán 59,2 %-a van tudatában a fogyasztásának, ugyanakkor 91,8% mutat hajlandóságot arra, hogy a jövőben takarékoskodjon az energiával. A válaszokból az alábbi sorrend állítható fel.

1	Természeti környezet
2	Táj
3	Erdők
4	Szőlő kultúra
5	Egyes építmények, házak

Véleményük szerint, ezek védelmét önkéntes és fizetett munkával lehetne legjobban elősegíteni.

Megkértük a lakossági kérdőívet kitöltőket, hogy rangsorolják hogy minek a fejlődését szeretnék leginkább elérni a településen az alábbi rangsor született:

1	Egészségügy
2	Közbiztonság
3	Oktatás
4	Lakásépítés
5	Ipartelepítés
6	Szolgáltatás, kereskedelem
7	Közlekedés
8	Mezőgazdaság
9	Turizmus

A lakosság véleménye szerint a belátható jövőben Európa három legnagyobb problémája a megélhetés (14,9%), hulladék elhelyezés (14,4%) és a levegőszennyezés (13,2%) lesz. Viszont többen jelölték még az egészséges élelmiszertermelést és az ivóvíz biztosítást is.

A település jövőbeli 3 legnagyobb problémájának a megélhetést (24,5%), a gyerekek jövőjét (15,9%), a betegségek, egészségügyi problémákat (15,9%) illetve a hulladék elhelyezés (11,3%) látják.

A válaszok alapján az egyik legnagyobb problémának a megélhetést gondolják az emberek.

A fenntartható fejlődésről a válaszadók csupán 51%-a hallott, de a ezek közül is csak néhány adott megfelelő választ arra hogy mit is jelent ez a fogalom.

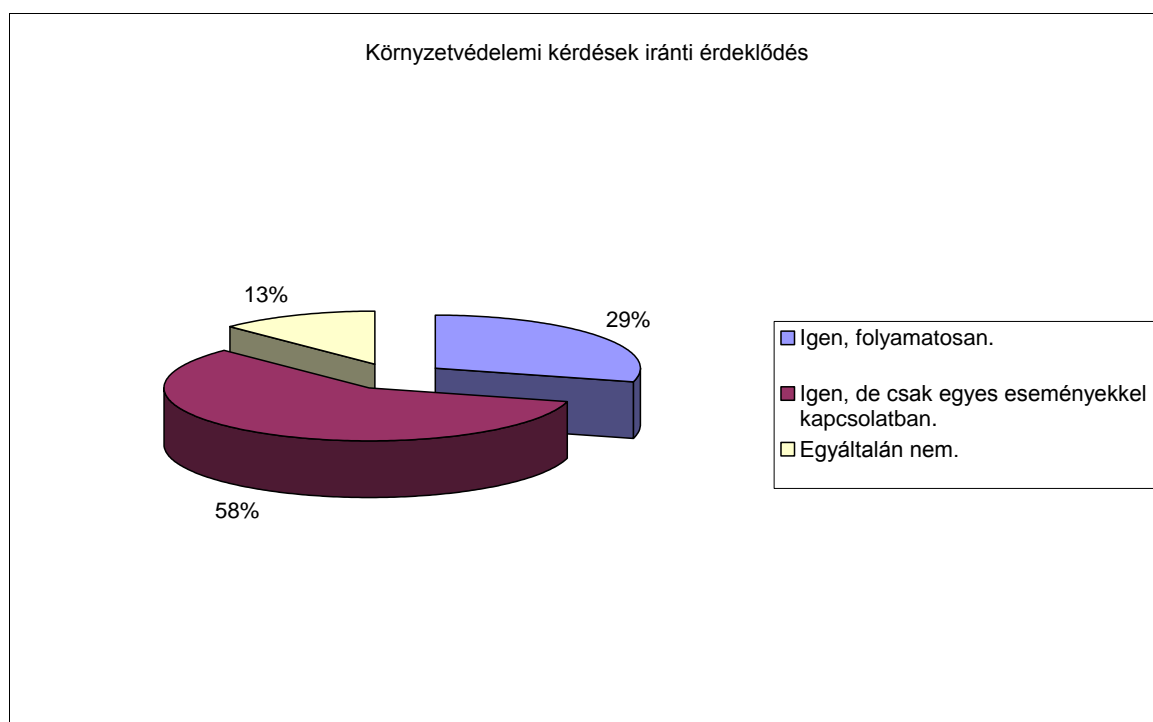
A válaszadók 96%-a szeretne több információt tudni a fenntartható fejlődésről, a többségük általánosságban, de van aki csak a települést érintő dolgokat tartják fontosnak. A legtöbben az információhoz jutást újságban, és televízióban, és interneten tartanák a leghatékonyabbnak.

3.1.2 Oktatás-nevelési kérdőívek kiértékelése

A kérdőívet kitöltő fiatalok nemenkénti megoszlása szerint 41,6 %-a fiú, 58,4 %-a lány volt.

A mór iskoláiban tanulók 87,5%-a szerint Magyarországon a környezetszennyezés komoly problémát jelent. A település viszonylatában azonban 45,8 % gondolja jelentős problémának a környezetszennyezést. A válaszadók csupán 2 %-a értékelte jelentéktelennek ezt a problémát.

A megkérdezettek szerint a környezetszennyezés mind helyi, mind pedig országos szinten jelentős probléma.

9. diagram

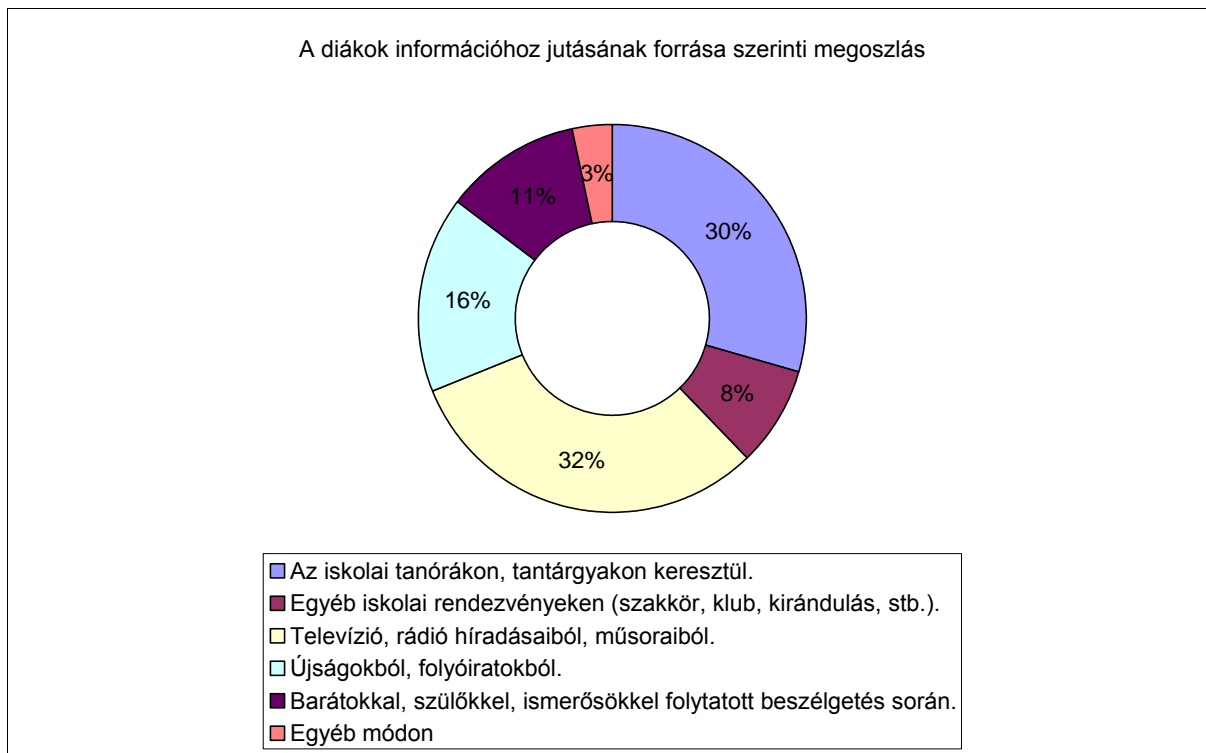
A fiatalok többsége (58 %) a folyamatosan érdeklődik a környezetvédelmi problémák iránt, Igen csekély azoknak a száma akik nem érdeklődnek a környezetet érintő kérdések után, mindössze 13 %- jelölte meg „az egyáltalán nem” választ.

A kérdőívben megadott válaszok alapján elmondhatjuk, hogy a igen fogékonyak a környezetvédelmi kérdések iránt és a magasabb hírértékű globális és a közvetlen környezetüket érintő környezetvédelmi problémák, katasztrófák, fejlesztések mind felkeltik az érdeklődésüket.

A tanulók által a legnagyobb számban megjelölt probléma a hazánkat érintő vörös iszap katasztrófa, de többen jelölték a szemetelésből, illegális hulladéklerakásból eredendő problémákat, valamint az óceánok szennyezettségét, és az állatfajok kipusztulását.

Megállapítható, hogy a válaszadók érdeklődése szerteágazó és sok mindenre kiterjed.

A diákok környezetvédelemmel kapcsolatos ismereteiket a televízió híradásaiból (31,1%), és az iskolai tanórákon szerzik (30%). A válaszadók 16 %-a tájékozódik újságokból és egyéb folyóiratokból, és 11%-uk szerez ismereteket barátokkal és szülőkkel folytatott beszélgetés során.

10. diagram

A tanulók a válaszok alapján nem mutatnak nagy érdeklődést a környezetvédelemmel kapcsolatos megmozdulásokon való részvételen. A válaszadók 25 % vesz részt a környezettel kapcsolatos rendezvényeken, és 62, 5 % jelezte, hogy csak nagyon ritkán, 12,5% pedig még sosem vett részt ilyen jellegű rendezvényen.

A diákok az iskolában megrendezésre kerülő jelentős napok közül a Föld napjára emlékeznek legtöbbször, de a Madarak és Fák világnapját is többen jelölték válaszaikban. A válaszadók 10%-a jelölte azt, hogy iskolájukban nincsenek ilyen jellegű megemlékezések.

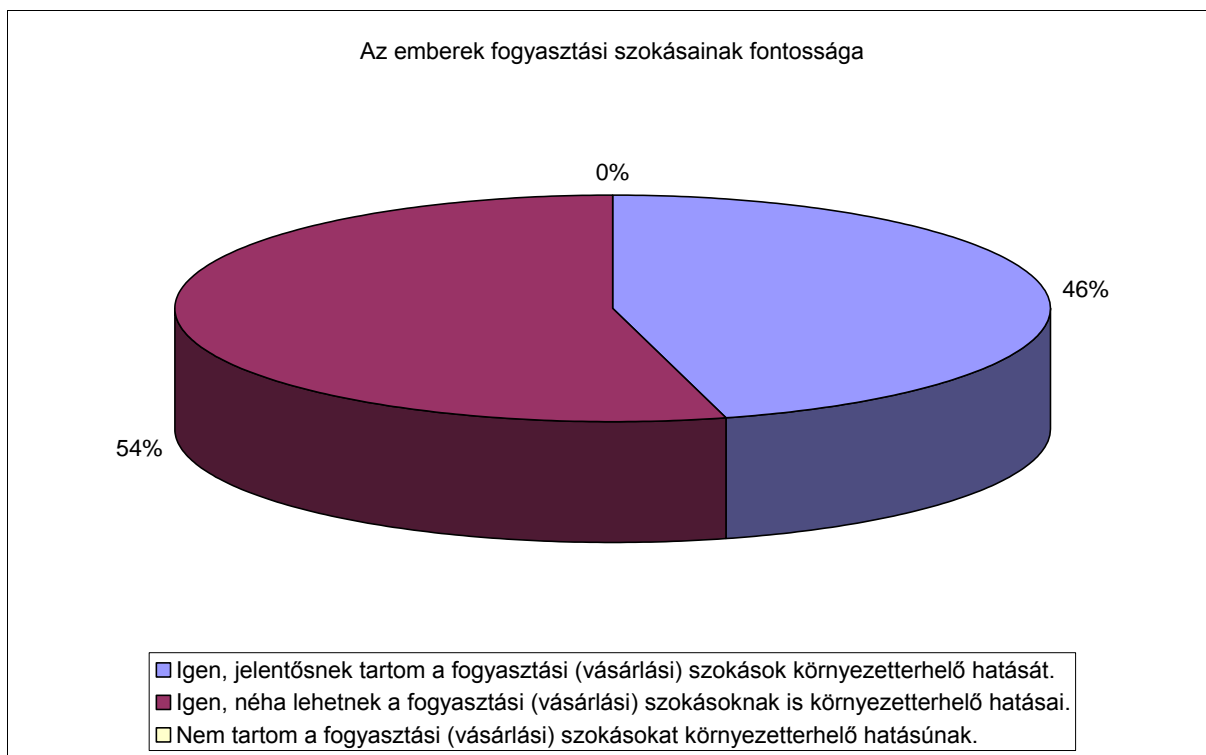
A tanulók 41,7 %-a tanulna szívesen többet a környezetvédelemről az iskolai tanórákon, 25 % inkább külön foglalkozáson bővítené az ismereteit, még 33% adta azt a választ, hogy megelégszik a jelenlegi lehetőségekkel.

A diákok válaszai alapján felállított sorrend, arra vonatkozóan hogy kinek a feladata és felelőssége a környezeti problémák megoldása a következő ragsor született:

1	Különböző civil szervezeteké
2	Vállalkozásoké, intézményeké
3	A településeket irányító helyi önkormányzatoké
4	Az országot irányító kormányé
5	Az egyes személyeké, családoké

A kérdőívben, arra kérdésre, hogy melyek azok a tevékenységek amelyekre a diákok odafigyelnek, 37 % ügyel a takarékos világításra és fűtésre, 32,6 % a takarékos vízfogyasztásra, és 28,3% gyűjti szelektíven a szemetet. A válaszok alapján megállapítható hogy a fiatalok igyekeznek környezettudatosan élni és figyelni a környezetükre. A válaszadók közül senki nem jelölte hogy „nem gondolt még ilyen lehetőségekre”.

A válaszadó diákok közül mindenki úgy véli, hogy az emberek fogyasztási szokásai befolyásolják a környezetet. A diákok 46% jelentősnek tartja a fogyasztási szokások környezetterhelő hatását, 54 % véli úgy hogy néhány fogyasztási szokás terheli a környezetet.

11. diagram

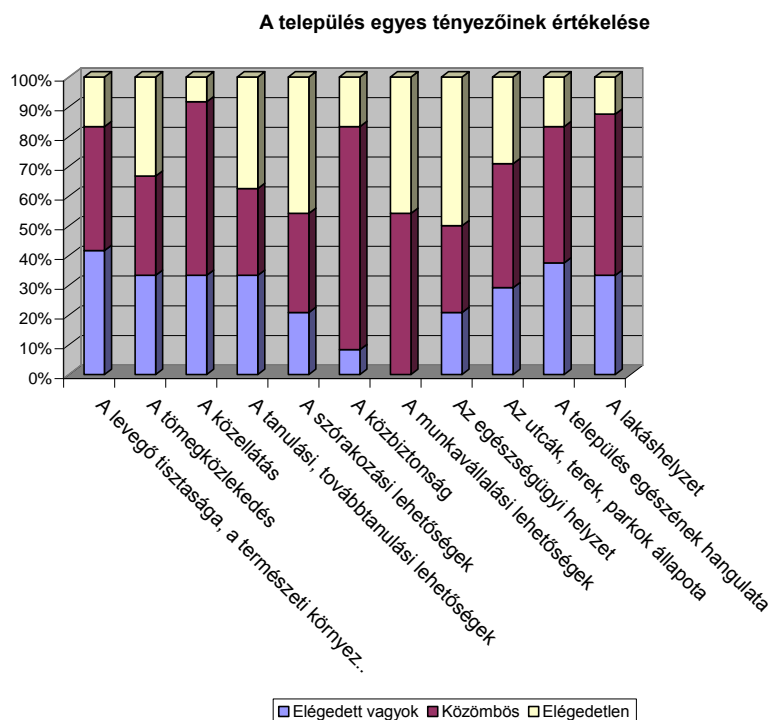
A tanulók 37,5%-a válaszolta, hogy gyakran használ/ vásárol olyan terméket, amelyről tudja, hogy nem terheli a környezetet, 62,5 % pedig használ, de csak ritkán ilyen jellegű termékeket.

A kérdőívet kitöltők 33,3%-a folyamatosan tájékozódik a lakóhelye ügyeiről, 54,2% csak ritkán foglalkozik vele, és csupán a válaszadók 12,5 %-t nem érdeklik a helyi ügyek.

Mór Város, valamint a szűkebb lakókörnyezet aktuális ügyeit és problémáit a válaszadók 45,8%, majdnem a fele otthon a szülőikkel és ismerősökkel beszéli meg. Ezt követi a baráti társaság (25%) és az iskolában a tanárokkal (25%) megvitatása.

A megkérdezettek 70,8%-a él szívesen a településen, és 29,2 % válaszolta, hogy ha lenne lehetőségük elköltöznének.

12. diagram

A megkérdezettek a leginkább a levegő tisztaságával és a település egészségének hangulatával elégedettek. A legnagyobb elégedetlenség a szórakozási lehetőségek, az egészségügyi helyzet, és a munkavállalási lehetőségeknél tapasztalható.

Arra a kérdésre, hogy melyik három a legfontosabb települési probléma eltérő válaszok születtek. A legtöbben a tömegközlekedést, az egészségügyet, hulladék lerakást, valamint a lakáshelyzetet jelölték meg.

Összességében elmondható, hogy a lakosság tudatában van a jelen és jövő generációkat veszélyeztető folyamatok Mór Várost tekintve. Olyan problémákat jelöltek meg, amelyek megfigyelhetők globális és lokális szinten egyaránt. A kérdőívben azonban kiolvasható, hogy melyek azok a tényezők, problémák amelyek a legnagyobb problémát jelentik a lakosság körében. Ezt figyelembe véve kerül kialakításra jelen program.

Jelen program és terv azért készül, hogy a fenntartható fejlődés szemléletét kialakítsa a Város lakosságának és intézményeinek körében, valamint a benne megfogalmazott programokat, célkitűzéseket, stratégiát, jövőképet ne csak tervezés szintjén álmodják meg, hanem azok megvalósítását is elérjék.

3.2 SWOT analízis

A célkitűzések megalapozásához a Város környezeti, társadalmi és gazdasági állapotának értékelése alapján szükséges meghatározni a főbb fejlődési, fejlesztési irányokat. Ennek egy jól bevált módszere az ún. SWOT analízis, amely a belső és külső tényezők alapján vizsgálja az adott állapotot és meghatározza a kitérési irányokat.

Az egyes betűk jelentése:

S - erősségek (strengths)

W - gyengeségek (weaknesses)

O - lehetőségek (opportunities)

T - veszélyek (threats)

ERŐSSÉGEK

- **Társadalmi pillér**

- Közlekedésből származó előnyök (81-es főút, M1 autópálya)
- Földrajzi elhelyezkedés (Székesfehérvár, Tatabánya közelsége)
- Természeti értékek
- Építészeti értékek
- Infrastrukturális ellátottság (víz, gáz, villamos energiaellátás) megfelelő
- Védett és műemléki jellegű épületek
- Civil szervezetek száma, aktivitása
- Szakképzett munkaerő
- Sport és egyéb kikapcsolódási lehetőségek

- **Környezeti pillér**

- Környezeti elemek állapota jó
- Védett természeti területek biológiai sokfélesége
- Talajok szennyezettsége csekély
- Kommunális és szelektív hulladékgyűjtés és szállítás
- A helyi környezetvédelmi jogszabályalkotás a környezetvédelem valamennyi területét átfogja
- Ásványvíz
- Belvárosi zöldfelület aránya nagy

- ***Gazdasági pillér***

- Szakképzett munkaerő
- Ipari park
- Közlekedési főutvonal közelsége (81 autóút, M1 autópálya)
- Infrastrukturális ellátottság (víz, gáz, villamos energiaellátás) megfelelő

GYENGESÉGEK

- ***Társadalmi pillér***

- Csapadékvíz elvezetés több helyen problémát okoz a városban, az árkok és elvezetők állapota csak részben megfelelő
- Csökkenő gyermekvállalási hajlandóság
- Válások számának növekedése
- Segélyezésre szorulóknak számának növekedése
- Szórakozási és kulturális lehetőségek száma nem megfelelő
- Közbiztonság nem megfelelő
- Kerékpár út hiánya
- Járdák állapota nem megfelelő
- Játsszóterek állapota néhány helyen nem megfelelő
- Kevés az oktatási lehetőség

- ***Környezeti pillér***

- Illegális hulladékraakó helyek száma jelentős
- Csapadékelvezető árkok állapota nem megfelelő
- A műemléki épületek felújításra szorulnak

- ***Gazdasági pillér***

- Kihasztnálatlan turisztikai lehetőségek
- Ipari park bővítésre szorul
- A Lamberg –kastély épülete felújításra szorul

LEHETŐSÉGEK

- **Társadalmi pillér**
  - Lakossági összefogás
  - Fiatalok szórakozási lehetőségeinek bővítése
  - Kulturális élet fellendítése, helyi lakosság nagyobb arányú bevonása
  - Lakosság környezettudatosságra növelése
  - Szakképzés, szakmunkás képzés erősítése
  - Magas fokú környezeti nevelés az óvodákban és az iskolákban
  - Lakosság bevonása az önkormányzati kezdeményezésű akciókba
  - Figyelemfelhívó rendezvények szervezése
  - Civil szervezetek aktivitásának növelése
  - Helyi vállalkozások bevonása
  - Turizmus fejlesztése

- **Környezeti pillér**
  - Természetvédelmi, fejlesztési együttműködés kialakítása
  - Természeti és táji adottságok turisztikai szempontú hasznosítása
  - Külső források bevonása a természetvédelmi fejlesztésekbe
  - Helyi jelentőségű védett területek arányának növelése
  - Védett természeti területek fejlesztése
  - Környezetbarát közlekedés-fejlesztés (kerékpárutak, tömegközlekedés fejlesztés)
  - Megújuló energiaforrások alkalmazása intézményekben (szélenergia, napenergia stb.)
  - Gyerekbarát környezet kialakítása

- **Gazdasági pillér**
  - EU, hazai források bevonása a gazdasági fejlesztésekbe
  - Sport, kerékpár, gyalogtúra, lovas, horgász, vadász öko turizmus fejlesztése
  - Új munkahelyek teremtése
  - Új vállalatok bevonása a Járműipari Klaszter által
  - Háztáji termékek piaci pozíciójának erősítése
  - Kerékpáros turizmus népszerűsítése
  - Bortermelés

VESZÉLYEK

- **Társadalmi pillér**
  - Elvándorlási ráta növekedése
  - Népeségfogyás
  - Öregedési index növekedése
  - Társadalmi elidegenedés
  - Közömbösség a helyi ügyekben
  - Globalizáció hatás, identitástudat csökkenése
  - Hagyományörzés háttérbe szorul
  - Életszínvonal romlás

- **Környezeti pillér**
  - Környezeti káresemények kockázata
  - Közlekedés okozta környezetszennyezés növekedés
  - Szelektív hulladékgyűjtéssel szembeni ellenállás
  - Környezetterhelő tevékenységek betelepülése
  - Mezőgazdasági túlhasznosításból eredően a talajok fizikai kimerülése
  - Felszín alatti vizek szennyezettségének növekedése
  - Légszennyezettség növekedése
  - Levegő allergén pollenmennyiségének növekedése
  - Természeti értékek pusztulása

- **Gazdasági pillér**
  - Fiatalok elköltözése
  - Munkanélküliség növekedése
  - Újabb gazdasági válság
  - Finanszírozási problémák
  - Területi különbségek fokozása
  - Vállalkozási önerő hiánya

4 Startégia

A stratégia definíciószerűen olyan koncepció, mely rögzíti a település hosszú távú célkitűzéseit, meghatározza a célok megvalósulásához szükséges erőforrásokat és a lényegesebb fejlesztési akciókat. Értékelési és célkitűzési tevékenység az Önkormányzat jövőbeni céljaira és azok megvalósítási módjaira vonatkozó elképzelések összessége

4.3 Célállapot

Cél a fenntartható fejlődés elősegítése, melynek következtében megvalósul az erőforrások gazdaságos felhasználása. Fellendül a település gazdasága, új munkahelyek jönnek létre, bővülnek a jövedelemszerzési lehetőségek. A település életében és a döntésekben aktívan résztvevő, környezettudatos lakosság él a városban, a helyi identitás- és közösségtudat erősítése a felnövekvő generációkban. A gazdasági előrelépésnek köszönhető növekvő eltartó képesség, a megújuló társadalmi és települési környezet az életkörülmények és életszínvonal javulását eredményezik. Nő a város népességmegtartó ereje, nő a gyermekvállalási hajlandóság.

A jövőkép eléréséhez hosszútávú (9-20 év) célkitűzések és középtávú (4-8 év) tematikus célok és rövidtávú (1-3 év) részcélok megvalósulására van szükség.

4.4 Prioritások

A fenntartható fejlődés elősegítéséhez, mint központi célhoz szükséges a fenntarthatósági pillérek (környezet-társadalom-gazdaság) stabilizálása, megerősítése. Az egyes prioritások között nem állítható fel sorrendiség, megvalósulásuk a település számára komplex módon fontos, csak együttesen eredményezik az elérni kívánt célállapotot.

Környezeti prioritások:

- környezeti elemek állapotának javítása (levegő, víz, talaj)
- zajvédelem (közlekedési és ipari zaj csökkentési lehetőségeinek kidolgozása)
- hulladékgyűjtés, kezelés tevékenységének javítása, hulladékok újra használatának, hasznosításának ösztönzése
- megújuló energiaforrások alkalmazása
- zöldfelületek növelése, állapotuk javítása
- növény és állatvilág fenntartása
- infrastrukturális helyzet fejlesztése

Társadalmi prioritások:

- társadalmi szemléletformálás
- humán erőforrás fejlesztése
- egészségügyi és szociális helyzet fejlesztése
- oktatás, kulturális élet fejlesztése
- közbiztonság fejlesztése
- kisebbségi és esélyegyenlőségi jogok biztosítása

Gazdasági prioritások:

- nemzetközi együttműködés
- az Önkormányzat és intézményeinek hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése
- ipar fejlesztése
- mezőgazdaság fenntarthatóságának elősegítése
- gazdasági szektorok (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése
- vendéglátás, idegenforgalom fellendítése

4.5 Várható hatások

A kitűzött fő és részcélok megvalósulásának lehetnek közvetett és közvetlen hatásai az egyes fenntarthatósági pilléreket tekintve.

Környezeti hatások.

- a környezet minősége, állapota javul
- a levegő minősége nem romlik, javul
- a talaj, a vizek minősége javul
- a zaj és rezgés okozta környezeti terhelés csökken
- a hulladékok káros hatásainak csökkenése
- a zöldterületek állapota javul, a zöldterületi arány növekszik
- védett természeti területek, élőhelyek megmaradnak
- új természetvédelmi területek kerülnek kijelölésre

Társadalmi hatások:

- javuló életminőség
- a lakosság környezettudatossága nő
- közoktatás helyzete javul, korszerűsödik
- egészségügyi ellátás, szociális helyzet javul
- esélyegyenlőség megteremtődése
- munkanélküliség csökken
- a lakosság korösszetétele javul, nő a gyermekvállalási kedv
- közbiztonság javulása
- kulturális értékek, hagyományok megőrzése
- társadalmi aktivitás növekedése

Gazdasági hatások:

- infrastruktúra javul
- vállalkozások száma nő
- beruházások száma nő
- közösségi közlekedés, a település megközelíthetősége javul
- turizmus, idegenforgalom fellendülése
- a mezőgazdaság korszerűsödik
- a lakosság jövedelmi helyzet javul, bevételei növekednek

5 Megvalósítás

A stratégia hatékony és sikeres megvalósítása, a lehető legjobb eredmény elérése a közösség lehető legkisebb mértékű felhasználásával. Erőforrások alatt nem csak a pénz értendő, hanem sokkal inkább a természeti erőforrások is. Több projekt gyakran más szervezetekkel együttműködve valósíthatóak meg. A hasonló kezdeményezések közötti, közösségen belüli együttműködésnek ezt a típusát horizontális kapcsolatnak hívják. Ha regionális vagy országos szinten alakítunk ki partneri kapcsolatokat, ezt az együttműködést vertikális kapcsolatnak nevezzük.

Biztosítani kell, hogy a megvalósítás végig összhangban legyen a fenntartható fejlődés kritériumaival.

5.1 Környezeti pillér

5.1.1 Környezet ismerete, környezetgazdálkodás

Cél, az oktatás minden szintjén a környezetvédelmi tudatformálás. A pedagógiai célrendszerben helyet kell adni a környezettudatos gondolkodás kialakításának, a fenntartható fejlődés előmozdításának.

Mindenki számára elérhető környezeti adatbázis létrehozása, mely biztosítja, hogy a város polgárai naprakész adatokkal rendelkezzenek a település környezeti állapotáról, az előkészítés alatt álló beruházások, fejlesztések várható környezeti hatásáról.

Projekt neve:	Környezetvédelmi célú informatikai fejlesztés a közigazgatásban
Célja:	A környezeti tervezés, stratégia- és programalkotás segítése, az Önkormányzat informatikai támogatása, az adatkezelések harmonizálása.
Célcsoport:	Lakosság
Érintett terület:	Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés:	Rövid és középtáv
Partnerek:	Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség:	100 millió Ft
Megvalósítási keret:	KEOP-6.3.0/09-11

5.1.2 Települési és épített környezet védelme

- Abból kell kiindulni, hogy a közösség mit tud tenni az országos védelem alá nem helyezett helyi értékek védelme érdekében. A városnak több műemléki vagy helyi védettségű épülete felújításra szorul. A város központjának központi szerepköre sem kellően kihangsúlyozott, ami a jelenlévő szolgáltatások relatíve alacsony számában is megmutatkozik. Elsődleges feladat a belváros, valamint további városi területek minőségi fejlesztése, az épületállomány megújítása, közterek és közparkok kialakítása, rendbetétele. Mindezek a város gazdasági potenciáljának emelését is eredményezik, hiszen egy felkapottabb, rendben tartott települési környezetben elsősorban a kis- és középvállalkozások gazdasági alapjai is biztosabbnak tekinthetők, hiszen a lakosok szívesebben maradnak helyben, pénzüket inkább itt költik el, nem beszélve a várhatóan fellendülő idegenforgalom bevételnövelő hatásairól. A tematikus cél elérését biztosítja az **épített környezet védelme**, fejlesztése, ami szorosan kapcsolódik a központi városrészben megvalósuló város-rehabilitációhoz: a város megújuló központi városmagja, közterei és újonnan kialakuló szolgáltatásai jelentős mértékben segítik azt, hogy lakosainak magasabb szintű szolgáltatásokat, városképet nyújtson, ezzel is segítse a város lakosainak helyhez kötöttségét. A központi városrész mellett a buszpályaudvar környezetében lévő lakóépületek rehabilitációja, a Millenniumi park szomszédságában lévő egészségügyi intézmények elköltöztetésével a terület új funkciójának kialakítása, a terület rehabilitációja, lakóterület és rekreációs központ kialakítása, a szocreál lakóépületek felújítása, megjelenésük modernizálása, az Erzsébet tér környezetének tervezett rehabilitációja mind hozzájárulnak ehhez.

Projekt neve: **Funkcióbővítő város-rehabilitáció**
Célja: A belváros építészeti megújítása, szolgáltató-rendszerének fejlesztése.
Célcsoport: Lakosság, vállalkozók, városba látogatók
Érintett terület: Szt. István tér 7. épület felújítása
Lovarda u. 1. épület felújítása
Polgármesteri Hivatal megújítása
Szent István tér megújítása
Kapucinus tér felújítása
Javasolt ütemezés: 1-3 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Radó Antal Művelődési Központ
Civil szervezetek
Beruházási költség: 721 millió Ft
Megvalósítási keret: KDOP 3.1.1.

Projekt neve: **Petőfi Sándor Általános Iskola tanépület építése**
Célja: Az iskola Wekerle S. utcai épületének kiváltása új 4 tantermes, étkezővel ellátott iskolaépület építése.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór, Ady Endre u.
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Petőfi Sándor Általános Iskola
Javasolt ütemezés: 4-8 év
Beruházási költség: 120 millió Ft
Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati forrás

Projekt neve: **Pitypang Óvoda felújítása**
Célja: Az épület energetikai felújítása.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór, Erzsébet tér
Javasolt ütemezés: 1-3 év
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Pitypang Óvoda
Beruházási költség: 65 044 e Ft
Megvalósítási keret: KEOP- 5.3.0/A

Projekt neve: **Egyedi helyi védelem alatt álló pincék, prэшázak felújítása**
Célja: Egyedi helyi védelem alatt álló pincék, prэшázak felújításához anyagi és szakmai segítség nyújtása.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Pince u., Pince sor, Ezerjő u., Zrínyi u. területén található pincék, prэшázak
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Városvédő és Szépítő Egyesület
Beruházási költség:
Megvalósítási keret: Saját forrás

Projekt neve: **Patakmeder és környezetének rehabilitációja**
Célja: A kialakításra váró buszpályaudvar és körforgalom érdekében a Kút-ér patak lefedése.
Célcsoport: Lakosság, városba látogatók
Érintett terület: Mór, Kodály Z. u.-Deák F. u.-Vértes u. kereszteződés
Javasolt ütemezés: 4-8 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Vértesaljai Víztársulat
Beruházási költség: 10 millió Ft
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

Projekt neve: **Lamberg kastély mellékszárnyainak felújítása**
Célja: A Lamberg kastély két mellékszárnyának felújítása, az első udvar rehabilitációja.
Célcsoport: Lakosság, városba látogatók
Érintett terület: Mór, Szent István tér 5.
Javasolt ütemezés: 4-8 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Radó Antal Művelődési Ház
Beruházási költség: 270 millió Ft
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

Projekt neve: **Köztársaság tér 1. felújítása**
Célja: Az Önkormányzati tulajdonú, kereskedők, szolgáltatók által bérelt épület külső-belső felújítása.
Célcsoport: Vállalkozók, lakosság, városba látogatók
Érintett terület: Mór, Köztársaság tér 1.
Javasolt ütemezés: 4-8 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség: 72 millió Ft
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

Projekt neve: **Radnóti Miklós Általános Iskola felújítása**
Célja: Az intézmény épületének külső-belső felújítása.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór, Szent István tér 6.
Javasolt ütemezés: 4-8 év
Partnerek: Móri Többcélú Kistérségi Társulás
Radnóti Miklós Általános Iskola
Beruházási költség: 500 millió Ft
Megvalósítási keret: KEOP-4.9.0

Projekt neve:	Városház-köz területének fejlesztése
Célja:	Kiskereskedelmi, bevásárló, szolgáltató központ kialakítása.
Célcsoport:	Lakosság, vállalkozók, városba látogatók
Érintett terület:	Mór, Városház köz, piac
Javasolt ütemezés:	9-20 év
Partnerek:	Mór Város Önkormányzata Vállalkozók
Beruházási költség:	Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret:	Önerő, pályázati forrás, magán tőke
Projekt neve:	Új Városháza kialakítása, építése
Célja:	Korszerű, a funkciójának megfelelő, ügyfélbarát „szolgáltató központ” kialakítása, építése.
Célcsoport:	Lakosság
Érintett terület:	Mór, belváros
Javasolt ütemezés:	9-20 év
Partnerek:	Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség:	Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret:	Pályázati forrás, önerő
Projekt neve:	Köztemető Ravatalozó építése
Célja:	A Kálvária temetőben egy korszerű és a szertartások elvégzéséhez méltó ravatalozó építése, urnás temetkezési helyek kialakításával.
Célcsoport:	Lakosság
Érintett terület:	Mór, Táncsics M. u. Kálvária Temető
Javasolt ütemezés:	4-20 év
Partnerek:	Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség:	100 millió Ft
Megvalósítási keret:	Önerő, pályázati forrás

5.1.3 A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól

Projekt neve:	A környezet minőségének javítása, élhető, egészséges városi környezet kialakítása
Célja:	Az egészségre veszélyes környezeti ártalmak csökkentése, a levegő, víz, a talaj szennyezésének visszaszorítása, a zajterhelés korlátozása.
Célcsoport:	Lakosság, látogatók
Érintett terület:	Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés:	Folyamatosan
Partnerek:	Mór Városi Önkormányzat Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Beruházási költség:	Projekt mérettől függően
Megvalósítási keret:	Saját forrás, pályázati keret

Projekt neve: **Allergén növények egészségkárosító hatásainak csökkentése**
Célja: A város területén előforduló allergén növények feltérképezése, intézkedési program kialakítása és végrehajtása, a fertőzött területen közérdekű védekezés elrendelése.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: 1 millió Ft
Megvalósítási keret: Önerő

Projekt neve: **Utak portalanítása**
Célja: A burkolt utak rendszeres seprése, nyáron az utak locsolása
Célcsoport: Lakosság, ide látogatók
Érintett terület: Mór város belterülete
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Koller és Varga Kft
Beruházási költség: 4 millió Ft/év
Megvalósítási keret: Saját költség

Projekt neve: **Felszíni vizekbe történő illegális szennyvízbevezetés feltárása**
Célja: Illegális folyékonyhulladék ürítő helyek és szennyvíz bevezetések megszüntetése.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Felsődobos, Árkipusztá, Tímárpusztá, közcélú vízfolyások
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Civil szervezetek
Fejérvíz Zrt
Beruházási költség:
Megvalósítási keret:

Projekt neve: **A felszíni és felszín alatti vizeket szennyező illegális hulladéklerakók felszámolása**
Célja: A felszíni és felszín alatti vizeket szennyező illegális lerakók felszámolása, különösen a felszíni vizek parti sávjában és mély fekvésű területeken, ahol a hulladék és a talajvíz közvetlenül érintkezhet.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Civil szervezetek
Beruházási költség: Projekt mérettől függő
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

Projekt neve: **Zajterhelés megelőzése**
Célja: Zajvédelmi követelmények érvényre juttatása, telephely engedélyezések során igazolni kell a zajterhelési határértékek teljesülését. Közlekedési eredetű zajterhelés csökkentése érdekében forgalomszervezési, járműkorszerűsítési és útminőségi fejlesztések elvégzése.
Célcsoport: Lakosság, turisták, ide látogatók
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Civil szervezetek
Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Beruházási költség: Projekt mérettől függő
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

Projekt neve: **Levegőtisztaság védelme**
Célja: Uniós elvárásoknak és a jogszabályokban előírt határértékeknek való megfelelés, a légszennyezettség mértékének csökkentése. Közlekedési eredetű légszennyezés csökkentése érdekében forgalomszervezési, járműkorszerűsítési és útminőségi fejlesztések elvégzése.
Célcsoport: Lakosság, ide látogatók, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Civil szervezetek
Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség
Beruházási költség: Projekt mérettől függő
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

5.1.4 Infrastruktúra javítása, fejlesztése

Projekt neve: **Móri szennyvíztisztító telep rekonstrukciója, bővítése**
Célja: A szennyvíztisztító telep kapacitásának növelése.
Célcsoport: Lakosság, vállalkozások
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: 9-20 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Fejérvíz Zrt
Beruházási költség: Projekt mérettől függő
Megvalósítási keret: Pályázati forrás

Projekt neve: **Felsődobos szennyvíztisztításának megoldása**
Célja: A közműves csatornával el nem látható területen a szennyvíztisztítás és kezelés korszerűbb, fenntarthatóbb módjának elterjesztése, bevezetése. Felsődoboson a szennyvizet egyedi medencékben gyűjtik, amelyekből az összegyűlt szennyvizet szippantó kocsival szállítják el a kijelölt ürítő helyre. Az un. zárt szennyvíztározó medencék legnagyobb részben nagy valószínűséggel szikkasztóként működnek. A lakók egy része a szippantott szennyvizet a volt kavicsbánya területén, vagy a település körüli erdőben engedik ki. A talajba kerülő szennyvíz a talajt

és a talajvizet is szennyezi, ami hosszútávon nemcsak a felszín közeli, de a mélyebben fekvő vízáradó rétegek elnitratósodásához is vezet.

Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Felsődobos
Javasolt ütemezés: 4-8 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Fejérvíz Zrt
Beruházási költség: Projekt mérettől függő
Megvalósítási keret: Pályázati pénz, önerő

Projekt neve: **Önkormányzati tulajdonú bel és külterületi utak fejlesztése**
Célja: A meglévő útburkolat minőségének javítása, külterületi utak portalanítása.

Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Minőségjavítás folyamatos, építés hosszútáv
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Pályázati pénz, önerő

Projekt neve: **Járdaépítési program**
Célja: A nem megfelelően kialakított, tönkre ment járdák helyett biztonságosan használható, térköves járdák építése.

Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség: Költségvetésben elkülönített összeg
Megvalósítási keret: Sajátforrás

Projekt neve: **Dózsa Gy. u. út és parkoló építése**
Célja: A Dózsa Gy. út és a Vámos köz által határolt területen út felújítása és parkolók kialakítása.

Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Dózsa Gy. u. 5.-33., és a Vámosköz 4.-9. sz.
Javasolt ütemezés: 1-3 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség: 50 millió Ft
Megvalósítási keret: Saját forrás

5.1.5 Energia felhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása

Cél a megújuló energiaforrások felhasználási arányának növelése, környezetbarát technológiák bevezetése, energiatakarékosság.

Projekt neve: **Közüntézmények energiatakarékos felújítása**
Célja: Közüntézmények felújítása oly módon, hogy megújuló energiaforrások használatával, az épületek szigetelésével jelentős energia megtakarítás érhető el.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közüntézményei
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Pályázati pénz, önerő

Projekt neve: **Panelos és családi házak energiatakarékos felújításának támogatása**
Célja: Támogatás nyújtása azoknak, akik épületeik felújítása során meghatározott mértékű energia megtakarítást érnek el.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatosan, középtávon 4-8 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Lakosság
Kormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Pályázati pénz, önerő

Projekt neve: **Biomassza és szélenergia alkalmazási lehetőségeinek vizsgálata**
Célja: A fosszilis energiahordozók helyett megújuló energiák alkalmazása, csökkentve ezzel a környezetterhelést, hosszútávon az energia költséget.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Közüntézmények, iparterületek, lakóházak
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Mórhő Kft
Vállalkozások
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, magántőke

5.1.6 Zöldterületek védelme, fenntartása

Cél a városi környezet javítása, az esztétikai érték növelése. A megfelelően kialakított városi zöldfelületi rendszer a lakosság jólétét szolgálja, javítja a városi klímát, jótékonyan befolyásolja a városképet.

Projekt neve: **Erzsébet tér rehabilitációja**
Célja: Az Erzsébet téren elbontásra került szovjet emlékmű és katonai sírok helyének felújítása, Wekerle Sándor szobrának méltó elhelyezése.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór, Erzsébet tér
Javasolt ütemezés: Folyamatban, átadás 2011.08. hó

Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Városvédő és Szépítő Egyesület
Wekerle Sándor Emlékbizottság
Művészeti Szabadiskola Alapítvány
Beruházási költség: 63 millió Ft
Megvalósítási keret: Saját forrás, lakossági és vállalkozói támogatás

Projekt neve: Kálvária köztemető kertészeti felújítása

Célja: Az elkészített kertészeti kiviteli terv szerint a temető zöldfelületének felújítása.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: Mór, Táncsics u. Kálvária Temető

Javasolt ütemezés: Folyamatosan a növényültetések, tereprendezés, középtávon 4-8 év a burkolatok kialakítása, közvilágítás kiépítése

Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Koller és Varga Kft

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati pénz

Projekt neve: Babos kút környezetének rendezése

Célja: A város legintenzívebb zöldterületévé fejleszthető. Az elkészített kertészeti kiviteli terv alapján a kihasználatlan gyepterületek rekreációs, szabadidős célú hasznosítása, a Babos kút méltó foglалásaként. A vízfolyások találkozásánál kis tó alakítandó ki, a területen kap helyet a város központi játszótere.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: Mór, Vértes utca

Javasolt ütemezés: Folyamatosan a növényültetések, 4-8 év burkolatok, játszóterek kialakítása

Partnerek: Mór Város Önkormányzata

Beruházási költség:

Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázat pénz

Projekt neve: Homoki temető előtti zöldterület rendezése

Célja: A város szélén a temető előtt szilárd burkolatú parkoló kialakítása, a temető körüli zöldterület kertészeti rendezése.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: Mór, Tábor u.

Javasolt ütemezés: 1-3 év

Partnerek: Mór Város Önkormányzata

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati pénz

Projekt neve: Békás-tó területének rendezése

Célja: A terület parkosítása, mélyfekvésének köszönhetően tó és sétány kialakítása.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: Zrínyi u.- Agyag u. által bezárt terület

Javasolt ütemezés: 4-8 év

Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Belterület fasorok telepítése, megújítása**
Célja: A város összképének javítása, a ritkán fásított utcák betelepítése.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Lakosság
Beruházási költség: 2 millió Ft/év
Megvalósítási keret: Sajátforrás

5.1.7 Növény és állatvilág fenntartása

A természeti környezet hosszú távú védelme a LA21 program kiemelt feladata, hiszen ez az önmagát megújítani képes közeg elteti az emberi fajt is, a bennünket körülvevő természet biztosítja alapvetően az elfogyasztott, felhasznált javak alapanyagait, és végül a természetes környezet kell, hogy megbirkózzon a civilizációs fejlődés salakanyagainak megemésztésével is.

Elsőrendű szempont a természetvédelmileg fontos területek védettségének megalapozása, fenntartása. A város lakói és az idelátogató turisták elsődleges érdeke a természeti környezet megőrzése.

Projekt neve: **Helyi jelentőségű természetvédelmi területek fenntartása**
Célja: A természet közeli élőhelyek fenntartása, bemutatása.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Vajal forrás, Móri-víz
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Móri-árok Természeti Öröksége Alapítvány
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Látó-hegyi tavak helyi jelentőségű természetvédelmi területté nyilvánítása**
Célja: Élő, táplálkozó és szaporodó hely védelme.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Látó-hegy
Javasolt ütemezés: 1-3 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Móri-árok Természeti Öröksége Alapítvány
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

5.1.8 Hulladékgazdálkodás

Cél az országos, regionális, és helyi hulladékgazdálkodási tervek prioritásainak érvényesítése, a megelőzés szempontú hulladékgazdálkodás kialakítása. Környezetbarát és a „szennyező fizet” elven alapuló rendszer kidolgozása. A termelési és a lakossági hulladékcsökkentés ösztönzése, a lakossági veszélyes hulladékmennyiség csökkentése és szervezett begyűjtés megvalósítása.

Projekt neve: A települési szilárd hulladéklerakót érintő térségi szintű rekultivációs programok elvégzése

Célja: Közép-Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társulás keretében a móri hulladéklerakó rekultivációja, komposztáló telep és hulladékudvar kialakítása.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: Mór város közigazgatási területe

Javasolt ütemezés: Folyamatban

Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Közép-Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társulás

Beruházási költség: 150 millió Ft

Megvalósítási keret: KEOP 2.3.0/2F

Projekt neve: Hulladékcsökkentési és szelektív gyűjtési program megvalósítása az önkormányzati intézményekben

Célja: Példaértékű megoldás, hulladékminimalizálás, anyagtakarékosság.

Célcsoport: Az önkormányzati intézmények dolgozói

Érintett terület: Polgármesteri Hivatal, iskolák, óvodák, művelődési központ, szociális és egészségügyi intézmények

Javasolt ütemezés: 4-8 év

Partnerek: Mór Város Önkormányzata

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése

Célja: A szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése a település egész területére, a veszélyes hulladékalkotók és a zöldhulladékok kommunális hulladékoktól való külön gyűjtése, elősegítve a hulladékok újrahasznosítását.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: Mór város közigazgatási területe

Javasolt ütemezés: Folyamatos

Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Depónia Kft

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

5.2 Társadalmi pillér

5.2.1 Társadalmi szemléletformálás

Cél, a jelen és jövő generációk számára a fenntarthatósági szempontok megismertetése.

Projekt neve:	Szemléletformáló közösségi fórumok szervezése
Célja:	Rendszeres, a környezettudatos társadalmi magatartást, és a helyi értékek megőrzését elősegítő társadalmi fórumok szervezése.
Célcsoport:	Lakosság
Érintett terület:	Helyi és védett értékek
Javasolt ütemezés:	Folyamatosan
Partnerek:	Mór Város Önkormányzata Civil szervezetek Meghívott előadók
Beruházási költség:	1 millió Ft/év
Megvalósítási keret:	Sajátforrás, pályázati pénz

5.2.2 Intézményi működés hatékonyságának növelése

Cél a városban működő intézmények vizsgálata, fejlesztése, elősegítve a hatékony munkavégzést, a lakossággal való kapcsolat fejlesztését, könnyebb és gyorsabb ügyintézés.

Projekt neve:	Eszközbeszerzés a hatékonyabb intézményi működés érdekében
Célja:	Eszközbeszerzés a zöld beszerzés szempontjainak figyelembe vételével.
Célcsoport:	Mór Városi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala és intézményeinek dolgozói
Érintett terület:	Mór Városi Önkormányzat Polgármesteri Hivatala és intézményei
Javasolt ütemezés:	Rövid és középtáv
Partnerek:	Mór Város Önkormányzata
Beruházási költség:	Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret:	Sajátforrás, pályázati pénz

5.2.3 Egészségügyi helyzet fejlesztése

5.2.4 Szociális helyzet fejlesztése

Cél a településen élők szociális biztonságának növelése, a szociális problémák kezelése, a szociális feszültségek enyhítése.

Projekt neve:	Szociális szolgáltatások fejlesztése
Célja:	A szociális szolgáltatások körének szélesítése, a természetbeni szolgáltatások színvonalának javítása, bentlakásos intézmény kialakítása a kórház üres épületében.
Célcsoport:	Lakosság
Érintett terület:	Mór város közigazgatási területe

Javasolt ütemezés: Folyamatosan, a bentlakásos intézmény hosszútávon
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Szociális Alapszolgáltató Központ
Alapítványok
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz, magántőke

5.2.5 Oktatás, képzés fejlesztése

Projekt neve: **Nevelési-oktatási intézmények tanórai, tanórán kívüli és szabadidős tevékenységeinek támogatása**

Célja: A szabadidős tevékenységek hatékonyan segítik a kompetenciafejlesztést. Az intézmények közötti együttműködések elősegítése, egyedülálló pedagógiai és művészeti komplex tanulási formák elterjesztése a tanórán kívüli tevékenységek során, a tehetséggondozásban, a felzárkóztatásban.

Célcsoport: Tanulók, óvodások

Érintett terület:

Javasolt ütemezés:

Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
A város kulturális, művészeti és oktatási intézményei

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: TÁMOP-3.2.11/10/1

Projekt neve: **Etnikai kisebbséghez tartozó tanulók eredményes előrehaladását elősegítő program**

Célja: Az etnikai kisebbséghez tartozó tanulók felzárkóztatása.

Célcsoport: Lakosság

Érintett terület: -----

Javasolt ütemezés: Folyamatos

Partnerek: Mór Városi Önkormányzat

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **A kompetenciaalapú oktatásra való felkészülés támogatása**

Célja: Az iskolai oktatásban teljes körben be kell vezetni és alkalmazni kell a kompetencia alapú oktatási programokat.

Célcsoport: Lakosság, pedagógusok

Érintett terület: Iskolák

Javasolt ütemezés: Folyamatos, rövidtáv 1-3 év

Partnerek: Mór Városi Önkormányzat

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Korszerű eszközök beszerzése és alkalmazása az oktatásban**
Célja: Digitális táblák, számítástechnikai eszközök és programok beszerzése és alkalmazása a napi oktatói, nevelői munkában.
Célcsoport: Tanárok, diákok
Érintett terület: Iskolák
Javasolt ütemezés: Rövidtáv 1-3 év és középtáv 4-8 év
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Intézményi játszóterek szabványosítása, fejlesztése**
Célja: A biztonsági követelményeknek megfelelő játékszerek beszerzése, telepítése, a meglévő játékok szabványosítása.
Célcsoport: Tanárok, diákok
Érintett terület: Iskolák
Javasolt ütemezés: Rövid és középtáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

5.2.6 Közbiztonság fejlesztése

Cél a város közbiztonságának javítása.

Projekt neve: **Térfigyelő kamerarendszer bővítése**
Célja: A közrend és a közbiztonság érdekében növelni kell a településen elhelyezett kamerák számát a város bejövő útjain, a főbb útvonalakon és kereszteződésekben.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Móri Rendőrkapitányság
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz, magántőke

5.2.7 Kulturális élet fellendítése

Projekt neve: **Kulturális szakemberek továbbképzése**
Célja: A kulturális alapú szolgáltatásfejlesztések fenntarthatóságát és széleskörű elterjesztését segítő humán-erőforrás igényének biztosítása.
Célcsoport: közművelődési intézmények dolgozói
Érintett terület: ----
Javasolt ütemezés: Rövidtáv 1-3 év.
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat

Radó Antal Könyvtár és Művelődési Központ
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Szoft tevékenységek Mór Városcsözpontjának Rehabilitációja pályázat keretében.

Célja: A városi szövet fizikai megújítása mellett a társadalmi megújulás elősegítése civil szervezetek bevonásával.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Városcsözpont
Javasolt ütemezés: A projekt megvalósítási időszak
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: 6 750 000.-Ft
Megvalósítási keret: KDOP-2009-3.1.1/B

Projekt neve: Hagyományörző rendezvények szervezése, támogatása

Célja: Helytörténeti anyagok gyűjtése, dokumentálása, kiállítása, néptánc találkozók szervezése.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Városcsözpont, intézmények udvarai, épületei, egyházi intézmények
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Ifjúsági programok szervezése

Célja: A szabadidő kulturált eltöltését célzó programok, koncertek, filmvetítés, táncházak, kiállítások, versenyek szervezése, rendezése.
Célcsoport: Iskolások, fiatal felnőttek
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Rövid és középtáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Szabadtéri programok szervezése

Célja: Igényes kulturális szabadtéri programok szervezése kiegészítve a móri termelők és boros gazdák termékeinek kóstolásával.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

5.2.8 Esélyegyenlőségi jogok biztosítása

Cél, hogy az élet valamennyi területén megelőzzük a hátrányos megkülönböztetést és elősegítsük az egyes társadalmi csoportok tagjainak esélyegyenlőségét.

Projekt neve: **Fogyatékkal élők foglalkoztatása**
Célja: Munkahelyteremtés csökkent munkaképességű, fogyatékkal élő móriak számára
Célcsoport: Fogyatékkal élők
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Vállalkozások
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Pályázati pénz, magántőke

Projekt neve: **Közüntézmények, közterületek akadálymentesítése**
Célja: Akadálymentes közlekedés biztosítása az intézmények, közterületek felújítása, építése során.
Célcsoport: Fogyatékkal élők
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Pályázati pénz, sajátforrás

Projekt neve: **Kisebbségi szervezetek támogatása**
Célja: A városban élő kisebbség, elsősorban német nemzetiségű lakosok jogainak biztosítása.
Célcsoport: Kisebbségek tagjai
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Német Kisebbségi Önkormányzat
Beruházási költség:
Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Anyanyelvi oktatás, nevelés támogatása**
Célja: Óvodai, általános iskolai és gimnáziumi képzés során minél több tantárgy tanítása a kisebbség anyanyelvén.
Célcsoport: Kisebbségek tagjai
Érintett terület: Közoktatási intézmények
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat és
a város közoktatási intézményei
Német Kisebbségi Önkormányzat
Beruházási költség: Nincs megjelölt összeg
Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati pénz

5.2.9 . Közösségi közlekedés fellendítése

Projekt neve: Tábor u., Vásártér, Temetők közösségi közlekedésbe való bekapcsolása
Célja: A temetőlátogatók, a város külső részein élők közlekedésének javítása
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: Tábor u., Vásár tér
Javasolt ütemezés: Középtáv, 4-8 év
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Központi autóbusz állomás kialakítása
Célja: Az előírásoknak és a megnövekedett utasforgalomnak megfelelő korszerű buszpályaudvar kialakítása, építése.
Célcsoport: Lakosság, városba látogatók
Érintett terület: Mór, Kodály Zoltán u.
Javasolt ütemezés: Középtáv 4-8 év
Partnerek: Mór Város Önkormányzata
Alba Volán Zrt.
Beruházási költség: 120 millió Ft
Megvalósítási keret: Pályázati forrás, önerő

5.3 Gazdasági pillér

5.3.1 Nemzetközi együttműködés

Projekt neve: Testvérvárosi kapcsolatok fenntartása, fejlesztése
Célja: A meglévő testvérvárosi kapcsolatok elmélyítése, gazdasági-kulturális kapcsolatok fejlesztése, új városi kapcsolatok kialakítása.
Célcsoport: Lakosság
Érintett terület: -----
Javasolt ütemezés: Folyamatos
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

5.3.2 Az Önkormányzat és intézményei hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése

Projekt neve: Önkormányzati bevételek növelése
Célja: Az önkormányzat bevételeik és kiadásai közötti egyensúly megteremtése, a költségvetési arányok célirányos megállapítása, a közpénzek gazdaságos és hatékony elosztása, a bevételek növelése pályázatok és vissza nem térítendő támogatások révén.

Célcsoport: Mór Városi Önkormányzat és a város intézményei
Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Megvalósítási keret: Adók, pályázati források, támogatás

Projekt neve: Hatékony intézményi struktúra kialakítása

Célja: A feladatrendszer minőségi és mennyiségi mutatói alapján az optimálisan kialakítható munkakörök meghatározása, a tényleges igényeknek megfelelő megoldások alkalmazása, az optimális létszámszükséglet biztosítása, a szervezetek közötti együttműködés hatékonyságának növelése, a vezetői részfunkciók összehangolása.

Célcsoport: Mór Városi Önkormányzat és a város intézményei

Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Megvalósítási keret: Saját forrás, pályázati pénz

5.3.3 Ipar fejlesztése

Projekt neve: Vértes-Duna Járműipari Klaszter

Célja: A móri és környékbeli vállalkozók együttműködésével fellendíteni a térség gazdaságát, és bevonni hasonló profilú cégeket, munkahelyet teremtve ezzel az itt élőknek.

Célcsoport: Lakosság, vállalkozók, önkormányzatok

Érintett terület: Mór Városi Önkormányzat

Javasolt ütemezés: Folyamatos

Partnerek: Mór Városi Önkormányzat,
könyékbeli önkormányzatok, vállalkozások

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: KDOP -1.2.1. konstrukció keretében, sajátforrás

Projekt neve: Szakképzett munkaerőt és nagy hozzáadott értékű termékeket előállító vállalatok letelepedésének támogatása

Célja: Szakképzett helyi munkaerő részére munkahely teremtése, nagyobb jövedelmet biztosító munkahelyek teremtése.

Célcsoport: Lakosság, vállalkozások.

Érintett terület: Mór város közigazgatási területe

Javasolt ütemezés: Rövid és közép

Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Vállalkozások

Beruházási költség: Projekt méretétől függően

Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Szőlő és gyümölcsstermesztésre alapozott élelmiszeripar támogatása

Célja: A helyi termelők, gazdák termékeinek helyi feldolgozása, munkahelyteremtés.

Célcsoport: Vállalkozók, termelők

Érintett terület: Mór város közigazgatási területe

Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv

Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Termelők, vállalkozók
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

5.3.4 Mezőgazdaság fejlesztése

A mezőgazdaság mindig is több volt, mint egyszerű árutermelő ágazat. Az élelmiszerek és nyersanyagok előállításán túl egyéb feladatokat is ellátott, tájat, élővilágot, talajt, vizet, környezetet is „termelt”, munkát és megélhetést, életcélokat és feladatokat biztosított a vidék embere és közösségei számára. Ez ma sincs másként. A fenntartható mezőgazdasági földhasználati és gazdálkodási rendszerek alkalmazása a vidéki térségek és a vidék társadalmi megmaradásának kulcskérdése.

Projekt neve: Agrár-környezetgazdálkodás
Célja: Megvalósítása során elsődleges szempont a vidék fejlődését, az ott élők életminőségét javító támogatások biztosítása. Mindezek mellett a program kiemelten kezeli a természeti erőforrások és a környezeti értékek védelmét is.

Célcsoport: Társadalom
Érintett terület: AKG pályázatra bejelentett területek
Javasolt ütemezés: Folyamatosan, a pályázatban vállalt időtartam
Partnerek: Gazdák
Megvalósítási keret: ÚMVP-AKG

Projekt neve: Helyes gazdálkodási gyakorlat betartása
Célja: A gazdálkodás során a kötelező környezetvédelmi előírások betartása, az erőforrások csökkentett felhasználása a kemikáliák emissziójának csökkentésével, talajvédő agrotechnika alkalmazásával a jó mezőgazdasági és ökológiai állapot fenntartása érdekében.

Célcsoport: Társadalom
Érintett terület: A gazdák, vállalkozók által érintett földterületek, birtokok, legelők.

Javasolt ütemezés: Folyamatosan
Partnerek: Gazdák
Megvalósítási keret: Területalapú támogatás

Projekt neve: A kultúrtáj ápolása és a biodiverzitás fenntartása
Célja: A kialakult tájforma fenntartása, a területek kultúrállapotban tartása. A szőlő és gyümölcsstermesztés fenntartása, fejlesztése, hagyományos fajták termesztésben tartása, illetve újra termesztésbe vonása.

Célcsoport: Társadalom
Érintett terület: A gazdák, vállalkozók által érintett földterületek
Javasolt ütemezés: Folyamatosan, hosszútávon
Partnerek: Gazdák
Beruházási költség:
Megvalósítási keret: Területalapú támogatás, ÚMVP

Projekt neve:	Munkalehetőség és elfogadható jövedelem biztosítása
Célja:	Eszközbeszerzéssel, technológiai fejlesztéssel, az üzemméret optimalizálásával biztosítani a jövedelmezőség javulását.
Célcsoport:	Gazdák
Érintett terület:	A gazdák, vállalkozók üzemei
Javasolt ütemezés:	Folyamatos, hosszútávon
Partnerek:	Gazdák
Beruházási költség:	Projekt mérettől függően.
Megvalósítási keret:	GOP

5.3.5 Gazdasági szektorok fejlesztése

Projekt neve:	Fórumok, kiállítások szervezése helyi vállalkozások számára
Célja:	Információs szolgáltatás, kapcsolatok kialakítása, fórumok, kiállítások szervezése.
Célcsoport:	Vállalkozók, lakosság
Érintett terület:	Móri kistérség
Javasolt ütemezés:	Közép és hosszútáv
Partnerek:	Mór Városi Önkormányzat, előadók,
Beruházási költség:	Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret:	Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve:	Mikro, kis és középvállalkozások támogatása
Célja:	Vállalkozások technológiai, infrastrukturális és ingatlan jellegű fejlesztéseinek támogatása, piacra jutásának segítése, javítva munkahelyteremtő képességüket és jövedelmezőségüket.
Célcsoport:	Mikro, kis és középvállalkozások
Érintett terület:	Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés:	Rövid és hosszútáv
Partnerek:	Mór Városi Önkormányzat, Mikro, kis és középvállalkozások, állami szervek
Beruházási költség:	Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret:	Sajátforrás, pályázati pénz, magán tőke

5.3.6 Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése

Projekt neve:	Szálláshelyek és vendéglátóhelyek számának bővítése
Célja:	Szállodák, magánszálláshelyek, kemping létrehozása, fejlesztése
Célcsoport:	Lakosság, turisták
Érintett terület:	Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés:	Közép és hosszútáv
Partnerek:	Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség:	Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret:	Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Turisztikai tájékoztatórendszer kialakítása**
Célja: Egységes arculat kialakítása, szórólapok, kiadványok szerkesztése, internetes honlap készítése, üzemeltetése, tájékoztató táblarendszer kiépítése.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Turisztikai tájékoztatórendszer kialakítása**
Célja: Egységes arculat kialakítása, szórólapok, kiadványok szerkesztése, internetes honlap készítése, üzemeltetése, tájékoztató táblarendszer kiépítése.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Bor és gasztronómia**
Célja: Borút kialakítása, sváb ételek és hagyományok, a szőlő és borkultúra bemutatása.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Szelíd turizmus fejlesztése**
Célja: A Vértes és a Bakony túraútvonalainak karbantartása, fejlesztése, a természeti értékek bemutatása.
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe, Vértes, Bakony
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat, civil szervezetek.
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: **Konferencia turizmus**
Célja: Szemináriumok, konferenciák, vállalati tréningek színvonalas szervezése,
Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat

Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Halász és vadászturizmus fejlesztése

Célja: A Vértes és a Bakony gazdag vadállománnyal rendelkezik, ezáltal a vadászok kedvelt célterülete. Több halastó is üzemel a területen. Panziók, szálláshelyek kialakítása a halastavak környékén, és a vadászterületeken.

Célcsoport: Lakosság, turisták, vadászok
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat, befektetők
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz, magántőke

Projekt neve: Lovas turizmus fejlesztése

Célja: Lovaglással kapcsolatos szolgáltatások fejlesztése, lovardák építése.

Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

Projekt neve: Wellness turizmus fejlesztése

Célja: A wellness jól kiegészíti a térség bor és gasztronómiai, aktív szabadidős időtöltési, és kulturális kínálatát.

Célcsoport: Lakosság, turisták
Érintett terület: Mór város közigazgatási területe
Javasolt ütemezés: Közép és hosszútáv
Partnerek: Mór Városi Önkormányzat
Beruházási költség: Projekt méretétől függően
Megvalósítási keret: Sajátforrás, pályázati pénz

6 Monitoring és visszacsatolás

A LA21 program elindításához szükséges állapotfelméréshez, illetve az egyes részek előrehaladásának méréséhez szükségesek olyan egzakt mutatószámok (indikátorok), ami segítségével értékeljük a bekövetkezett változásokat. A három terület a gazdasági aktivitás szintje, a szociális viszonyok alakulása és a környezet minőségének változása.

Az alkalmazott indikátorokkal szembeni alapvető követelmény, hogy ennek a három fogalomkörnek a kölcsönhatásait, ezen kölcsönhatások változását nyomon kövesse. Az LA 21 nem csak a racionális (gazdasági) érvekkel leírható élethelyzetekre kíván hosszú távú programot adni, céljai között a mentális, érzelmi viszonyok változtatása is szerepel.

Olyan indikátorok alkalmazása is szükséges, melyek szubjektív értékítéleteket jelenítenek meg. A használt indikátorok ne egy állapot leírására törekedjenek, hanem a LA21 program előrehaladásával kapcsolatos változásokat mutassák és legyenek alkalmasak a változások dinamikájának érzékeltetésére, ezen keresztül a közösségi teljesítmény mérésére.

A meghatározott célkitűzések megvalósulásának nyomon követése elsősorban az Önkormányzat feladata. Biztosítani kell a szolgáltatók és felhasználók tájékoztatását (feedback) az elért eredményekről és a bekövetkezett változásokról.

A Környezeti Fenntarthatósági Tervet évente egy alkalommal felül kell vizsgálni a begyűjtött lakossági és intézményi vélemények figyelembevételével, a szükséges módosításokat el kell végezni.

Figyelem területe	Témák és indikátorok	2011. 2012. 2013. 2014. 2015. év
-------------------	----------------------	----------------------------------

Globális szint	Ökológiai lábnyom
-----------------------	-------------------

Környezeti pillér

Levegőminőség	CO koncentráció SO ₂ koncentráció NO _x koncentráció PM ₁₀ koncentráció
---------------	--

Zajvédelem	Környezeti zajsztint (dB) Zajproblémás környezetben élők (fő)
------------	--

Hulladékgazdálkodás	Összes kommunális hulladék (t) Zöldhulladék mennyisége (t) Komposztáló háztartások (db) Szelektíven gyűjtött hulladék (t)
---------------------	--

Energiafogyasztás	Egy főre jutó összes energiafogyasztás Háztartások hő fogyasztása Megújuló energiát használó középületek (db) Megújuló energiát használó háztartások (db)
Épített környezet	Helyi védettség alatt álló épületek (db) Helyi védettség alatt álló terület (m ²) Felújításra szoruló középületek (db)
Infrastruktúra	Burkolt utak aránya (%) Szilárdburkolatú belterületi utak (km) Szilárdburkolatú külterületi utak (km) Kerékpárút hossza (km) Ivóvíz hálózatba bekapcsolt lakások (db) Közcsatornába bekapcsolt lakások (db)
Zöldterület	Összes zöldterület (m ²) Egy főre jutó zöldterület (m ²) Zöldfelület fenntartásának költsége (Ft/m ²) Szabványos játszóterek száma (db)
Közlekedés	Személygépjárművek száma (db) Tömegközlekedés részesedése (%) Tehergépjárművek száma (db) Autóbuszok száma (db)
Társadalmi pillér	
Népesség	Állandó népesség (fő) Élve születések száma (fő) Halálozások száma (fő) Elvándorlások száma (eset)

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS HELYI PROGRAMJA
MÓR VÁROSA

Oktatás	Általános iskolások száma (fő) Középiskolai oktatásban résztvevők (fő) Felsőfokú oktatásban résztvevők (fő) Felnőttképzésben résztvevők (fő) Környezeti neveléssel kapcsolatos rendezvények(db)
Foglalkoztatás	Munkanélküliségi ráta Foglalkoztatottak száma (fő) Nyilvántartott álláskeresők száma (fő) Közcélú foglalkoztatásban résztvevők (fő) Egy keresőre jutó átlagjövedelem (Ft/év)
Egészségügy	Háziorvosi ellátásban megjelentek és meglátogatottak (eset)
Szociális helyzet	Öregedési index (idősek->60 év-aránya a fiatalokhoz/<15év/ képest) Szociális ellátásban részesülők (fő) Családsegítő szolgáltatást igénybevevők (fő) Önkormányzati segélyezettek (fő)
Kisebbségi jogok	Kisebbség működésének önkormányzati támogatása (Ft/év) Német nyelvet tanuló óvodások és iskolások (fő)
Esélyegyenlőség	Mozgássérült parkolók száma (db) Akadálymentesített középületek száma (db)
Kulturális élet	Kulturális rendezvények száma (db) Kulturális rendezvényeken résztvevők száma (fő) Fiatalok számára tartott rendezvények (db) Könyvtári olvasók száma (fő) Kiállítások száma (db) Múzeumi látogatók száma (db)
Civilszféra	Civilszervezetek száma (db)

Gazdasági pillér

Önkormányzat	Önkormányzati bevételek összesen (Ft) Önkormányzati kiadások összesen (Ft) Adóbevételek (Ft) Össze felvett támogatás (Ft) Összes elnyert pályázati forrás (Ft) Összes kifizetett pályázati önerő (Ft) Egyéb bevételek (Ft)
Mezőgazdaság	Összes mezőgazdasági terület (ha) Agrár-környezetgazdálkodási programba bevont terület (ha) Egyéni gazdálkodók száma (fő) Kistermelői gazdaságok száma (db) Mg-i tevékenységet folytató gazdasági szervezetek (db) Szőlőtermő területek (ha) Gyümölcsös területe (ha) Szántó (ha) Rét, legelő (ha) Mezővédő fasorok, erdősávok hossza (km) Biotermesztésbe bevont terület (ha) Energianövények termesztésébe bevont terület (ha)
Gazdasági szektor	Bejegyzett vállalkozások száma (db) Ipari szektorban foglalkoztatottak száma (fő) Ipartelepek száma (db) Szolgáltatások száma (db) Kereskedelmi tevékenységet folytatók száma (db) Környezetirányítási rendszer szerint működő vállalkozások (db)
Turizmus, vendéglátás	Szálláshelyek száma (db) Összes szállásférőhely (db) Vendégéjszakák száma (vendégéjszaka) Külföldiek által eltöltött vendégéjszaka Vendéglátóhelyek száma (db) Turisztikai információs pontok, irodák száma (db)